

ΟΡΘΟΔΟΕΟΣ ΚΗΡΥΞ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΟΡΓΑΝΟΝ ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ

Έτος Ίδρύσεως 1964 Τρίτη Περίοδος Ίούλιος - Αύγουστος 1999 Ἀριθμός Τεύχους 130-131

RECEIVED

JAN 18 2000

Ὁ Αὐτοκράτωρ Μανουήλ Β΄ Παλαιολόγος (1391-1425) σέ μικρογραφία χειρογράφου "Ἐπιταφίου" πού ἔγραψε ὁ ἴδιος τό 1407 εἰς μνήμην τοῦ ἀδελφοῦ του, Θεοδώρου Α΄, Δεσπότη τοῦ Μορέως (1382-1407).

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΚΗΡΥΞ

Ἔτος Ἰδρύσεως 1964

Τρίτη Περίοδος

Ἀριθμός Τεύχους 130 - 131

Ἰούλιος - Αὐγούστος 1999

Ἐτησία Συνδρομή £10

Διευθύνεται ἀπό Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ

5 CRAVEN HILL, LONDON W2 3EN

TEL: 0171-723 4787

FAX: 0171-224 9301

ORTHODOX HERALD

OFFICIAL PUBLICATION OF THE ARCHDIOCESE
OF THYATEIRA AND GREAT BRITAIN

5 CRAVEN HILL, LONDON W2 3EN

TEL: 0171-723 4787

FAX: 0171-224 9301

First Published 1964

Third Period

July - August 1999

No.: 130-131

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 3 - 5. Ἐγκύκλιοι Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Θυατείρων καὶ Μ. Βρετανίας γιὰ τὰ γεγονότα τῆς Κύπρου τὸ 1974, τοὺς ἑορτασμοὺς τῆς Δευτέρας Χιλιετηρίδος τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῇ Σχολῇ Βυζαντινῆς Μουσικῆς καὶ Ψαλτικῆς.
- 6 - 9. Μητροπολίτου Ζιμπάμπουε κ. Μακαρίου Τηλλυρίδη, "Ἀπόδημος Ἑλληνισμός".
- 9 - 10. Πανιερ. Μητροπολίτου Κανώπου κ. Φιλήμονος "Ἔργα Ἀγάπης".
- 10-11. Ἀρχιμανδρίτη Νικηφόρου Κυρκώτη, "Ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν".
- 12 - 14. Ἀρχιμανδρίτη Ζαχαρία, "Ὁ Μοναχισμός ὡς Χάρισμα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος".
- 15 - 17. Πρωτοπρεσβ. Κων/νου Ἡλιόπουλου, "Ἡ Πράξις τῆς Θεωρίας Ἐπιβίσεως".
- 18 - 22. κ. Χάρη Μεττῆ, "Ὁ Αὐτοκράτορας Μανουὴλ Β' Παλαιολόγος στὸ Λονδίνο".
- 23 - 24. Encyclicals of his Eminence Archbishop Gregorios on the occasion of the Lenten Period before the feast of the Dormition of the Mother of God and the Celebrating of the end of the Second Millennium of Christianity.
- 25 - 28. Πρωτοπρεσβ. Columba Flegg, "The Theotokos".
- 28 - 29. Ecclesiastical News and Chronicle.
- 30 - 32. Χρονικὸ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Θυατείρων καὶ Μ. Βρετανίας κ. Γρηγορίου.

Ἡ ἐπιτύμβια στήλη ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Φερδινάνδου Παλαιολόγου εἰς τὴν νῆσον Barbados. Ὁ Φερδινάνδος ἦταν γιὸς τοῦ Θεοδώρου Παλαιολόγου, ὁ ὁποῖος μετανάστευσε στὴν Ἀγγλία τὸ 1600, πέθανε δὲ καὶ τάφηκε στὸ χωριὸ Clifton τοῦ Suffolk τῆς Ἀγγλίας στίς 21 Ἰανουαρίου 1636. Ὁ Φερδινάνδος (γεννήθηκε στὴν Ἀγγλία τὸ 1615) μετανάστευσε στὴ νῆσὸν Barbados λίγο πρὶν ἀπὸ τὸν Ἀγγλικὸ Ἐμφύλιον Πόλεμον, πέθανε δὲ ἐκεῖ στίς 3 Ὀκτωβρίου 1678.

ΠΑΡΑΚΑΛΕΙΣΘΕ Ν' ΑΝΑΝΕΩΣΕΤΕ ΤΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΣΑΣ
ΣΤΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΚΗΡΥΚΑ

ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ

Σεβασμιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Θυατείρων καὶ Μ. Βρετανίας κ. Γρηγορίου

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΤΟΥ 1974

Ἀγαπητοί. Ἐφέτος συμπληρώνονται εἴκοσι πέντε χρόνια κατοχῆς μεγάλου μέρους τῆς Κύπρου ἀπὸ τὰ Τουρκικὰ στρατεύματα καὶ τοὺς ἐπὶ ἡλυσες πού ἐγκαταστάθηκαν στὰ Κυπριακὰ ἐδάφη παράνομα, ἀδικαιολόγητα καὶ ἐντελῶς ἄδικοι. Ἡ τραγωδία αὐτῆ τοῦ ξεριζωμοῦ καὶ τῆς προσφυγιᾶς τοῦ ἐνὸς τρίτου τοῦ Κυπριακοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ τὶς πατρογονικὲς τοὺς ἐστίες, ἀντὶ νὰ ὁδηγεῖται πρὸς εὐτυχὴ κάθαρση καὶ δίκαιη λογικὴ λύση, δυστυχῶς ἐπιδεινοῦται καθημερινὰ καὶ περιπλέκεται σὲ βαθμὸ ἐπικίνδυνα ἀπελπιστικὸ καὶ ἀπαισιόδοξο.

Ὁ Ἀπόδημος Ἑλληνισμὸς καὶ μάλιστα οἱ Ἑλληνοκύπριοι πού ζοῦμε καὶ προσδεύουμε στὴν ξεनिτεία, προσβλέπουμε μὲ πραγματικὴ ἀγωνία στὰ τεκταινόμενα καὶ ἀδύναμοι νὰ συμβάλουμε ἀποφασιστικὰ στὴν ἐξεύρεση μιᾶς βιώσιμης καὶ δίκαιης γιὰ ὅλο τὸ λαὸ τῆς Κύπρου λύσης, ἔχουμε ἐναποθέσει ἀναγκαστικὰ τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μας στό Θεό, τὸν ὁποῖο παρακαλοῦμε νὰ ἐνισχύσει καὶ νὰ καθοδηγήσει καὶ τὴν ἡγεσία τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ἑλλάδος, κυρίως ὅπως νὰ φωτίσει τοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς γιὰ νὰ μὴν ἀδικήσουν τὸν πολὺπαθο Λαὸ τῆς Κύπρου καὶ νὰ μὴν τὸν καταδικάσουν νὰ γίνεῖ εἴτε ρίψαςις καὶ φυγὰς, εἴτε ἔρμαιο καὶ ἀνδρείκελο κάτω ἀπὸ τὸ ἀδυσώπητο καὶ τυραννικὸ πέλμα ξένων κατακτητῶν.

Καὶ ὁ διπλὸς αὐτὸς κίνδυνος εὐρίσκεται δυστυχῶς πρὸ τῶν πυλῶν καὶ τῆς Κύπρου, ἀλλὰ καὶ τῆς δικιᾶς μας συνειδήσεως. Καλοῦμε συνεπῶς ὅλους σας καὶ σὰς συμβουλευοῦμε πατρικὰ νὰ συμπαραστέκεστε συνεχῶς καὶ ὁλόψυχα στὸν ἀγωνιζόμενο, γιὰ τὴν διασφάλιση τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἡρωϊκῆς μας Μεγαλονήσου, Λαὸ τῆς, ὁ ὁποῖος θρίσκει γιὰ ἓνα τέταρτο τοῦ αἰῶνα σήμερα ἐνώπιον μιᾶς κρίσεως τὴν ὁποία μόνο ἡ πίστις, ἡ δυνατὴ θέλησις καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη τοῦ στοῦ Θεοῦ μποροῦν νὰ παράσχουν ἐλπιδοφόρα μηνύματα. Ἐκεῖνος "καθεῖλκε δυνάστεα ἀπὸ θρόνων καὶ ὕψωσε τοὺς ταπεινοὺς καὶ τοὺς ἀδυνάτους", ὅπως εἶναι ὁ μαρτυρικός Λαὸς τῆς Κύπρου.

Στὴ Μ. Βρετανία διαβιοῦν δεκάδες χιλιάδες Ἑλληνοκύπριοι, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων κατὰγονται ἀπὸ τουρκοκρατούμενα ἐδάφη. Ὅμως ὄχι μόνο αὐτοί, ἀλλὰ καὶ ὅλοι μας, ἀπὸ ὁποιοδήποτε μέρος τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἂν καταγόμεστε, ὀφείλουμε νὰ μετέχουμε καὶ στίς Ἐκδηλώσεις πού ὀργανώνει κατ' ἔτος ἡ Ἑθνικὴ Ὁμοσπονδία Κυπρίων Ἀποδήμων, ἀλλὰ καὶ στὰ πάνδημα μνημόσυνα γιὰ τὰ θύματα τῶν τραγικῶν γεγονότων τοῦ 1974, καὶ στίς προσευχὲς μας ὑπὲρ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν προσφύγων καὶ τῶν ἀγνοουμένων μας στίς πατρογονικὲς τοὺς ἐστίες καὶ στὰ χῶματα τῶν πατέρων μας.

Οἱ Ἐκδηλώσεις αὐτὲς εἶναι φιλειρηνικὲς καὶ στοχεύουν ἀφ' ἐνὸς στὴ δικιὰ μας ἐγρήγορη καὶ τὴ συνειδητοποίηση ὅτι ἔχουμε ἀπόλυτο χρέος νὰ μὴν ἐπαναπαυόμαστε ποτέ καὶ οὔτε νὰ ξεχνᾶμε τὴν τραγωδίαν τῆς Κύπρου. Ἀφ' ἑτέρου δὲ γιὰ νὰ ὑπενθυμίζουμε στὴ Βρετανικὴ Κυβέρνηση τὴ δικιὰ τῆς εὐθύνης στὴν ἐξεύρεση δίκαιης, βιώσιμης καὶ μακροπρόθεσμης λύσης στό θέμα τῆς Κύπρου. Πάνω, ὅμως, ἀπὸ ὅλα, δέν πρέπει ν' ἀπελπίζομαστε καὶ νὰ μοιρολατροῦμε, γιατί τὰ ἀδύνατα παρὰ τοῖς

ἀνθρώποις δυνατὰ παρὰ τῷ Θεῷ. Καὶ ὁ Μεγαλὸς δύναμις ποτέ δέν ἐγκαταλείπει τοὺς ἀδυνάτους καὶ τοὺς ἀδίκως ταλαιπωρουμένους στὴν τύχην τους, ἀλλὰ τοὺς συμπαραστέκεται, τοὺς ἐμψυχώνει, τοὺς χειραγωγεῖ καὶ τελικὰ τοὺς ἀμοίβει γιὰ τὴν ὑπομονή, τὴν καρτερίαν καὶ τὴν πίστιν τους.

Ἄς ἔχουμε, λοιπόν, τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μας εἰς τὸν Θεό, ὁ δὲ λαὸς τῆς Κύπρου, ὁ ὁποῖος ἔχει κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς μακραίωνος ζωῆς του δοκιμάσει πολλάκις τὸ μικρὸ ποτήρι τῆς σκλαβιάς καὶ τοῦ σχεδόν ὁλοκληρωτικοῦ του ἐξολοθρευτοῦ, δὲ θά χαθεῖ, ἀλλὰ θά ἐπιβιώσει καὶ θά θριαμβεύσει ὅπως πάντοτε. Ἀρκεῖ νὰ ἐμμένει στίς πατροπαράδοκας καὶ σφρηλατημένες ἀπὸ τὸ χρόνο ἀξίες, ἀρετὲς καὶ ἀρχές του, οἱ ὁποῖες ἐδράζονται πάνω στὸν Ἑλληνισμό καὶ τὴν Ὁρθοδοξίαν του. Εὐχόμεστε σὲ ὅλους σας ὑγείαν καὶ δύναμιν νὰ σηκώσετε ὁ καθένας μὲ τὸν τρόπο του τὴ σημερινὴ δοκιμασίαν τῆς Μεγαλονήσου μας. Καὶ διατελῶ μετὰ πολλῆς ἐν Κυρίῳ ἀγάπης καὶ εὐχῶν.

Λονδίνον, Ἰούλιος 1999.

ΕΠΙ ΤΗ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΤΑΓΕΣΤΟΥ, ΠΡΟΣ ΤΙΜΗΝ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ.

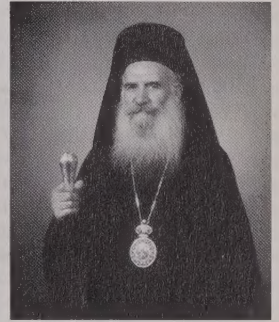
“Ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με
πᾶσαι αἱ γενεαί. ὅτι ἐποίησέ μοι
μεγαλεῖα ὁ δυνατός καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ.”
(Λουκᾶς Κεφ. Α, 48-49)

Ἀγαπητοί μας ἀδελφοί,

Οἱ Παρακλήσεις τῆς Παναγίας

Ἐφθασε καὶ πάλιν ἡ λαμπρὰ καὶ ἱερὴ περίοδος τοῦ Δεκαπενταγυῆστου, ὅπου, κατὰ τὴν Παράδοξον, ἡ Ἐκκλησία μας ψάλλει κάθε θράδιν τοὺς κατανυκτικούς ὕμνους, τὴν Ἱερὴ Παράκλησιν. Μικρὴ καὶ Μεγάλῃ, πρὸς τὴν Παναγίαν Θεοτόκον. Καὶ οἱ Χριστιανοὶ νηστεύουν καὶ αὐξάνουν τὶς προσευχὰς καὶ τὶς δεήσεις τοὺς πρὸς τὸν φιλόανθρωπον Θεό. Καταφεύγουν δὲ παρακλητικὰ πρὸς τὴν Παναγίαν καὶ ψάλλουν καὶ ζητοῦν τὴ βοήθειάν της. Γιαυτὸ καὶ καλεῖ ἡ Μάνα Ἐκκλησία τὰ παιδιὰ τῆς σὲ προσευχὴ καὶ ἱερὴ περισυλλογὴ καὶ γυμνασίαν γιὰ τὴν ἀνανέωσίν της κατὰ Θεό, γιὰ τὸν πνευματικὸν μας ἀναβαπτισμό καὶ τὴν ἀνάστασιν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος μας καὶ ὅλον τοῦ εἶναι μας. Μὰς θυμίζει καὶ πάλιν ὅτι εἴμαστε παιδιὰ τοῦ ἐλεήμονα καὶ φιλανθρώπου Θεοῦ χάριν τῶν ὁποίων “ἐξαπέστειλεν τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικὸς, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν.” (Γαλ. Κεφ. 4:4-5).

Τὰ σχέδια τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ πρόσωπον τῆς Παναγίας Μέσα στὰ αἰώνια σχέδια τοῦ πανόφρου Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος ἔχει μοναδικὴ θέσιν, καὶ Ἐκεῖνος στὸ πρόσωπον τῆς Παναγίας Θεοτόκου ἔκαμε τὴν ἐκλογὴν του γιὰ τὴ σωτηρίαν τοῦ κόσμου, γιὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἀληθείας, γιὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς

σαλευθείσης ειρήνης του σύμπαντος κόσμου, ἐπικεφαλῆς του ὁποίου ἐτοποθετήθηκε ὁ ἄνθρωπος, σάν εἰκόνα του Θεοῦ του ἀοράτου. Γιαυτό δικαιολογημένα οἱ χριστιανοί, ἀπό τούς Ἀποστολικούς χρόνους μέχρι σήμερα, ιδιαίτερα τιμοῦμε καί σεβόμαστε τήν Παναγία Μάνα του Χριστοῦ καί μέ μυριάδες ὀνόματα καί ἐπίθετα τήν χαίρειζουμε καί τήν τιμοῦμε. Τήν ἀποκαλοῦμε "Μητέρα Θεοτόκον", "Βασίλισσα Παρθένον", "Δέσποινα ἀγαθήν" "κιβωτόν τοῦ ἁγιάσματος", "τοῦ Βασιλέως Παλάτιον, τῶν οὐρανῶν ὑψηλότεραν καί τὸν χερουβεὶμ ἐνδοξοτέραν", "κεχαριτωμένην", "πάνταμωμον νύμφην καί Μητέρα τῆς εὐδοκίας τοῦ Πατρὸς". Αὐτό τό θεοτίμητο καί ἐκλεκτό πρόσωπο τοῦ Θεοῦ καί τοῦ ἀνθρώπου ἐκπρόσωπον, μᾶς καλεῖ ἡ Ἐκκλησία νά τιμήσουμε καί ἑορταστικά νά μακαρίσουμε οἱ Χριστιανοί καί θεοπρεπῶς νά μνημονεύσουμε καί δοξολογήσουμε τήν μακαρία τῆς Κοίμησης. Γιατί ὁ Δεκαπενταύγουστος εἶναι ἀφιερωμένος εἰς τήν Παναγία, εἰς τήν Κοίμησή της, τόν θάνατο καί τή μετὰστασή της ἀπό τή γῆ στοὺς οὐρανούς πρὸς συνάντησιν καί προσκύνησιν τοῦ Υἱοῦ καί Θεοῦ της, τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε κατὰ θεία οἰκονομία μητέρα καί τροφός καί πρώτη δασκάλια καί παιδαγωγός. Γιαυτό καί ὁ ἀρχάγγελος μέ τό στόμα τοῦ ἱεροῦ Λουκᾶ ἀναφωνεῖ "εὐλογημένη σύ ἐν γυναιξίν καί εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου" (Λουκᾶς Κεφ. Α28).

Ἡ καταφυγή τῶν Χριστιανῶν

Ἡ βιογράφος τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ μᾶς περιγράφει μυθιστορηματικά τήν ἐντύπωσιν τοῦ Ἁγίου ἐκείνου ἀνδρός τοῦ Λουκᾶ, ὅταν πρωτοσυνάντησε τήν Παναγία Θεοτόκο στή Ναζαρέτ τῆς Γαλιλαίας μετὰ τήν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου, ὅταν ὁ ἴδιος ἄρχισε νά γράφει τό Εὐαγγέλιό του. Γιαυτό καί ἐπισκεφθῆκε τήν ἱερῇ ἐκείνῃ χώρα γιά νά ἀκούσει ἀπό Ἐκείνην καί πρῶτο χέρι γιά τόν Θεάνθρωπο Χριστό. Γράφει τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά: "Καθὼς ἀνέβαινε τίς σκάλες (ἡ Παναγία), μέ τό πρόσωπο σηκωμένο πρὸς τό μέρος του (τοῦ Λουκᾶ), εἶδε ὅτι ἦταν ἐξαιρετικά ὁμορφῇ, μέ ἀπαλό χλωρό πρόσωπο, λεπτή μύτη, ρόδινα χεῖλη καί τὰ πόδια γοητευτικά μάτια πού εἶχε δεῖ ποτέ του. Ἦταν λεπτή καί εὐλύγιστη σάν νεαρό κορίτσι. Τὰ πόδια της ἦταν γυμνά καί κάτασπρα. Στάθηκε μπροστά του μέ ἀπλή ἀξιοπρέπεια, καί εἶπε: "Ἐγὼ εἶμαι ἐκείνη πού γυρεύεις."

Αὐτό τό μυστηριώδες καί θεοχαρίτωτο πρόσωπο τῆς Παναγίας Θεοτόκου πού εἶναι πάντα κοντά μας, τήν θεωροῦμε δική μας καί θά τήν τιμήσουμε μέ λαμπρότητα καί ἱεροπρέπεια αὐτές τίς δεκαπέντε μέρες, θά ἐπαναλάβουμε δέ μελωδικά καί μέ ἱλαρότητα τούς χιλιотραγουδημένους ὕμνους τῆς Παρακλήσεως, τῆς κατανυχτικῆς αὐτῆς προσευχῆς, καί θά ζητήσουμε μέ ταπεινότη τίς ἱερές μεσιτείες τῆς Παναγίας "Πρὸς τίνα καταφύγω ἄλλην, Ἁγνή; Ποῦ προσδράμω λοιπόν καί σωθῆσομαι; Ποῦ πορευθῶ; Ποῖαν δέ ἐφεύρω καταφυγὴν; Ποῖαν θερμὴν ἀντίληψιν; Ποῖαν ἐν ταῖς θλίψεσι βοήθον; Εἰς σέ μόνην ἐλπίζω, εἰς σέ μόνον καυχώμαι, καί ἐπὶ σέ θαρρῶν κατέφυγον."

Δέκτης θερμῶν τῶν προσευχῶν μας

Ἡ Παναγία Θεοτόκος εἶναι ἡ καθημερινὴ καταφυγὴ καί προστασία μας, ἡ ὁποία δέχεται τούς στεναγμούς τῆς καρδίας μας, καί μαλακώνει τὰ δάκρυά μας. Μᾶς ἀκούει καί μᾶς παρηγορεῖ: Εἶναι κοινῶς τῆς χαρὰς καί τῆς λύπης μας, ὅπως πολὺ εὐστοχῶ ψάλλει περιχαρὸς ὁ ποιητής. "Ἐν ταῖς ζάλαις ἐφευρόν σε λιμένα· ἐν ταῖς λύπαις χαράν καί εὐφροσύνην· καί ἐν ταῖς νόσοις ταχινὴν βοήθειαν· καί ἐν τοῖς κινδύνοις ρῦσιν καί προστατίιν ἐν τοῖς

πειρατηρίοις." Ἀλλὰ τὰ μεγαλεῖα τῆς Θεοτόκου καί τίς ἀμέτρητες πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα εὐεργεσίες της δύσκολα, δέν μπορεῖ κανεὶς νά διηγηθεῖ καί - νά περιγράψει μέ λόγια. Γιαυτό ἀρκοῦμαστε στή σκέψη καί τὴν ἐλπίδα ὅτι σάν Μάνα του Χριστοῦ καί κοινῶς καί συμμέτοχός καί συνυπουργὸς στό Μυστήριον τῆς θείας οἰκονομίας γιά τὴ σωτηρία μας, - μέ ἐμπιστοσύνην καί θάρρος καί φέτος καταφεύγουμε κοντὰ της. Εἶναι ἡ Παναγία καί μᾶνα τοῦ Θεανθρώπου Χριστοῦ. Γιαυτό ἀπὸ βάθους καρδίας ζητοῦμε ἱκετευτικά τὴ μεσιτεία της. Ἐκχύνουμε δέ ὑπαξιακά τούς κόσμους τῆς ψυχῆς μας γιά νά τὴν τιμήσουμε καί νά παρακαλέσουμε νά μᾶς ἐνισχύει στὸν ἀγῶνα μας γιά νά μείνουμε πιστοὶ στό Εὐαγγέλιον τοῦ Υἱοῦ της, τό ὁποῖον ἡ ἴδια ἐβίωσε κατὰ τρόπον μοναδικόν καί ἔτσι ἀξιώθηκε νά γίνῃ "τό Κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων". Νά τὴν ἱκετεύσουμε νά μᾶς σκεπάει ὅλους μέ τὴν κραταιὰ μητρικὴ της προστασία, ὥστε οἱ προσβολές τοῦ Διαβόλου νά μὴν μᾶς νικοῦν καί νά μᾶς καταβάλλουν ἀλλὰ δυνατοὶ καί ἀνδρειωμένοι νά ζοῦμε καί νά ἀναμένουμε μέ βεβαιότητα τὴ χάρι τοῦ Χριστοῦ καί τὸν φωτισμὸ τοῦ Παναγίου Πνεύματος σ' ὅλες τίς μέρες τῆς ἐπίγειας ζωῆς μας. Καί σάν τὸν ποιητὴ νά ἐπαναλάβουμε διθυραμβικά καί χαρούμενα: "Ἐξέστη ἐπὶ τοῦτῳ ὁ οὐρανὸς καί τῆς γῆς κατεπλάγη τὰ πέρατα, ὅτι Θεὸς ὤφθη τοῖς ἀνθρώποις σαματικῶς, καί ἡ γαστήρ σου γέγονεν εὐρυχωροτέρα τῶν οὐρανῶν: διό σε Θεοτόκε, Ἀγγέλων καί ἀνθρώπων ταξιαρχία μεγαλύνουσι."

Στὸ Σωτήρα Χριστόν, διὰ τῶν πρεσβειῶν τῆς Παναγίας Θεοτόκου, τῆς Μητέρας καί τροφῶς Του, ἀνήκει ἡ δόξα καί ἡ βασιλεία εἰς τοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.
Αὐγουστος 1999.

ΟΙ ΕΟΡΤΑΣΜΟΙ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΧΙΛΙΕΤΗΡΙΔΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

Ἀγαπητοί,

Σέ λίγους μῆνες εἰσερχόμεθα - σὺν Θεῷ - στὸ τελευταῖο ἔτος τῆς δευτέρας χιλιετίας συνεχῶς χριστιανικῆς ζωῆς καί δράσης. Ὁ Χριστιανισμὸς δέ σύσσωμος στὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος ἐτοιμάζεται, ὅπως εἶναι φυσικό, νά ἑορτάσει μέ τὴ μεγαλύτερη δυνατὴ μεγαλοπρέπεια τό μεγάλο αὐτὸ γεγονός καί νά τονίσει τὴν ἀνεκτίμητη καί μοναδικὴ σημασία πού εἶχε γιά σύμπασαν τὴν ἀνθρωπότητα ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί πού ζοῦμε καί προοδεύουμε σέ μιὰ χριστιανικὴ χώρα μέ πολυεθνικὴ καί ποικίλη θρησκευτικὴ προσωπικότητα, καλοῦμαστε, μέ πρωτοβουλία τοῦ Σεπτῶ Κέντρου τῆς Ὁρθοδοξίας, τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριαρχείου, νά συμβάλουμε ὁλόψυχα καί μ' ἐνθουσιασμὸ στὴν ἐπιτυχία ὅχι μόνο τῶν γενικώτερων ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων πού θά γίνουν στὸ Ἡνωμένο Βασίλειο, ἀλλὰ καί μέ δικές μας τοπικές καί πανομογενειακές ἐκδηλώσεις, νά δώσουμε ἐνεργά καί ἐπιβλητικά τό παρόν μας στὴν προβολὴ τοῦ κοσμοϊστορικοῦ αὐτοῦ χριστιανικοῦ γεγονότος.

Νά προετοιμαστοῦμε, λοιπόν, ψυχικά καί πνευματικά, μέ ἀναφορά στίς ὑπεραξίες ἀλλὰ καί κατανόησιν τοῦ μεγάλου καί κοσμοσωτηρίου Μηνύματος τοῦ Χριστιανισμοῦ πού εἶναι ἡ ἀγάπη γιά τὸν συνάνθρωπό μας, ἀνεξαρτήτως φυλῆς καί γλώσσης, χρώματος, καταγωγῆς, μόρφωσης, ὁλικῶν καί πνευματικῶν ἀγαθῶν, θρησκευμάτων ἢ πολιτιστικῆς ἐπίδοσης. Νά ἐμβαθύνουμε δέ στὰ

διαχρονικά και άνεπανάληπτα διδάγματα του 'Ιεροῦ Εὐαγγελίου και τῆς δισχιλιετοῦς γόνιμης ἐκκλησιαστικῆς και πατερικῆς διδασκαλίας. Καί με ἀνανεωμένο τό φρόνημα και ἀναβαπτισμένοι στήν ἱερή κολυμβήθρα τῆς 'Ορθοδόξου Χριστιανικῆς μας Παραδόσεως νά ζήσουμε ἐντονα και δημιουργικά τίς μεγάλες στιγμές τῆς Δισχιλιετηρίδος τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὁ ὁποῖος, ὡς γνωστόν, καλύπτει ὁλόκληρη τήν Οἰκουμένη και διαπερνά και ὑπερβαίνει ὁποιαδήποτε σύνορα θρησκευτικῶν ἢ ἄλλων πολιτιστικῶν πεποιθήσεων και ἰδεολογιῶν.

'Ιδιαίτερα ἐμεῖς ποῦ ἀνήκουμε στήν 'Ελληνική 'Ορθόδοξη 'Εκκλησία τοῦ 'Ηνωμένου Βασιλείου καλούμαστε νά ὀργανώσουμε τοπικές - κατά κοινότητα ἢ σωματεῖο - ἐκδηλώσεις με πανηγυρικό χαρακτήρα, ἢ δέ 'Αρχιεπισκοπή, σέ συνεργασία πάντοτε με τήν ὀργανωμένη 'Ομογένεια - τήν 'Εθνική 'Ομοσπονδία, τόν 'Εφοπλιστικό κόσμο, τήν 'Ελληνική Κυπριακή 'Αδελφότητα, τό 'Ελληνικό Κέντρο Λονδίνου, τοὺς ἐπιστήμονες, τά σχολεῖα και τίς λοιπές εκπαιδευτικές, πολιτικές, καλλιτεχνικές, ἀθλητικές και ἄλλες ὀργανώσεις - προγραμματίζουμε τέσσερις πανομογενειακές ἐκδηλώσεις, ἤτοι:

α) Πανηγυρικές Θεῖες Λειτουργίες και δοξολογίες σέ ὅλους τοὺς Ναοὺς. 'Η πρώτη πανηγυρική λατρευτική ἐκδήλωση θά πραγματοποιηθεῖ εἰς τόν Καθεδρικό Ναό τῆς 'Αγίας Σοφίας Λονδίνου·

(β) 'Εκθεση 'Ιερῶν Εἰκόνων ἀπό τήν Κύπρο στό 'Ελληνικό Κέντρο Λονδίνου, σέ συνεργασία μετά τῆς 'Αγιωτάτης 'Εκκλησίας τῆς Κύπρου και τοῦ φιλανθρωπικοῦ και πολιτιστικοῦ 'Ιδρύματος 'Αναστασίου Γ. Λεβέντη·

(γ) 'Ανοικοδόμηση και ἱεροστολισμό τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ 'Αγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου στή Νιγηρία τῆς 'Αφρικῆς, και

(δ) 'Ίδρυση και λειτουργία ἡμερησίου 'Εκκλησιαστικοῦ και Θεολογικοῦ Σεμιναρίου στό Λονδίνο, με σκοπό τήν ἐκπαίδευση νέων κληρικῶν, τήν ἐπιμόρφωση τῶν ὑπαρχόντων και τήν ἐκπαίδευση λαϊκῶν κατηχητῶν και στελεχῶν γιά τοὺς κατά τόπους ἱεροῦς Ναοὺς και τίς Κοινότητες τῆς καθ' ἡμᾶς 'Ιερᾶς 'Αρχιεπισκοπῆς. Σᾶς συμβουλεύουμε, λοιπόν, πατρικά και σᾶς παρακαλοῦμε ν' ἀρχίσετε ἤδη νά προετοιμάζετε γιά τοὺς ἑορτασμούς αὐτοὺς, ὅπως γιά παράδειγμα νά ὀργανώσετε διαλέξεις μορφωτικοῦ, πολιτιστικοῦ και ὀρθοδόξου χριστιανικοῦ χαρακτήρος, με τή συμμετοχή τῆς Νεολαίας, τῶν 'Ελληνικῶν και Κατηχητικῶν μας Σχολείων και τῶν Σωματείων τῆς 'Ενορίας σας, ἢ δέ 'Αρχιεπισκοπή θά σᾶς παράσχει κάθε δυνατή βοήθεια και συμβουλή γιά τήν καλύτερη ὀργάνωση τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων γιά τή δισχιλιετηρίδα.

Εἰδικώτερα, δέ, γιά τήν ἴδρυση τοῦ 'Εκκλησιαστικοῦ και Θεολογικοῦ Σεμιναρίου, (τό ὁποῖο θ' ἀποτελέσει και τήν κορωνίδα τῶν ἑορτασμῶν), θά ζητηθεῖ ἀπό ὅλους σας ἢ ὅσο τό δυνατό πιό γενναῖο δῶρη και ἐνεργουμένη συμβολή σας στήν ὑλοποίηση τοῦ μακροπρόθεσμου και μεγαλεπήβολου αὐτοῦ προγράμματος τῆς 'Ιερᾶς μας 'Αρχιεπισκοπῆς. Γιαυτό και λίαν συντόμως θά λάβετε ὁδηγίες γιά τή συμμετοχή τῶν Κοινοτήτων και τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ μας εἰς τήν πραγματοποίηση και λειτουργία τούτου τοῦ 'Εκπαιδευτηρίου.

Οἱ ἑορτασμοὶ γίνονται γιά τή δέκα και τήν ἄληθινή λατρεία τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος μᾶς ἀξίωσε νά φθάσουμε σέ τοῦτο τό ὁρόσημο τῆς ἱστορίας τῆς Χριστιανοσύνης, νά ἑορτάσουμε τό τέλος τῆς Δεύτερης Χιλιετίας ἀπό τῆς 'Επιφανείας τοῦ

Σωτῆρος Χριστοῦ, και τήν ἀπαρχή τῆς τρίτης χιλιετίας. Γιαυτό θά ἀρχίσουμε τοὺς ἑορτασμούς στό τέλος τῆς 2ας χιλιετίας και θά τοὺς ὁλοκληρώσουμε στό πρῶτο ἔτος τῆς τρίτης χιλιετίας.

Θά ἤθελα και πάλιν νά σᾶς συστήσω ὅπως προγραμματίσετε ἔγκαιρα τίς δικές σας τοπικές ἐκδηλώσεις. 'Όσοι ὅμως ἔχετε ἤδη προγραμματίσει τέτοιες ἐκδηλώσεις, νά ἐνημερώσετε τήν ἀρμοδίαν ἐπιτροπή ποῦ ἔχει συστήσει ἡ 'Αρχιεπισκοπή. Καί αὐτό γιατί θέλουμε νά ἔχουμε ἀκριβῆ στοιχεῖα τῶν κατά τόπους ἑορτασμῶν και ἐκδηλώσεων, τίς ὁποῖες ἐν καιρῷ θά δημοσιεύσουμε γιά γνώση και μυσταγωγία και εὐρύτερη πληροφορόρηση τοῦ Κοινοῦ. Σᾶς εὐχαριστοῦμε ἐκ τῶν προτέρων γιά τή συνεργασία. Σᾶς εὐχόμαστε ὑγεία και δύναμη ὥστε νά ἐργασθεῖτε μ' ἐνθουσιασμό γιά τήν ἐπιτυχία τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων τῆς Χιλιετηρίδος. Καί διατελοῦμε μετά πολλῆς ἐν Κυρίῳ ἀγάπης και εὐχῶν.

ΣΧΟΛΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΨΑΛΤΙΚΗΣ

'Αγαπητοί,

'Απευθύνουμε τήν παρούσα γιά νά σᾶς γνωρίσουμε ὅτι, ὅπως κάθε χρόνο, ἔτσι κι ἐφέτος θά λειτουργήσῃ κανονικά ἡ Σχολή Βυζαντινῆς Μουσικῆς και Ψαλτικῆς τῆς 'Ιερᾶς μας 'Αρχιεπισκοπῆς ὑπό τήν διεύθυνση τοῦ Οἰκονόμου π. 'Ιωσήφ Παλιοῦρα.

Οἱ ἐγγραφές τῶν σπουδαστῶν και σπουδαστριῶν ἀρχίζουν ἀπό τήν Δευτέρα, 20 Σεπτεμβρίου 1999. Τά δέ μαθήματα ἀρχίζουν τή Δευτέρα, 4 'Οκτωβρίου 1999, ὁπότε θά γίνει και ὁ καθιερωμένος 'Αγιασμός, στίς 7 μ.μ. ἀπό τόν 'Αρχιεπίσκοπο, στίς αἰθουσές τῆς Κοινότητος 'Αποστόλου Βαρνάβα Wood Green, Trinity Road, London N22 8LB. Τηλ.: 0181-888 2295. Τά μαθήματα θά γίνονται:

(α) ἀπό Δευτέρα ἕως και Πέμπτη, 6 - 9 μ.μ. στοὺς χώρους τῆς Κοινότητος 'Απ. Βαρνάβα Wood Green, (β) τήν Παρασκευή 6-8 μ.μ. στήν Κοινότητα τῶν 'Αγίων Δώδεκα 'Αποστόλων, Kentish Lane, Brookmans Park, Herts. AL9 6NG. Τηλ. 01707-650147 και

(γ) τό Σάββατο, 4-6 μ.μ. στήν Κοινότητα τοῦ 'Αγίου Παντελεήμονος, 660 Kenton Road, Harrow, Middx. HA3 9QN. Τηλ. 0181-206 0004, ἢ 0181-732 2833.

Σημειωτέον ὅτι ἐκτός ἀπό τῆ Βυζαντινῆ Μουσικῆ θά διδασθοῦν ἐπίσης ἡ Εὐρωπαϊκή Μουσική, ἡ Λειτουργική και τό Τυπικὸ τῆς Θείας Λατρείας, πρακτικά μαθήματα Ψαλτικῆς, καθώς και διάφορα μουσικά ὄργανα.

Συμβουλεύουμε, λοιπόν, πατρικά ὅλους σας ὅπως: (α) 'Αναγνώσετε ἀπό 'Αμβωνος τοῦτο τό γράμμα και με ἐνθουσιασμό μιλήσετε πρὸς τό 'Εκκλησίασμα και στοὺς Δασκάλους και τά παιδιά τῶν 'Ελληνικῶν μας Σχολείων γιά τή μεγάλη ἀξία τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς και νά τοὺς προτρέψετε νά ἐγγραφοῦν στίς τάξεις τῆς Σχολῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς και (β) Νά φροντίσετε νά γίνει γνωστή ἡ λειτουργία τῆς Σχολῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς και Ψαλτικῆς σέ ὅσο τό δυνατό μεγαλύτερα στρώματα τοῦ λαοῦ μας. Εἶναι μιά θαυμάσια εὐκαιρία ὄχι μόνο νά μελετήσουμε τή Μουσική και Ψαλτική αὐτή, ἀλλά και νά προετοιμάσουμε ἀρκετοὺς σπουδαστές και σπουδάστριες ὥστε νά διακονήσουν στοὺς ἱερούς μας Ναοὺς ὡς ἱεροψάλτες και βοηθοὶ στοὺς Ναοὺς μας. Σᾶς εὐχόμαστε ὑγεία και τήν ἐπιστοαία τοῦ 'Αγίου Θεοῦ στά ἔργα σας. Καί διατελοῦμε μετά πολλῆς ἐν Κυρίῳ ἀγάπης και εὐχῶν.

Λονδίνο, 26 Αὐγούστου 1999

ΑΠΟΔΗΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΔΥΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΟΛΛΕΓΙΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

Τοῦ Μακαρίου Τηλλυριδῆ, Μητροπολίτη Ζιμπάμπουε καὶ Νοτιωτέρας Ἀφρικῆς

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγούμενου)

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ

ΤΗΣ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
(84, KENSINGTON GARDENS SQUARE, BAYSWATER.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

*Περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς συστάσεως τῆς Σχολῆς
καὶ περὶ συντηρήσεως αὐτῆς.*

ΑΡΘΡΟΝ 1ον: Οἱ ἐν Λονδίῳ παροικοῦντες Ἕλληνες, ὅσοι ἐν τέλει τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ ἀναγράφονται, συναισθανόμενοι τὴν ἀνάγκην τοῦ νά

διατηρηθῇ ὡς βάσις τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ Ἑλληνοπαίδων ἢ Ἑλληνικῇ γλῶσσᾳ καὶ φιλολογία μετὰ τῆς προηκουσῆς διδασκαλίας τῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας δογμάτων, καὶ ἐπὶ τῇ διπλῇ ταύτῃ θάσει νά ἐμπροστεθῇ ἡ διδασκαλία τῶν ἄλλων ἀναγκαίων γλωσσῶν καὶ μαθημάτων, ὅσα διδάσκονται ἐν τοῖς ἐκπαιδευτήρισι τῶν πε φωτισμένων ἔθνων, συνέστησαν ἐν ἔτει 1870 ἰδίαν πρὸς τοῦτο Σχολὴν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Ἑλληνικὴ Σχολὴ ἐν Λονδίῳ.

ΑΡΘΡΟΝ 2ον: Ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ οὐχ ἥτιόν εἰσι δεκτοὶ καὶ εἰ τινες ἄλλοι ἐπιθυμοῦσι νά μαθητεύσωσιν ἐν αὐτῇ, οὐδαμῶς ὑποχρεούμενοι εἰς τὴν ἀκρόασιν τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων, ἐὰν τῶχουσιν ὄντες ἐτερόδοξοι.

ΑΡΘΡΟΝ 3ον: Ἡ ἐν Λονδίῳ Ἑλληνικὴ Σχολὴ συντηρεῖται ἐκ τῶν διδασκῶν, ἃ καταβάλλουσιν ἀναλόγως οἱ ἐν αὐτῇ διδασκόμενοι, κατὰ τὰ ἐφεξῆς ἐν ἄρθρῳ 34ῳ ὀριζόμενα· ἐν ἀνάγκῃ δέ, καὶ ἐκ προαιρετικῶν συνεισφορῶν. Οἱ ἐξ ἀρχῆς τοιαύτας προαιρετικὰς συνεισφοράς πρὸς σύστασιν τῆς Σχολῆς καταβαλόντες καὶ οἱ μετ' ἐκείνους πρὸς συντήρησιν αὐτῆς συνδραμόντες, καὶ ὅσοι ἂν ἐφεξῆς συνδράμωσι τακτικῶς καὶ διαρκῶς διὰ χρηματικῶν συνεισφορῶν, οὗτοι πάντες ὀνομάζονται ἰδρυταὶ τῆς Σχολῆς, καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐκλέγονται κατ' ἔτος οἱ ἑφφοροὶ αὐτῆς κατὰ τὰ ἐφεξῆς ἐν ἄρθρῳ 28ῳ, 29ῳ καὶ 30ῳ ὀριζόμενα.

Οἱ δέ εἰσάπαξ ποιοῦμενοι χρηματικὴν ἢ ἄλλην δωρεάν εἰς τὴν Σχολήν, ἐὰν μὲν ἡ δωρεὰ αὐτῇ ἔξη ἀξίαν οὐχὶ ἐλάττω τῶν Λ. 50, ὀνομάζονται εὐεργέται τῆς Σχολῆς· ἐὰν δέ ὑπὲρ τὰς Λ. 200, ὀνομάζονται μεγάλοι εὐεργέται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

*Περὶ διαιρέσεως τῆς Σχολῆς εἰς τμήματα
καὶ τάξεις καὶ τῶν ἐν ἐκάστῳ τμήματι
διδασκομένων μαθημάτων.*

ΑΡΘΡΟΝ 4ον: Ἡ ἐν Λονδίῳ Ἑλληνικὴ Σχολὴ διαιρεῖται εἰς τρία Τμήματα, ὧν τὸ μὲν πρῶτον καλεῖται Προπαιδευτήριον, τὸ δέ δεύτερον Παιδευτήριον, τὸ δέ τρίτον Ἐκπαιδευτήριον. Καὶ τὸ μὲν Προπαιδευτήριον ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο τάξεις, τὸ δέ Παιδευτήριον εἰς τρεῖς, καὶ τὸ Ἐκπαιδευτήριον εἰς τέσσαρας.

ΑΡΘΡΟΝ 5ον: Ἐν τῷ Προπαιδευτηρίῳ διδάσκονται τὰ ἐξῆς μαθήματα.- α') Ἀναγνώσις καὶ γραφὴ Ἑλληνιστί τε καὶ Ἀγγλιστί.- β') Στοιχειώδεις θρησκευτικαὶ γνώσεις καὶ αἱ συνήθεις κατ' οἶκον πρόσευχαί.- γ')

πρακτικῶς, καὶ τοῦτο Ἀγγλιστί.- δ) Στοιχειώδεις Γεωγραφικαὶ καὶ Ἱστορικαὶ γνώσεις.- ε') Γυμνάσεις εἰς τὸ τυπικόν μέρος τῆς Ἑλληνικῆς γραμματικῆς καὶ εἰς προφορικὴν ἔκθεσιν συντόμων διηγημάτων.

ΑΡΘΡΟΝ 6ον: Ἐν τῷ Παιδευτηρίῳ διδάσκονται τὰ ἐξῆς μαθήματα.- α') Τῆς Ἑλληνικῆς γραμματικῆς τὸ τεχνολογικόν ἐν γένει καὶ ἀρχαί τοῦ συντακτικοῦ μετὰ τῆς ἀνηκούσης ἑρμηνείας Ἑλλήνων πεζογράφων, ἀναλόγως καὶ βαθμῶν καθ' ἐκάστην τάξιν ὀριζομένων ἐν τῷ ἐνιαυσίῳ προγράμματι τῶν μαθημάτων.- β') Ἡ Ἀγγλικὴ γλῶσσα ἐν ἀπάσαις ταῖς τάξεσι τοῦ Τμήματος τούτου διδασκομένη, καὶ ἀναλόγως εἰς ἐκάστην αὐτῶν.- γ') Ἡ Γαλλικὴ, ὁμοίως ἐν ἀπάσαις ταῖς τάξεσι διδασκομένη.- δ') Ἡ Λατινικὴ, ἥς ἡ διδασκαλία ἄρχεται ἀπὸ τῆς δευτέρας τάξεως τοῦ Τμήματος τούτου.- ε') Ἱερὰ Ἱστορία καὶ Κατήχησις· ἐν δέ τῇ τρίτῃ τάξει καὶ ἀναγνώσεις ἐκ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων.- στ') Ἀριθμητικὴ πρακτικῶς τε καὶ θεωρητικῶς· ἐν δέ τῇ τρίτῃ τάξει καὶ στοιχειώδεις ἀρχαί τῆς Ἀλγέβρας καὶ Γεωμετρίας.- ζ') Πολιτικὴ Γεωγραφία ἀρχαία τε καὶ νεωτέρα, κατὰ τάξεις διαιρουμένης τῆς διδασκαλίας αὐτῆς.- η') Ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ τῆς Ρώμης κατ' ἑκτασιν καὶ Μυθολογία.- θ') Γύμνασις εἰς ἔκθεσιν ἰδεῶν προφορικῶς τε καὶ ἐγγράφως.- ι')

Καλλιγραφία καὶ Ἰχθυολογία.- ια') Ἀναγνώσεις βιβλίων τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς μετὰ συγκρίσεως πρὸς τὴν ἀρχαίαν, ἀναλόγως ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ καθ' ἐκάστην τάξιν προσδιορίζονται. ΑΡΘΡΟΝ 7ον: Ἐν δέ τῷ Ἐκπαιδευτηρίῳ διδάσκονται τὰ ἐξῆς μαθήματα.- α') Τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς Γραμματικῆς τὸ συντακτικόν καὶ τὸ περὶ διαλέκτων τῆς Ἑλληνικῆς, μετὰ τῆς ἀνηκούσης ἑρμηνείας ποιητῶν καὶ πεζογράφων, ἀναλόγως καθ' ἐκάστην τάξιν ὀριζομένων ἐν τῷ ἐνιαυσίῳ προγράμματι τῶν μαθημάτων.- β') Ποιητικὴ, Μετρικὴ, Ῥητορικὴ, μετ' ἐφαρμογῆς τῶν κανόνων ἐκάστης ἐπὶ ἀναλόγων ποιημάτων καὶ ῥητορικῶν λόγων καὶ ἐξασκήσεως εἰς τὸ γράφειν Ἑλληνιστί.- γ') Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς φιλολογίας.- δ') Κατήχησις, ἑρμηνεία καὶ ἀναγνώσις τῶν Γραφῶν καὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας.- ε') Ἡ Ἀγγλικὴ γλῶσσα καὶ φιλολογία μετὰ γυμνασμάτων εἰς τὸ ἐλευθέρως καὶ ὀρθῶς γράφειν αὐτήν.- στ') Ἡ Γαλλικὴ ὁμοίως.- ζ') Σειρά τῶν Μαθηματικῶν, ἀναλόγως καθ' ἐκάστην τάξιν διδασκομένη μέχρι συμπληρώσεως αὐτῆς, καὶ σὺν τούτοις Μαθηματικὴ καὶ Φυσικὴ Γεωγραφία, καὶ Φυσικὴ Ἱστορία.- η') Φυσικὴ πειραματικὴ καὶ Χημεία.- θ') Ἱστορία τῶν ἀρχαίων ἔθνων, καὶ ἐφεξῆς ἡ τῶν Μέσων αἰώνων, καὶ ἡ νεωτέρα, ἀναλόγως διαιρουμένης τῆς διδασκαλίας αὐτῆς ἐν ταῖς τάξεσι τοῦ Ἐκπαιδευτηρίου.- ι')

Στοιχειώδης φιλοσοφικὰ μαθήματα.- Ἀνθρωπολογία καὶ Ἠθικὴ.- ια') Ὅμοια ἐμπορικά, περιλαμβάνοντα τὰς ἀρχάς τοῦ ἐμπορικοῦ δικαίου, τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐμπορίου, μετὰ γυμνάσεως εἰς ἐμπορικὴν ἐπιστολογραφίαν Ἑλληνιστί, Γαλλιστί καὶ Ἀγγλιστί.- ιβ')

ΑΡΘΡΟΝ 8ον: Παρὰ τὰ μαθήματα ταῦτα, ἅπερ εἰσὶν ὑποχρεωτικά πᾶσι τοῖς εἰς τὴν Σχολὴν φοιτῶσι (πλήν τῶν ἐν τῷ δευτέρῳ Ἀρθρῳ ἐξαιρουμένων),

διδάσκονται ὁμοίως καί τὰ ἐξῆς. - Ἡ Γερμανική γλῶσσα καί ἡ Ἰταλική, ἡ ζωγραφική, ἡ ὀργανική καί φωνητική μουσική καί ὁ χορός· ἀλλὰ ταῦτα ἐπὶ ἰδίους διδασκτοῖς, καταβαλλομένοις ὑπὸ τῶν ἐπιθυμούντων νὰ διδαχθῶσιν αὐτά, ἐάν κατὰ τὰ ἄλλα ὦσι τακτικοὶ μαθηταὶ τῆς Σχολῆς.

Ἵσοι τῶν γονέων ἐπιθυμοῦσι νὰ διδαχθῶσι τὰ τέκνα αὐτῶν ἐν ἡ πλείονα τῶν ἐκτάκτων τούτων μαθημάτων ὀφείλουσι προαναγγέλλειν τοῦτο εἰς τὸν Διευθυντὴν τῆς Σχολῆς, ὅπως ὀρίζονται προσηκόντως αἱ ἡμέραι καὶ ὥραι τῆς ἐκτάκτου ταύτης διδασκαλίας, καὶ μὴ γίνηται αὕτη ἐμπόδιον εἰς τὰς τακτικὰς τοῦ μαθητοῦ σπουδὰς καὶ μελέτας. ΑΡΘΡΟΝ 9ον: Τὰ καθ' ἑκάστον Τμήμα διδασκόμενα μαθήματα διανέμονται ἀναλόγως εἰς ἐκάστην αὐτοῦ τάξιν· αἱ δὲ ἡμέραι καὶ ὥραι, καθ' ἃς ἑκάστον τῶν μαθημάτων τούτων διδάσκεται, ὥς καὶ οἱ ἐν ἐκάστη τάξει ἐρμηνευθεσόμενοι συγγραφεῖς, ὀρίζονται ἐν ἰδίῳ προγράμματι συντασσομένῳ ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Σχολῆς καὶ δημοσιευομένῳ ἔνα τουλάχιστον μῆνα πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ Σχολικοῦ ἔτους.

ΑΡΘΡΟΝ 10ον: Ἡ διδασκαλία τῶν μαθημάτων διαρκεῖ ἕξ ὥρας καθ' ἡμέραν, ἀπὸ τῆς 9ης π.μ. μέχρι τῆς 1ης π.μ., καὶ ἀπὸ τῆς 3ης μέχρι τῆς 5ης π.μ. - Ἄλλ' ἐάν αἱ ὥραι αὗται εὐρεθῶσιν ἀνεπαρκεῖς εἰς τὴν πλήρη καὶ ἀκριβῆ τῶν μαθημάτων διδασκαλίαν, δυνατόν νὰ ὁρισθῶσι καὶ πλείονες εἰς τὰς τοιαύτην χρεῖαν ἐχούσας τάξεις. Ἡ περὶ τούτου κρίσις ἀπόκειται εἰς τὸν Διευθυντὴν τῆς Σχολῆς, ὀφείλοντα προνοεῖν καὶ ἐκτελεῖν τὰ προσήκοντα πρὸς ἀνελλιπὴ τὴν μαθημάτων διδασκαλίαν.

ΑΡΘΡΟΝ 11ον: Καθ' ἐκάστην ἡμέραν, ἐφ' ὅσον ὁ καιρὸς ἐπιτρέπει, οἱ μαθηταὶ πάντες ἐξέρχονται εἰς περίπατον, συνοδευόμενοι ὑφ' ἐνὸς ἢ δύο διδασκάλων· δις δὲ τῆς ἐβδομάδος (κατὰ Τετάρτην καὶ Σάββατον π.μ.) ἀσκοῦνται εἰς τακτικὰ γυμνάσια τοῦ σώματος ὑπὸ καταλλήλου διδασκάλου, ἐφ' ὅσον ἡ κατὰ καιροὺς Ἐφορεῖα εὕρισκε τοῦτο ἐκτελέσιμον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

*Περὶ διευθύνσεως τῆς Σχολῆς
καὶ τῶν ἐν αὐτῇ διδασκόντων.*

ΑΡΘΡΟΝ 12ον: Ἡ διευθυνσις τῆς ἐν Λονδίῳ Ἑλληνικῆς Σχολῆς ἀνατίθεται πάντοτε εἰς Ἑλληνα Καθηγητὴν, ὅστις καὶ διδάσκει τὰ ἀνώτερα μαθήματα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας· ἐπιτηρεῖ δὲ καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν μαθημάτων ἀπάντων, ὥστε νὰ γίνωνται ταῦτα τακτικῶς καὶ ἀνελλιπῶς· φροντίζει περὶ διατηρήσεως καὶ βελτιώσεως τῶν ἐπίπλων τῆς Σχολῆς, καὶ ἐν γένει διοικεῖ τὰ τῆς Σχολῆς ὥς ἄμερος αὐτῆς προϊστάμενος, εἰς μόνην τὴν Ἐφορείαν ὧν ὑπόλογος διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ.

ΑΡΘΡΟΝ 13ον: Ὁ Διευθυντὴς τῆς Σχολῆς κατοικεῖ ἐν αὐτῇ, εἰ δυνατόν, καὶ οὐδέποτε κατὰ τὰς ὥρας τῆς τῶν μαθημάτων διδασκαλίας ἐξέρχεται αὐτῆς, εἰ μὴ δι' ἀνάγκην ἀνυπερέβλητον. Ἐν περιπτώσει δὲ διαρκείας ἢ διαρκεῖς ἀπουσίας τοῦ Διευθυντοῦ (καθ' ἣν ὀφείλει πάντοτε ζητεῖν τὴν ἄδειαν τῆς Ἐφορείας), ὁ διαρκέστερον παραμένων ἐν τῇ Σχολῇ διδασκαλὸς ἐκπροσωπεῖ αὐτὸν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Σχολῆς.

ΑΡΘΡΟΝ 14ον: Ὁ Διευθυντὴς τῆς Σχολῆς προεξετάζει τοὺς ἐμφανιζομένους ἵνα μαθητεύσωσιν ἐν αὐτῇ, καὶ κατατάσσει αὐτούς εἰς τὰς προσηκούσας τάξεις, ἐγγράφων τὰ ὄνόματα αὐτῶν εἰς ἐπίτηδες βιβλίον, ὃ ἐμπγράφεται "Μαθητολόγιον τῆς ἐν Λονδίῳ Ἑλληνικῆς Σχολῆς," κατὰ τὰ περὶ

τούτου ὀρισμένα ἐν τῷ ἐφεξῆς 32ῳ Ἀρθρῳ. Καθ' ἐκάστην δὲ νομημίαν ἀποστέλλει διὰ τοῦ ταχυδρομείου πρὸς τὸν πατέρα ἢ κηδεμόνα ἐκάστου μαθητοῦ ἐγγράφον ἐλεγχον τῆς προόδου καὶ διαγωγῆς αὐτοῦ.

ΑΡΘΡΟΝ 15ον: Ὁ τε Διευθυντὴς καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ Σχολῇ διδασκόντες, ἢ ἄλλως ὑπηρετοῦντες, διορίζονται καὶ παύονται ὑπὸ τῆς Ἐφορείας. Οὐδεὶς δὲ διορίζεται ἐν αὐτῇ διδασκαλὸς, ἐάν μὴ φέρῃ τακτικὰς καὶ ἐπισήμους ἀποδείξεις τῆς ἱκανότητος καὶ τοῦ δασκαλικοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ, ὥς καὶ τῆς προλαβούσης αὐτοῦ διδασκαλικῆς ὑπηρεσίας, εἰ πού ἐτύγχανε διδάσκων.

ΑΡΘΡΟΝ 16ον: Ἐκάστος τῶν ἐν τῇ Σχολῇ διδασκόντων ὀφείλει νὰ παρευρίσκηται εἰς τὸ χρέος αὐτοῦ τακτικῶς καὶ ἀνελλιπῶς ἐν ταῖς τεταγμέναις ἡμέραις καὶ ὥραις, καὶ νὰ διδάσκῃ πληρὴς τὸ εἰς αὐτὸν ἀνατεθειμένον μάθημα. Ὁ δὲ ὀλιγῶρον τοῦ καθηκόντος τούτου (πλὴν ἢ μὴ δι' ἀσθένειαν προσηκόντως μεμαρτυρημένην) ἀποπέμνεται ὑπὸ τῆς Ἐφορείας, ἐάν μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν νοθεσίαν τοῦ Διευθυντοῦ διατελῇ ἀμετάβλητος.

ΑΡΘΡΟΝ 17ον: Ἐάν τις τῶν ἐν τῇ Σχολῇ διδασκόντων ἐπιθυμῇ νὰ παραιτηθῇ τῆς διδασκαλίας, ὀφείλει ἀναγγέλλειν τοῦτο εἰς τὴν Ἐφορείαν, ἥτις ἀμέσως, ἢ διὰ τοῦ Διευθυντοῦ, πρὸ ἐνὸς τουλάχιστον μηνός, ὅπως λαμβάνηται πρόνοια περὶ ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ· οἱ δὲ Ἕλληνες διδασκαλοὶ, ὧν ἡ ἀντικατάστασις ἀπαιτεῖ πλείονα χρόνον, ὀφείλουσιν ἀναγγέλλειν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὴν παραίτησιν αὐτῶν πρὸ τριῶν τουλάχιστον μηνῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 18ον: Ἡ ἐν τῷ ἀμέσῳ προηγουμένῳ ἄρθρῳ ὑποχρεώσις ἐστὶν ἀραιῶσα καὶ ὥς πρὸς τὴν Ἐφορείαν τῆς Σχολῆς, ἐάν ποτε ἀπολύσῃ τινὰ τῶν ἐν τῇ Σχολῇ διδασκόντων. Ὁ ἄνευ προηγουμένης ἀναγγελίας ἀπολυόμενος δικαιουται ἀπαιτεῖν καὶ λαμβάνειν παρὰ τῆς Ἐφορείας τὴν ἀνάλογον αὐτοῦ ἀντιμισθίαν.

ΑΡΘΡΟΝ 19ον: Οἱ μισθοὶ τῶν διδασκάλων καὶ ὑπηρετῶν τῆς Σχολῆς καταβάλλονται εἰς τὸ τέλος ἐκάστου μηνός ὑπὸ τῆς Ἐφορείας ἐπὶ τακτικῷ καταστατικῷ πινάκι συντασσομένῳ καὶ ὑπογραφομένῳ ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ. Καὶ ἡ μὲν Ἐφορεῖα ἀποστέλλει πρὸς αὐτὸν τὸ ἐν τῷ πινάκι δηλούμενον ποσόν· οὗτος δὲ διανέμων ἐνὶ ἐκάστῳ τὸ προσήκον μέρος λαμβάνει τακτικὰς ἀποδείξεις, ἃς ἀποστέλλει εὐθὺς πρὸς τὸν ταμίαν τῆς Ἐφορείας.

ΑΡΘΡΟΝ 20ον: Ὁ Διευθυντὴς ὀφείλει σημειοῦν ἐν ἰδίᾳ στήλῃ τοῦ προειρημένου μισθοδοτικοῦ πινάκος τὰς τυχόν γινομένας ἀπουσίας τῶν διδασκάλων, ὅπως ἐκπίπτῃται ἀνάλογον μέρος ἐκ τῆς μισθοδοσίας αὐτῶν, ἐάν αἱ ἀπουσίαι ὦσιν ἀδικοιολόγητοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ Ἐφορείας τῆς Σχολῆς.

21ον: Ἡ ἐν Λονδίῳ Ἑλληνικὴ Σχολὴ ἐπιτηρεῖται ὑπὸ Ἐφορείας τριμελοῦς, ἐκλεγομένης κατὰ τὰ ἐφεξῆς ἐν ἀρθ. 28ῳ, 29ῳ καὶ 30ῳ ὀριζόμενα· ἐκ δὲ τῶν τριῶν Ἐφόρων ὁ μὲν πρεσβύτερος προεδρεύει, οἱ δὲ νεώτεροι ἐκπληροῦσι χρεῖα γραμματέως καὶ ταμίου.

ΑΡΘΡΟΝ 22ον: Ἡ Ἐφορεῖα αὕτη διορίζει καὶ παύει τοὺς ἐν τῇ Σχολῇ διδασκόντας κατὰ τὰ περὶ τούτου ὀρισμένα ἐν τῷ 15ῳ ἄρθρῳ· φροντίζει περὶ τῆς ἐγκρίτου εἰσπράξεως τῶν διδάκτρων καὶ τῆς χορηγίας τῶν δαπανῶν τῆς Σχολῆς· καὶ ἐν γένει ἐπιμελεῖται ὅσον οἷόν τε περὶ τῆς συντηρήσεως καὶ τῆς βελτιώσεως αὐτῆς.

ΑΡΘΡΟΝ 23ον: Διὰ ταῦτα πρώτιστον καθήκον τῆς Ἐφορείας ἐστὶ τὸ τακτικῶς ἐπισκέπτεσθαι τὴν Σχολὴν ἅπας τουλάχιστον τοῦ μηνός καὶ ἐξετάζειν

περί τε τῆς προόδου τῶν μαθητῶν καί περί τῆς ἀκριβοῦς ἐκπληρώσεως τῶν καθηκόντων τῶν διδασκάλων καί ὑπηρετῶν τῆς Σχολῆς, ὡσαύτως δέ περί τῆς συντηρήσεως καί βελτιώσεως τῶν ἐπίπλων αὐτῆς, καί ἐν γένει περί πάντων τῶν ἀφορῶντων εἰς τήν ἀκμὴν καί πρόοδον αὐτῆς.

ΑΡΘΡΟΝ 24ον: Τὰς πληροφορίας ταύτας ζητεῖ ἡ Ἐφορεία παρὰ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Σχολῆς, καί πρὸς αὐτὸν πάντοτε ἀποτείνεται, εἴτε προφορικῶς, εἴτε ἐγγράφως, περί πάντων τῶν εἰς τήν Σχολὴν ἀναγομένων.

ΑΡΘΡΟΝ 25ον: Ἐν περιπτώσει διαφωνίας τινὸς τοῦ Διευθυντοῦ πρὸς τοὺς Διδασκάλους, ἢ ἄλλης τοιαύτης ἀνάγκης, ἡ Ἐφορεία ὀφείλει ἀνυπερθέτως νά συνέρχηται ἐν τῇ Σχολῇ, καί ἀκριβῶς ἐξετάζουσα περί τοῦ πράγματος νά συμβιβάζῃ τὰ διεστώτα μέρη, καί ἐκ παντὸς τρόπου ν' ἀποκαθιστᾷ τὴν ὁμόνοιαν καί τὴν τάξιν.

ΑΡΘΡΟΝ 26ον: Ἡ Ἐφορεία συνεδριάζει καθ' ἑαυτὴν τακτικῶς μὲν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Προέδρου εἰς τὸ τέλος ἐκάστης τριμηνίας, ὅπως ἐπεξετάξῃ τὴν οικονομικὴν κατάστασιν τῆς Σχολῆς καί εἴ τι ἄλλο ἀνάγεται εἰς τὴν πρόοδον αὐτῆς· ἐκτάκτως δέ, ὡςάκις ὁ Πρόεδρος νομίμῃ ἀναγκαίαν τὴν συνεδρίασιν αὐτῆς, ἢ ὡςάκις ἐν τῶν μελῶν αὐτῆς ζητῆσιν τοῦτο παρὰ τοῦ Προέδρου. Τῶν δέ τακτικῶν καί ἐκτάκτων συνεδριάσεων αἱ πράξεις καί ἀποφάσεις ἐκτίθενται ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ καί ὑπογράφονται ἐκάστοτε ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Ἐφορείας.

ΑΡΘΡΟΝ 27ον: Αἱ συνεδριάσεις τῆς Ἐφορείας γίνονται πάντοτε ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῆς Σχολῆς· ὁ δέ Διευθυντὴς παρίσταται ἐν αὐταῖς, ἐάν μόνον ζητηθῇ παρὰ τῆς Ἐφορείας, ὅπως ὑποβάλλῃ αὐτῇ τὰς τυχόν ἀπαιτούμενας πληροφορίες.

ΑΡΘΡΟΝ 28ον: Εἰς τὸ τέλος ἐκάστου Σχολικοῦ ἔτους ἡ Ἐφορεία διὰ τοῦ Προέδρου αὐτῆς συγκαλεῖ εἰς γενικὴν συνέλευσιν πάντας τοὺς ἰδρυτὰς τῆς Σχολῆς καί πάντας τοὺς κατὰ καιρὸν γενομένους Ἐφόρους αὐτῆς, κἂν μὴ τυγχάνουσιν ὄντες ἰδρυταί, καί ἐνώπιον αὐτῶν ἐκτίθειται τὰς ἐνιαυσίους αὐτῆς ἐργασίας, τὴν οικονομικὴν καί ἠθικὴν κατάστασιν τῆς Σχολῆς, καί ἐν γένει διδῶσι λόγον τῶν ὑπ' αὐτῆς πεπραγμένων· συγχρόνως δέ ὑποβάλλει εἰς τὴν ἔγκρισιν τῆς συνέλευσεως προϋπολογισμὸν τῶν κατὰ τὸ ἐπιόν ἔτος ἀπαιτούμενων δαπανῶν καί τῶν ὑποτιθεμένων εἰσπράξεων τῆς Σχολῆς καί τὰς προσηκούσας παρατηρήσεις καί σκέψεις περί βελτιώσεως αὐτῆς.

ΑΡΘΡΟΝ 29ον: Ἐν τῇ γενικῇ ταύτῃ συνέλευσει, ὡς καί ἐν πάσαις ταῖς συνελεύσεσι τῶν ἰδρυτῶν τῆς Σχολῆς, εἰς ἃς ἐκτάκτως ἡ Ἐφορεία διὰ τοῦ Προέδρου αὐτῆς δύναται συγκαλεῖν τοὺς ἰδρυτὰς, ἀπαιτεῖται νά παρευρίσκωνται τοὐλάχιστον ἐπτά ἐξ αὐτῶν· εἰ δέ μὴ, αἱ πράξεις αὐτῆς οὐδὲν ἔχουσι νόμιμον κύρος. Ἐν περιπτώσει δέ ἐλλείψεως ἀπαρτίας ἀναβάλλεται μὲν ἡ συνεδρίασις, καί προσκαλοῦνται ἐκ δευτέρου οἱ ἰδρυταί τῆς Σχολῆς· ἄλλ' ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ συνεδρίᾳσι τὸ προκείμενον ζήτημα ἀποφασίζεται ὑπὸ τῶν παρόντων, ὅσοι ἂν τυχόνιν ὄντες. Οὐδέποτε δέ συζητεῖται οὐδὲ ἀποφασίζεται ἄλλο ζήτημα παρὰ τὸ ἐν τῷ προκλητηρίῳ ὀριζόμενον.

ΑΡΘΡΟΝ 30όν: Μετὰ τὴν λογοδοσίαν τῆς Ἐφορείας ἡ συνέλευσις προβαίνει εἰς τὴν ἐκλογὴν νέων Ἐφόρων, οἵτινες κατὰ τὰ ἐν τῷ 3ῳ ἄρθρῳ ὀρισμένα ἐκλέγονται ὑπὸ τῶν ἰδρυτῶν τῆς Σχολῆς καί ὑπὸ τῶν κατὰ καιρὸν γενομένων Ἐφόρων. Γίνεται δέ ἡ ἐκλογὴ διὰ ψηφοδελτίων, ὧν ἕκαστον φέρει ἐγγεγραμμένα πέντε ὀνόματα· καί οἱ μὲν πλειοψηφήσαντες τρεῖς ἀποτελοῦσι τὴν Ἐφορείαν, οἱ δέ λοιποὶ δύο, οἱ ἐπιαχόντες, ἀναπληροῦσι τὰ

τακτικά μὲλη τῆς Ἐφορείας ἐν περιπτώσει ἀπουσίας ἢ παραιτήσεως αὐτῶν.

Ἐν ἰσοψηφίᾳ ἡ προτίμησις ἀποφασίζεται διὰ κληρώσεως.

ΑΡΘΡΟΝ 34ον: Ὁ Πρόεδρος τῆς παλαιᾶς Ἐφορείας, ὅς προεδρεύει τῆς συνελεύσεως ταύτης, ἀναγγέλλει ἐγγράφως πρὸς τοὺς ἐκλεχθέντας νέους Ἐφόρους τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν, καί ὀρίζει ἐν τῷ αὐτῷ ἐγγράφῳ τὴν ἡμέραν καί ὥραν, καθ' ἣν οἱ ἐκλεχθέντες συνέρχονται ἐν τῇ Σχολῇ, ὅπως εἰσαχθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν Διευθυντὴν καί τοὺς Διδασκάλους τῆς Σχολῆς, καί ἀναλάβωσι τὰ καθήκοντα αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ τῶν μαθητῶν ἐν γένει.

ΑΡΘΡΟΝ 32ον: Ὁ μέλλων νά μαθητεύσῃ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Σχολῇ πρῶτον μὲν λαμβάνει παρὰ τῆς Ἐφορείας τὴν προσήκουσαν ἄδειαν· ἔπειτα δέ ἀπέρχεται μετὰ τοῦ πατρὸς ἢ κηδεμόνος αὐτοῦ πρὸς τὸν Διευθυντὴν τῆς Σχολῆς, ὅφ' οὗ ἐξεταζόμενος κατατάσσεται εἰς τὴν προσήκουσαν τάξιν, καί ἐγγράφεται εἰς τὸ Μαθητολόγιον τῆς Σχολῆς· ὁ δέ πατὴρ ἢ κηδεμὼν αὐτοῦ ἐπιβεβαίωσι διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ υπογραφῆς τὴν πρᾶξιν τῆς ἐγγραφῆς τοῦ μαθητοῦ.

ΑΡΘΡΟΝ 33ον: Αἱ ὑποχρεώσεις τοῦ μαθητοῦ ἀρχονται ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐγγραφῇ οὗτος ἐν τῷ Μαθητολόγιῳ τῆς Σχολῆς, εἴτε φοιτᾷ τακτικῶς εἰς τὰ μαθήματα, εἴτε μὴ, καί εἴτε ἐν Λονδίνῳ διατρίβει, εἴτε ἀλλαχοῦ πρὸς καιρὸν.

ΑΡΘΡΟΝ 34ον: Οἱ μὲν μαθητεύοντες ἐν τῷ Προπαιδευτηρίῳ καταβάλλουσι κατ' ἔτος

δίδακτρα	Λίρας .	50
οἱ δέ ἐν τῷ Παιδευτηρίῳ	“	80
οἱ δέ ἐν τῷ Ἐκπαιδευτηρίῳ	“	120

Τὰ δίδακτρα ταῦτα προκαταβάλλονται εἰς τρεῖς ἴσας δόσεις, τὴν α' Ὀκτωβρίου, τὴν α' Ἰανουαρίου, καί τὴν α' Ἀπριλίου. Ὁ παραιτούμενος ἢ ἀποπεμπόμενος τῆς Σχολῆς οὐδαμῶς δικαιούται ἀπαιτεῖν τὰ καταβεβλημένα δίδακτρα, καί μίαν μόνον ἡμέραν τῆς τριμηνίας ἐάν μαθητεύσῃ. Οἱ δέ διανοούμενοι ἀποφοιτῆσαι τῆς Σχολῆς ὀφείλουσι προαναγγέλλειν τοῦτο εἰς τὴν Ἐφορείαν ἕνα τοὐλάχιστον μῆνα πρὸ τῆς λήξεως τῆς περιόδου τῶν πληροφορῶν. Εἰς ἀδελφούς συμμαθητεύοντας ἐν τῇ Σχολῇ γίνεται ἐκπτώσις ἀπὸ τῶν διδάκτρων - 20%.

ΑΡΘΡΟΝ 35ον: Οἱ μαθηταί πάντες ὀφείλουσι νά προσέρχωνται εἰς τὴν Σχολὴν κατὰ τὰς ὀρισμένας ὥρας τῆς τῶν μαθημάτων ἐνάρξεως· οὐδεὶς δέ δύναται ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐξελθεῖν τῆς Σχολῆς ἄνευ ἀδείας τοῦ Διευθυντοῦ ἢ τοῦ τυχόν ἐκπροσωποῦντος αὐτὸν Διδασκάλου· ἐπανερχόμενοι δέ εἰς τὰ ἴδια μετὰ τὸ πέρας τῶν μαθημάτων συνοδεύονται πάντοτε ὅφ' ἐνός τῶν ὑπηρετῶν τῆς Σχολῆς.

ΑΡΘΡΟΝ 36ον: Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν μαθημάτων ὀφείλουσι διαμεῖναι ἵσησοι καί προσέχοντες· ὁ δέ ἀπροσεκτὸν ἢ ἄλλως ἐνοχλῶν τὴν διδασκαλίαν, ἐάν ἅπας καί δις νουθετηθεῖς ὑπὸ τοῦ Διδασκάλου μὴ ὑπακούσῃ, ἀποπέμπεται τοῦ δωματίου τῆς παραδόσεως, καί μεταφέρεται εἰς ἄλλο δωμάτιον ἐν ᾧ ὑφίσταται ἀνάλογον τῆς ἀταξίας αὐτοῦ ποινήν κατὰ τὰ ἐφεξῆς ἐν ἄρθρῳ 41ῳ ὀριζόμενα.

ΑΡΘΡΟΝ 37ον: Καθ' ἐκάστην πρωΐαν εὐθύς εἰσερχόμενοι εἰς τὴν Σχολὴν οἱ μαθηταὶ συλλέγονται πάντες ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ, ἐνθα συμπροσεύχονται, παρόντος τοῦ Διευθυντοῦ καί τῶν τυχόν κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην παρευρισκομένων Διδασκάλων. Μετὰ δέ τὴν προσευχὴν ἀπέρχονται ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν τάξιν, καί εὐθύς ἀρχεται ἡ τῶν μαθημάτων διδασκαλία· ταύτης δέ διαρκούσης, οὐδεὶς ἐξέρχεται τοῦ δωματίου ἄνευ ἀδείας τοῦ Διδασκάλου.

ΑΡΘΡΟΝ 38ον: Οἱ μαθηταὶ ὀφείλουσι πρὸς πάντας μὲν τοὺς ἐν τῇ Σχολῇ διδασκοντας νά προσφέρωσι τό προσήκον σέβας, πρὸς ἀλλήλους δέ νά ὁμιλοῦν εὐπρεπῶς, ἀποφεύγοντες πᾶσαν ἀπρεπῆ ἔκφρασιν ἢ ἀπρεπεῖς τρόπους. Ὁ παραβάτης τῆς διατάξεως ταύτης, ἐάν μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν νουθεσίαν διατελῇ ἀπρεπῶς φερόμενος πρὸς τοὺς διδασκάλους ἢ πρὸς τοὺς συμμαθητάς αὐτοῦ, τιμωρεῖται ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ διὰ ποινῆς ἀναλόγου.

ΑΡΘΡΟΝ 39ον: Ἡ εἰς τὰ μαθήματα πρόοδος καὶ ἡ ἐν τῇ Σχολῇ διαγωγή ἐκάστου τῶν μαθητῶν σημειοῦνται τακτικῶς καθ' ἡμέραν ἐν ἰδίῳ βιβλιδάριῳ, ἐξ οὗ συντάσσεται ὁ καθ' ἐκάστην νοημερινὰν ἀποτελλόμενος πρὸς τὸν πατέρα ἢ τὸν κηδεμόνα ἔλεγχος.

ΑΡΘΡΟΝ 40ον: Οἱ ἐπιμελεῖς καὶ φρόνιμοι μαθηταὶ ἐπαινοῦνται καὶ ἰδίᾳ ἐν ταῖς οἰκείαις τάξεσι καὶ δημοσίᾳ ἐν ταῖς ἐξετάσεσι. Μετὰ δέ τό πέρας τῶν ἐξετάσεων διανέμονται ὑπὸ τῆς Ἐφορείας εἰς τοὺς τοιοῦτους μαθητάς καὶ ἀνάλογα βραβεῖα.

ΑΡΘΡΟΝ 41ον: Οἱ ἀμελοῦντες τῶν μαθημάτων, ἢ ἀκόσμως διάγοντες ἐντός ἢ ἐκτός τῆς Σχολῆς, ἐάν μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν νουθεσίαν διαμείνωσιν ἀμετάβλητοι, τιμωροῦνται δι' ἐπιπλήξεως ἀναλόγου, καὶ ἐν ὑποτροπῇ διὰ κρατήσεως ἐν τῇ Σχολῇ μετὰ τό πέρας τῶν μαθημάτων, διαρκούσης τό πολὺ μίαν ὥραν, καθ' ἣν ὁ τιμωρούμενος ὑποχρεοῦται εἰς ἀνάλογον γραφικὴν ἔργασίαν.

ΑΡΘΡΟΝ 42ον: Τὰς ἀνωτέρω ποινὰς μόνος ὁ Διευθυντὴς τῆς Σχολῆς δύναται νά καταγινώσκῃ, ἀκριβῶς ἐξετάζων περὶ τῶν ἁμαρτημάτων καὶ ἀνάλογον καταγινώσκων τὴν ποινὴν. Ἀποπομπὴ δέ μαθητοῦ ἀπὸ τῆς Σχολῆς καταγινώσκεται ἐπὶ βαρύτεροις ἁμαρτήμασι καὶ ὑπὸ μόνης τῆς Ἐφορείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Περὶ διαρκείας τοῦ Σχολικοῦ ἔτους καὶ περὶ ἐξετάσεων καὶ διακοπῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 43ον: Τό Σχολικόν ἔτος ἄρχεται τὴν 20ῇν

Σεπτεμβρίου καὶ λήγει τὴν 20ῇν Ἰουλίου κατὰ δέ τοὺς μεσολαβοῦντας δύο μῆνας διακόπτονται τὰ μαθήματα πάντα.

ΑΡΘΡΟΝ 44ον: Τὴν τελευταίαν ἑβδομάδα τοῦ Σχολικοῦ ἔτους οἱ μαθηταὶ πάντες ὑποβάλλονται εἰς ἐξετάσεις δημοσίᾳ μετὰ δέ τό πέρας τῶν ἐξετάσεων διανέμονται τοῖς ἀριστεύουσιν ἀνάλογα βραβεῖα. Ἡ διανομὴ τῶν βραβείων γίνεται ἐν γενικῇ συνεδριάσει τῶν Ἐφόρων καὶ τῶν διδασκάλων τῆς Σχολῆς, εἰς ἣν προσκαλοῦνται οἱ τε ἰδρυταὶ αὐτῆς καὶ οἱ γονεῖς ἢ κηδεμόνες τῶν μαθητῶν, καὶ ἄλλοι, ὅσους ἂν ἡ Ἐφορεία νομίμῳ πρῶτον νά προσκαλέσῃ.

ΑΡΘΡΟΝ 45ον: Διαρκοῦντος τοῦ Σχολικοῦ ἔτους, τὰ μαθήματα διακόπτονται μόνον κατὰ τὰς Κυριακάς κατὰ δέ τὰς ἄλλας ἑορτάς, καθ' ἃς τελεῖται ἡ θεία Λειτουργία, οἱ μαθηταὶ πορεύονται ἀπὸ τῆς Σχολῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μετὰ τῶν διδασκάλων, καὶ μετὰ μεσημβρίαν ἐπανερχονται πάλιν εἰς τὴν Σχολὴν ὅλος δέ σχολάζουσι κατὰ τὴν ἑορτήν τῶν Θεοφανείων, τὴν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ τὴν τῆς Ἀναλήψεως, ὡς καὶ καθ' ἐκάστην Τετάρτην καὶ Σάββατον μ.μ. - Ἐν δέ τῇ ἑορτῇ τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως διακόπτονται τὰ μαθήματα ἀπὸ τῆς 23ης Δεκεμβρίου μέχρι τῆς 10ης Ἰανουαρίου (ἔ.ν.) καὶ ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα ἀπὸ τῆς Μεγάλης Δευτέρας μέχρι τῆς Δευτέρας τῆς Διακαινησίμου.

ΑΡΘΡΟΝ 46ον καὶ ἀκροτελευτίον: Ὁ παρὼν Κανονισμός συνταχθεὶς μὲν τό πρῶτον καὶ συζητηθεὶς κατὰ τὴν 25ην Αὐγούστου τοῦ 1870οῦ ἔτους ὑπὸ τῶν ἰδρυτῶν τῆς Σχολῆς, ἐκυρώθη τότε πρὸς ἐκτέλεσιν μέχρι τέλους τοῦ τρίτου Σχολικοῦ ἔτους, ὅτε πάλιν ἐπεθεωρήθη καὶ διωρθώθη (τὴν 16ην Ἰουλίου 1873) ἐν πλήρει συνεδριάσει τῶν ἰδρυτῶν καὶ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Σχολῆς. Καὶ τρίτον ἤδη ἐπιθεωρηθεὶς καὶ διορθωθείς ἐν ὁμοίᾳ συνεδριάσει ἐξεδόθη πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐν αὐτῷ διατασσομένων μέχρι νεωτέρας ἐπιθεωρήσεως αὐτοῦ, ἀκυρουμένων, ὡς εἰκός, τῶν δύο προεκδεδομένων.

Ἐν Λονδίῳ, τῇ 8ῃ Νοεμβρίου 1879.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ

“Ἔργα ἀγάπης”

Τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Κανώπου κ. Φιλήμονος

-Διευθυντοῦ Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης-

Βασικὴ καὶ ἀσύγκριτη προϋπόθεσις γιὰ τὸν Χριστιανισμό εἶναι ἡ ἐννοια τῆς ἀγάπης, πού ἀπετέλεσε καὶ γιὰ τὸν Χριστό καὶ γιὰ τοὺς διαδόχους Του, τό πῶς ἰσχυρότατο σύμβολο στήν πορεία τους. Καὶ δέν εἶναι μιά ἀπλὴ ἀνθρωπιστικὴ ἐκδήλωση ἢ χριστιανικὴ ἀγάπη, ἀλλ' ἔχει βαθύτερο περιεχόμενο, ἐπειδὴ εἶναι μιά ἀντανακλαστικὴ φανέρωση τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, πού πρῶτος μᾶς ἀγάπησε.

Δέν ὑπάρχει πῶς μεγαλύτηρ δύναμις καὶ πῶς δυνατὴ ἀρετὴ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, ἀφοῦ σέ τελικὴ ἀνάλυση ἀξιολογήσεως ὅλων τῶν ἀρετῶν ἔχει τό προβάδισμα, κι' αὐτὴ εἶναι ἐκεῖνη πού θά θέσει τὴ βάση καὶ θά ἀποτελέσει τό κριτήριον καὶ τό ἀντικείμενον ἀπὸ τὴν Κρίσιν τοῦ Θεοῦ ὅταν θά γίνῃ ἡ τελικὴ κρίσις καὶ διαλογὴ τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὴ, θά μπορούσε κανεὶς νά πεῖ, ἀνάγκασε τὸν Ἀπ. Παῦλον νά τὴν ὑμνήσῃ καὶ νά τὴν παρουσιάσῃ σάν τὸ βασικότερον γνώρισμα κάθε χριστιανοῦ, μ' ἐκεῖνα τὰ σοφὰ λόγια πού ἀπηύθυνε στοὺς Κορινθίους, βεβαιώνοντάς τους γιὰ τὴ μεγάλη καὶ ἀθάνατη ἀξία τῆς. Αὐτὴ, μὲ τὴν ἀπεριόριστη δύναμὴ τῆς, ἔγινε ὁ συνδετικὸς κρίκος ἐπαφῆς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων,

καὶ στὴ συνέχεια, τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεό. Κατόρθωσε δέ ὁ ἀνθρώπος μὲ ἔργα ἀγάπης, ἀγάπης ἀνιδιοτελοῦς, νά μοιάσῃ μὲ τὸν ἴδιον τὸν Θεό, πού εἶναι ὅλος ἀγάπη. Αὐτὴ γινώρισαν κι' αὐτὴ καλλιέργησαν κι' ἀπ' αὐτῆς τὰ πλοκάμια πιάστηκαν οἱ θεμελιωτές τῆς μέσας στῆς χριστιανικῆς κοινωνίας. Οἱ “ἀγάπες” τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀποστόλων, τί ἄλλο ὑπῆρξαν παρά ἄσκηση σ' ἔργα ἀγάπης, πού ἔβρισκαν τροφή καὶ στοργὴ οἱ κουρασμένοι καὶ οἱ πεινασμένοι τῆς ζωῆς. Ἡ “Λογία” ἐπειτα, πού τὴν καθιέρωσε ὁ θεὸς ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν Παῦλος, ὑποχρεώνοντας τοὺς χριστιανούς νά προσφέρουν ὁ καθένας τοὺς ὅ, τι μπορούσε γιὰ τοὺς πάσχοντες στίς Ἐκκλησίες τῆς Παλαιάς καὶ τῆς Κορίνθου, τί ἦταν παρά ἔργα ἐμπρακτικῆς ἀγάπης. Τὰ γνωστὰ μεγάλα κέντρα Ρώμης, Ἀλεξάνδρειας, Ἀντιόχειας, Κωνσταντινουπόλεως, τί ἄλλο ἦταν παρά ἐστῆς μέσας στίς ὁποῖες τροφοδοτεῖτο ἡ καλωσύνη καὶ ἡ φιλανθρωπία, πού ἦταν ἀποκύημα ἀγάπης. Νά, γιατί ἡ ἀγάπη ἔγραψε τὴν ὠραιότερη ἱστορία μέσα στὸν κόσμο.

Φυσικὰ δέν πρέπει νά μᾶς διαφεύγει ἡ ἀπεριόριστη πρὸς τὸν Οὐράνιον Πατέρα καὶ Θεό μας ἀγάπη καὶ

εὐγνωμοσύνη. Αὐτόν πρῶτα ἀπ' ὅλα ὀφείλουμε ν' ἀγαπήσουμε γιὰ τὸ μεγάλο δῶρο ποὺ μᾶς χάρισε καὶ ποὺ μ' αὐτὸ μπορούμε ν' ἀγαπήσουμε καὶ τὸν συνάνθρωπό μας. Ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη μας πρὸς τὸν ἄνθρωπο ἔχει σάν ξεκίνημα, σάν ἀφετηρία, τὴν ἀγάπη μας πρὸς τὸν Θεό, δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ ἡ ἀγάπη μας πρὸς τὸν συνάνθρωπό μας, ἀφοῦ - σύμφωνα μὲ τὴ χριστιανικὴ διδασκαλία - πηγὴ τῆς ἀγάπης εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Εἶναι δύο πνευματικὲς ἐνότητες ἀπόλυτα δεμένες μεταξύ τους, ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό καὶ ἀγάπη πρὸς τὸν ἄνθρωπο. "Ὅ, τι ἀκριβῶς ἀναφέρουν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ συγκεκριμένα ὅ, τι γράφει ὁ Μέγας Βασίλειος, πάνω στὸ ἀνεξάντλητο αὐτὸ κεφάλαιο περὶ ἀγάπης. Ἀναφέρει λοιπὸν ὅτι, ὅπως μιά ψυχὴ χωρὶς σῶμα δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄνθρωπος, οὔτε πάλι σῶμα χωρὶς ψυχὴ, ἔτσι καὶ ἡ ἀγάπη στὸν Θεό δὲν εἶναι ἀγάπη, ἂν δὲν συνοδεύεται καὶ μ' ἀγάπη πρὸς τὸν συνάνθρωπό μας. "Θά εἴθετε μαθηταὶ μου - τονίζει ὁ Κύριος - ἂν ἔχετε μεταξύ σας ἀγάπη". Οὔτε μπορεῖ νὰ ὑποστηρίξει ὁ ἄνθρωπος ὅτι ἀγαπᾷ τὸν Θεό, ἀλλὰ νοιώθει μῖσος γιὰ τὸν ἀδελφό του, διότι τότε ἀσύστολα ψεύδεται.

Οἱ δύο ἀγάπες, πρὸς τὸν Θεό καὶ πρὸς τὸν ἄνθρωπο, μέσα σέ πλαίσια τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας, θρίσκονται σέ ἄμεση σχέση, ὅπως ἀναφέρει σύγχρονος θεολόγος τῆς Ἐκκλησίας μας. Στὴν προσπάθειά του δὲ ὁ κάθε ἄνθρωπος, γιὰ νὰ καταλήξει τελικὰ σ' ἔργα ἀγάπης, πρέπει νὰ περάσει διαδοχικὰ πολλὰ προηγούμενα στάδια, ξεφεύγοντας ἀπὸ ἠθικὲς διαβρωτικὲς καταστάσεις, ὥστε νὰ δημιουργήσει τίς προϋποθέσεις ἐκείνες γιὰ ἀνυπόκριτη μορφὴ ἔργων ἀγάπης. Διότι ἔχουμε φανερὲς περιπτώσεις ἀνθρώπων ποὺ πιστεύουν ὅτι ἡ ζωὴ τους εἶναι μιά ἐμπρακτὴ προσφορά ἔργων ἀγάπης, ἐνῶ - ἐν γνώσει ἢ ἐν ἀγνοίᾳ τους - ζοῦν μέσα σ' ἓνα κύκλωμα ἀνελικρινείας καὶ φοβερῆς ὑποκρισίας. Πρέπει πλέον νὰ καταλάβουμε τίς εὐθύνες μας γιὰ τὴν υπέρτατη αὐτὴ ἀρετὴ. Χρειάζεται νὰ μεταβληθεῖ σέ ὅλους μας, σέ μιά ἐνεργοποιημένη μορφὴ δυνάμεως καὶ δράσεως. Διότι κατάντησε στὰ χρόνια μας, αὐτὴ ἡ κορωνίδα

ὅλων τῶν ἀρετῶν, νὰ εἶναι ξερὴ καὶ στεγνὴ καὶ στεῖρα, σ' ἐκδηλώσεις καὶ πράξεις. Ἐφθασε μέσα στοὺς κόλπους τῆς ἡγάπης νὰ δέχεται σπέρματα τελειῶς ξένα τῆς οὐστασεῶς τῆς, τῆς προελεύσεως τῆς καὶ τοῦ προορισμοῦ τῆς. Ἐνα νέφος γεμάτο ἀπὸ μαῦρα σύννεφα ψεύτικης καὶ ἐπικίνδυνης ἀγάπης σκιάζει τὴ δροσιὰ τῆς. Ἀπουσιάζει ἡ γνήσια χριστιανικὴ ἀγάπη καὶ φυσικὰ καὶ τὰ ἔργα τῆς.

"Ὅλοι μιλάμε γι' αὐτὸ τὸ καυτὸ θέμα καὶ ὅλοι μας παίρνουμε θέση, ἀλλὰ πόσοι - ἐκείνη τὴ στιγμή - εἶναι συνεπεῖς μ' ὅσα ὑποστηρίζουν καὶ ἐπικροτοῦν; Παντοῦ, ἀντὶ γιὰ ἔργα ἀγάπης, ὁ ἄνθρωπος σκορπᾷ τὸ μῖσος του καὶ τὴ φαυλότητά του. Καὶ εἶναι ἀπὸ τὰ ἐγκλήματα ἐκεῖνα ποὺ καμμιά ἀνθρώπινη νομοθεσία δὲν μπορεῖ νὰ τιμωρήσει καὶ ἔτσι τὸ κακὸ ἐξαπλώνεται. Ἐξαπλώνεται καὶ δὲν γνωρίζουμε ποῦ τελικὰ θὰ φθάσουμε. Οἱ καιροὶ μας πολλὰ φανερά σημεῖα παρουσιάζουν αὐτῆς τῆς ἐλλείψεως ἀπὸ ἔργα ἀγάπης. Πόσο διαφορετικὴ θάταν ἡ ζωὴ μας ἂν μπορούσαν καὶ σήμερα νὰ παρουσιαστούν μερικὸι ἔστω καλοὶ Σαραεῖτες!! Νὰ βρεθοῦν ἄνθρωποι μὲ ἀνθρευτὴ ὁρμὴ γιὰ ἔργα καὶ θυσιές, ἔχοντας σάν σκοπὸ τους τὸ στέγνωμα ἀπὸ τὰ βουρκωμένα μάτια πολλῶν ἀπογοητευμένων καὶ διωκομένων ὑπάρξεων. Νὰ σταθοῦν μὲ εἰλικρίνεια καὶ ὄχι μὲ ὑπουλότητα στὸ πλευρὸ αὐτῶν ποὺ ἔχουν τὴν ἀνάγκη τους. Τότε οἱ ἐκδηλώσεις τῆς ἀγάπης μας θὰ ἦταν ἀπαλλαγμένες ἀπὸ τὸ στοιχεῖο τῆς ἰδιοτελείας καὶ τοῦ συμφέροντος. Θὰ σταματοῦσαν μιά γιὰ πάντα τὰ μεγάλα καὶ πλούσια λόγια νὰ κουράζουν τίς διψασμένες ψυχές μας γιὰ λίγη ἀγάπη, ἀγάπη γνήσια καὶ ἀκίνδυνη.

"Αραγε θὰ μπορούσαμε κάποτε νὰ βροῦμε τὸ δρόμο τῆς ἐμπρακτῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, ποὺ μᾶς χάραξε ὁ ἰδρυτὴς Τῆς; Θὰ νοιώσουμε τὴν ἀνάγκη ἐπιτέλους νὰ ὁλοκληρωθοῦμε καὶ ψυχικὰ καὶ σάν ἄτομα καὶ σάν χριστιανοί; Ἀς τὸ ἀποφασίσουμε, εἶναι πλέον καιρός.

* Ἀλεξάνδρεια, Ἰούnius 1999.

* Ὁ Μητροπολίτης Κανώπου Φιλῆμων

Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΩΝ ΟΥΡΑΝΩΝ

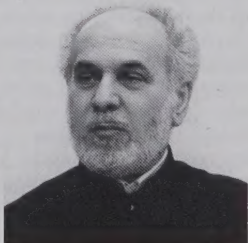
(Ματθ. ΚΒ' 2-14)

Τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Νικηφόρου Κυρκώτη

“**Ε**μοιωθή ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν ἀνθρώπῳ Βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησε γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ ... καὶ ἐκάλεσε πολλοὺς ... πολλοὶ (γάρ) εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί”.

“Ὁ γάμος σάν θεσμός, ἐκ Θεοῦ δοσμένος, καὶ νομοθετημένος, ἀποτελεῖ ἴσως τὸ πῶς σημαντικὸ, καὶ τὸ πλέον χαρμόσυνο, κοινωνικὸ καὶ οἰκογενειακὸ, ἑορταστικὸ γεγονός.

Ἡ ἐξ ἐλευθέρως βουλήσεως καὶ ἐπὶ τῆς ἀραιοθαίας ἀγάπης ἐδραζομένη, διὰ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, ἔνωσης ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, μὲ σκοπὸν τὴ δημιουργία νέας οἰκογενείας, εἶναι ἀναγκαῖες προϋποθέσεις, ὥστε ὁ γάμος ν' ἀποβῇ σύνδεσμος ἀγάπης καὶ χαρᾶς καὶ εὐτυχίας. Ἐάν τὰ συστατικὰ αὐτὰ δὲν ὑπάρχουν, ἢ ἐάν, καθ' ὁδόν, ἀλλοιωθοῦν, τότε ὁ γάμος, ἀπὸ “σύνδεσμος”, ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ Δημητράκοπουλος, εἰς τὴν Χρυσὴν τοῦ Διαθήκην, καταντᾷ “ἐπιφώνημα” καὶ καταλήγει σέ ναυάγιο, ὄχι δὲ σπάνια καὶ σέ οἰκογενειακὴ τραγωδία.

Καὶ θὰ εἶναι ὁ γάμος σύνδεσμος εὐάρεστος καὶ πλήρης χαρισμάτων, μὲ ὅλα τῆς χαρᾶς, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐτυχίας τὰ αγαθά, ὅταν βάσις καὶ θεμέλιο τοῦ γάμου εἶναι ἡ ἀραιοθαία πίστις καὶ ἐμπιστοσύνη, ὅταν πρωταρχικὸ γνῶρισμα τοῦ γάμου εἶναι ἡ ἀραιοθαία ἀγάπη καὶ ἐκτίμηση καὶ σάν ἐπιστέγασμα εἶναι ἡ ἐλπίδα, ἡ προσδοκία καὶ ἡ συνεργασία πρὸς ἓνα εὐτυχέστερο καὶ καλλίτερο μέλλον.

Ἡ πίστις καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη εἶναι ἡ δύναμις πάνω στὴν ὁποῖαν θὰ θεμελιωθεῖ τὸ οἰκογενειακὸ οἰκοδόμημα.

“Μὴ φοβηθεῖς”, λέγει ὁ Ποιητής.

“αὐτόν ποὺ στήριξε, στὴν πίστιν ἐπάνω τὴν ἐλπίδα.

Τὸν εἶδα στὴν ζωὴ νὰ μάχεται,

μὰ πάντα ἀνίκητο τὸν εἶδα.”

Ἡ ἀγάπη, δεύτερον, σάν πρώτη καὶ μεγίστη θεία ἐντολὴ καὶ Χριστιανικὴ ἀρετὴ, πρέπει νὰ εἶναι τὸ πρωταρχικὸ γνῶρισμα, καὶ ἡ διήκουσα προτεραιότης εἰς τὸν γάμον.

Ἡ ἀγάπη μεγιστοποιεῖ, ἢ καὶ βλέπει στὴν κανονικὴ τους διάσταση τὰ προτερήματά καὶ τὰ χαρίσματα, τὰ ὁποῖα καὶ ἀναγνωρίζει καὶ ἐπαινεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐλαχιστοποιεῖ καὶ συγχωρεῖ τὰ ἐλαττώματα καὶ τίς ἀδυναμίες.

Ἐνῶ τοῦναντίον ἡ ἔλλειψις ἀγάπης, ὄχι μόνον ἐλαχιστοποιεῖ ἢ καὶ ἐξουδετερώνει τὰ προτερήματα καὶ τὰ χαρίσματα, ἀλλὰ καὶ ἐξογκώνει καὶ μεγαλοποιεῖ τὰ τυχόν ἐλαττώματα καὶ τίς ἀδυναμίες, τὰ ὅποια καὶ καταδικάζει ἀνελέητα καὶ ἀπάνθρωπα πολλές φορές.

Γιαυτό καὶ εἰς τόν ὕμνον τοῦ πρὸς τὴν ἀγάπην ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, γράφων πρὸς τοὺς Κορινθίους, λέγει: “Εάν ἔχω πᾶσαν τὴν γνῶσιν καὶ πᾶσαν τὴν πίστιν ... ἀγάπην δέ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἰμι”. – Δέν εἰμαι τίποτε – “Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ ... οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, ... οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ .. Πάντα στέγει – συγχωρεῖ – πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει.”

Ἡ ἐλπίδα, τρίτον, μαζί μέ τὴν πίστι καὶ τὴν ἀγάπην ἀποτελοῦν τὸ τρίπτυχο, πᾶν ὅτι ὁποῖο ἐδράζεται ἡ πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ καὶ συμπεριφορὰ τῶν ἀνθρώπων.

Μέσα στήν πίστι εὐρίσκει ὁ ἄνθρωπος τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν καρτερίαν, τὴν ἀγωνιστικότητά καὶ τὴ δικαίωση.

Μέσα στήν ἐλπίδα εὐρίσκει τὴ χαρὰ καὶ μέσα στήν ἀγάπην τὸ συμπλήρωμα τοῦ νόμου καὶ ὅλων τῶν ἀρετῶν.

Γιαυτό καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος διακηρύττει: “Νυνὶ δέ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα. Μείζων δέ τούτων ἡ ἀγάπη.

“Ὁμοίωθη ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν ἀνθρώπῳ Βασιλεῖ.”

Σκοπὸς τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας ἀποκαλύψεως, καὶ ἔργον τῆς Θείας τοῦ Κυρίου ἐνανθρωπήσεως εἶναι ἡ πνευματικὴ ἀναγέννησις καὶ ἡθικὴ τελειώσις τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δημιουργηθοῦν οἱ προϋποθέσεις καὶ νὰ τοῦ δοθῇ ἡ δυνατότης νὰ εἰσελθεῖ εἰς τὴν Οὐράνιαν σφαῖραν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο διακήρυξεν ὁ Κύριος εἰς τὸν Νικόδημον. “Εάν μὴ τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.”

Γιαυτό καὶ εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν καὶ εἰς τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν, εἰς τὰ Πατερικὰ συγγράμματα καὶ εἰς τὰ λατρευτικὰ καὶ λειτουργικὰ βιβλία τῆς Ἐκκλησίας, πρώτη καὶ κεντρικὴ ἰδέα καὶ διήκουσα ἔννοια εἶναι ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν. “Ζητεῖτε”, τονίζει ὁ Κύριος, “πρῶτον τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν.”

Γιαυτό καὶ διὰ νὰ ὑπογραμμίσαι τὴ συνέχεια καὶ ἐπικυρώσαι τὴν ἐνότητα τῆς Θείας ἀποκαλύψεως ἀρχίζει τὴν δημοσίαν δρᾶσιν του, μέ τὸ κήρυγμα τῆς μετανοίας καὶ τῆς Οὐρανίου Βασιλείας, ὅπως καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος καὶ Βαπτιστὴς του, “Μετανοεῖτε, ἤγγικε γάρ ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν.” Ἦδη ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ὁμιλεῖ περὶ τῆς οὐρανίου βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Λέγει ὁ Παλμῶδης: “Κύριος ἐν τῷ Οὐρανῷ ἡτοίμασε τὸ θρόνον αὐτοῦ πάντων δεσπόζει”. Καὶ “Κύριε, ἡ Βασιλεία σου, Βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων, καὶ ἡ Δεσποτεία σου ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ”. Ἀλλὰ καὶ ὁ Δανιὴλ: “Ἀναστήσει ὁ Θεὸς τοῦ Οὐρανοῦ Βασιλείαν ... ἣτις οὐ διαφθαρήσεται”.

Εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, πῶς ἔντονα, καὶ πῶς συστηματικὰ, ὁμιλεῖ, ὁ Κύριος, συνεχῶς περὶ τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν. Μακαρίζει τοὺς ταπεινοὺς καὶ τοὺς δεινοπαθοῦντας χάριν τῆς δικαιοσύνης καὶ λέγει: “Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι” καὶ “Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτὸν ἐστὶν ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν.” Καὶ ἐν συνεχείᾳ, ὅταν ἐδίδε τὸν τύπον τῆς προσευχῆς, εἰς τοὺς Μαθητάς καὶ τοὺς ἀκροατάς Του, τὴν Κυριακὴν προσευχὴν, τοὺς εἶπε, μεταξύ ἄλλων, νὰ προσεύχονται, διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν.” Καὶ ἐν συνεχείᾳ, ὅταν ἐδίδε τὸν τύπον τῆς προσευχῆς, εἰς τοὺς Μαθητάς καὶ τοὺς ἀκροατάς Του, τὴν Κυριακὴν προσευχήν, τοὺς εἶπε, μεταξύ ἄλλων, νὰ προσεύχονται, διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.

λέγοντες, “Ἀγιασθήτω τὸ ὄνομα σου, ἐλθέτω ἡ Βασιλεία σου, γεννηθῇτω τὸ θέλημά σου, ὥς ἐν Οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς Γῆς”.

Καὶ εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως ὁμολογοῦμεν: “Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζώντας καὶ νεκροὺς οὐ τῆς Βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος”. Γιατί ὁ ἴδιος εἶπεν ὅτι, “ὅταν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, ... τότε εἰρεῖ ὁ Βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ. Δεῦτε οἱ εὐλογημένη τὸ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν Βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου” (Ματθ. 25, 34).

Τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν ἀρχίζομεν μέ τὸ “εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος”. Καὶ ἐν συνεχείᾳ πολλάκις ἀναφερόμεθα εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος”. Καὶ ἐν συνεχείᾳ πολλάκις ἀναφερόμεθα εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Κυρίου ὡς Βασιλέως. “Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ Βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα”. Εἰς τὸν Χερουθικόν ὕμνον, “Ὡς τὸν Βασιλέα τῶν ὅλων ὑποδεξάμενοι”. Καὶ τὸ Μεγάλο Σάββατο, ἀντὶ τοῦ Χερουθικοῦ ὕμνου λέγομεν τὸ “Σιγηρᾶτω πάσα σὰρξ βροτεία ... ὁ γὰρ Βασιλεὺς τῶν Βασιλευσόντων καὶ Κύριος τῶν Κυριουσόντων προσέρχεται σφαγιασθῆναι καὶ δοθῆναι εἰς βρώσιν τοῖς πιστοῖς.”

Ἀλλὰ καὶ ὁ εὐγνώμων Ληστής, ἀπηύθυνε τὴν ἐξαιρετικὴν παράκλησιν καὶ προσευχήν, τὸ “Μνησθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ Βασιλείᾳ σου”.

Αὐτὴν τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν παραβολικὰ διδάσκει καὶ συσχετίζει μέ τὸν θεορὸν τοῦ γάμου, καὶ λέγει: “Ὁμοίωθη ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν ἀνθρώπῳ Βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησε γάμους τῷ Υἱῷ αὐτοῦ.”

Τὸ θαυότερο καὶ πνευματικὸ νόημα τῆς παραβολῆς εἶναι ὅτι Βασιλικοὶ γάμοι εἶναι ἡ ἔνωσις τοῦ Νυμφίου Χριστοῦ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ δεξιώσεις καὶ παράθεσις ἐδεσμάτων, διὰ τοὺς προσκεκλημένους, εἶναι ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, ὅπου θ’ ἀπολαύσουν οἱ πιστοὶ “ἃ ὀφθαλμός οὐκ εἶσε καὶ οὐς ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεός, τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.” (1^η Κορινθ. 2, 9).

Γιαυτό καὶ εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολήν του, ὁ Μεγάλος Ἀπόστολος Παῦλος ἀντιπαραβάλλει συμβολικὰ καὶ παραβολικὰ τὴν διὰ τοῦ θεορὸν τοῦ γάμου ἔνωσιν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναίκος μέ τὸ “Μεγάλο Μυστήριον” τῆς σχέσεως καὶ ἐνώσεως τοῦ Κυρίου μετὰ τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ λέγει: “οἱ ἄνδρες ἀγαπάτε τὰς γυναῖκες ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἡγάπησεν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ἀγιάσει ... καὶ ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυτῷ ἑνδοξον ... μὴ ἔχουσαν σπίλον ἢ ρυτίδα, ἀλλ’ ἵνα ᾖ ἁγία καὶ ἄμωρος.” (Ἐφεσ. 5, 25-27).

Αὐτὴ ἡ πνευματικὴ ἔνωσις τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Μεγάλου Βασιλέως, Θεοῦ, μετὰ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ ὑπὸ τὸ περίβλημα τοῦ γάμου συμβολικὰ ὑπονοουμένη, εἰς τὴν παραβολὴν, Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν. Σ’ αὐτὴν, σάν κεφαλὴ καὶ σάν αἰώνιος Βασιλεὺς, ὁ Νυμφίος Χριστὸς προσκαλεῖ πάντας νὰ προσέλθουν. “Δεῦτε πρὸς με πάντες ..” Καὶ “ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν...”

Τιμητικὴ ἡ πρόσκλησις. Ἑγκληματικὴ ἡ ὀλιγωρία καὶ μὴ ἀνταπόκρισις. Ἀλλὰ καὶ καταδικαστικὴ ἡ προσέλευσις χωρὶς τὸ ἀπαιτούμενον κατάλληλον ἔνδυμα.

Καὶ κατάλληλον καὶ ἀπαιτούμενον ἔνδυμα εἶναι ἡ πίστις, ἡ ἀγάπη, ἡ ἐλπίδα, ἡ ἀρετὴ. Ὁ Χριστὸς ὁ ἴδιος. Γιατί, ὡς ὁ Μεγάλος Ἀπόστολος, ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς Γαλάτας λέγει: “ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε Χριστὸν ἐνεδύσασθε.” (Γαλατ. 3, 27).

“Ἰδοὺ ὁ Νυμφίος ἔρχεται”, ἀντηχεῖ κατανυκτικὰ καὶ προσκλητικὰ τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Ἐβδομάδος ὁ ὕμνος “Καὶ Μακάριος ὁ δοῦλος ὃν εὕρισε γρηγοροῦντα”. Καὶ σ’ αὐτὸ ἀπαντοῦμεν: “Τὸν νυμφῶνα Σου βλέπω, Σωτήρ μου, κεκοσμημένον καὶ ἔνδυμα οὐκ ἔχω, ἵνα εἰσέλθω ἐν αὐτῷ.”

Ο ΜΟΝΑΧΙΣΜΟΣ ΩΣ ΧΑΡΙΣΜΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

τοῦ Ἀρχιμανδρίτη Ζαχαρία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Τιμίου Προδρόμου Essex.

Ο μοναχισμός είναι θεσμός τῆς Ἐκκλησίας. Τό δογματικό του θεμέλιο εἶναι τό Πρόσωπο καί ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ, καί ἡ τάξη τοῦ πολιτεύματος πού παρουσιάζει ἐμπνέεται ἀπό τή χάρη τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Ὡς τύπος ζωῆς καί φαινόμενο πνευματικό παρατηρεῖται στούς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας ἀπό τίς ἀρχές τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὡς πρὸς τή μορφή του ὁμως ὑπέσθη ἰδιαίτερη ἐξέλιξη τούς τριῖναιμιον πρώτους αἰῶνες, γιά νά λάβει τήν τελική του διαμόρφωση πού διατηρεῖ μέχρι σήμερα.

Ὁ μοναχισμός εἶναι ἡ χριστιανική ζωή τῆς μιάς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ὁργανωμένη ὁμως ἀπό τούς ἁγίους Πατέρες μέ ἐπισημονικό τρόπο, ὥστε νά ἐξασφαλίζει τίς πύο εὐνοϊκές συνθῆκες γιά τήν ἄσκηση τῶν εὐαγγελικῶν ἀρετῶν. Στόχο ἔχει τήν πραγμάτωση τῆς πνευματικῆς ἐκείνης τελειότητος στήν ὁποία ὁ Θεός μᾶς προόρισε πρό χρόνων αἰώνων. Ὁ ὑπερφυσικός ὡστόσο χαρακτήρας τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ ἀπαιτεῖ ἀπό τόν ἄνθρωπο νά ἀσκήσῃ θία στὸν ἑαυτό του, γιά νά τοῦ δοθεῖ ἡ χάρις ἀπό τόν Θεό νά ἀρθεῖ στό ὕψος τοῦ Εὐαγγελίου πού δέν εἶναι “κατά ἄνθρωπον, οὐδὲ παρά ἄνθρωπον παρελήφθη ἡ ἐδιδάχθη τοῖς ἀνθρώποις”, ἀλλά ἐδόθη “δι’ ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ” (Γαλ. Ι, ΙΙ).

Στό 19ο κεφάλαιο τοῦ κατά Ματθαῖον Εὐαγγελίου ὁ Κύριος ἀνασυστήνοντας τίς σχετικές διατάξεις τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου γιά τό γάμο, ἐκφράστηκε μέ αὐστηρότητα γιά τό ἀδιάλυτό του. Τά λόγια Του φάνηκαν σκληρά στούς μαθητές, οἱ ὁποῖοι εἶπαν ὅτι ἂν αὐτή εἶναι ἡ πραγματικότητα, συμφέρει ὁ ἄνθρωπος νά μένει ἄγαμος. Καί τότε ὁ Κύριος πρόσθεσε: “Οὐ πάντες χωροῦσι τόν λόγον τοῦτον, ἀλλ’ οἷς δέδοται”. Μέ ἄλλα λόγια, ὁ τίμιος γάμος εἶναι χάρισμα καί εὐλογία τοῦ Θεοῦ, ἡ ζωή ὁμως τῆς ἀφιέρωσης στό Θεό εἶναι μεγαλύτερο χάρισμα καί εὐλογία πού δίνεται ἀπό τόν Θεό. Καί, μολοντί ὁ Κύριος στηρίζει καί εὐλογεῖ τό γάμο, καταλήγει ἐντούτοις νά ἐξαίρει τό μοναχισμό.

Κατά τόν ἴδιο τρόπο ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στό 7ο κεφάλαιο τῆς Α΄ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς ἀναφέρει ὅτι ὁ κάθε πιστός ἔχει ἰδιαίτερο χάρισμα ἀπό τόν Θεό. Σέ μία ἐσχατολογική προοπτική ὁ Ἀπόστολος, μέ λεπτή διάκριση, ἀναγνωρίζει ὅτι ὁ ἄγαμος ἐν Κυρίῳ ἔχει τό πρόνιο τῆς ἀμεριμνίας, γιά νά πετύχει τήν τέλεια εὐαρέστησή του στὸν Θεό.

Ἡ ἴδια ἀποστολική περικοπή ἀναφέρει ἐπίσης ὅτι κανένα ἐξωτερικό σχῆμα δέν καταξιώνει τόν ἄνθρωπο. Οὔτε περιτομή οὔτε ἀκροβυστία, οὔτε δουλεία οὔτε ἐλευθερία, οὔτε γάμος, οὔτε ἀγαμία. Ἐκεῖνο πού δικαιώνει τόν ἄνθρωπο εἶναι μόνο ἡ τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Καί ὅταν οἱ εὐαγγελικές ἐντολές ἀποδοῦν ὁ μοναδικός νόμος τῆς υπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι σημεῖο ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀναγεννήθηκε καί ἔγινε “εὐθετος” γιά τήν αἰώνια Βασιλεία.

Πολλοί θεωροῦν τό μοναχισμό ὡς ὑπόθεση ὑπερβολικά θλιθερή, βαριά, ἀκρὴ καί σκοτεινή. Ὁ ὅσιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης ὁμως, μέγας πατέρας καί διδάσκαλος τοῦ μοναχισμοῦ, μιλά μέ ἐνθουσιασμό γιά τό εἶδος αὐτό τῆς ζωῆς καί τό ὀνομάζει “τρίτην χάριν”.

Πρώτη χάρις ὑπῆρξε ὁ νόμος τοῦ Μωϋσέως.

Δεύτερη χάρις εἶναι “ἡ χάρις ἀντί χάριτος”, πού ὅλοι πήραμε ἀπό τό πλήρωμα τοῦ Χριστοῦ, σύμφωνα μέ τό λόγο τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου (Ἰω. Ι, 16).

Τελικά, τρίτη χάρις εἶναι τό μοναχικό πρότυπο ζωῆς πού δόθηκε ἄνωθεν στὸν ἄνθρωπο. Τοῦτο ἐννοεῖται ὡς οὐράνια πολιτεία πάνω στή γῆ, ὡς μίμηση τῆς ζωῆς τοῦ ἀγγελικοῦ κόσμου, πού ὑπηρετεῖ τό ἕνα καί μοναδικό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Μέ τήν ἀπόκτηση τοῦ χαρίσματος αὐτοῦ πραγματοποιεῖται μέσα στήν ἱστορία ἐκεῖνο πού στήν οὐσία του ξεπερνᾷ τά ὅρια τῆς γῆς. Βιώνεται δηλαδή ἀπ’ αὐτή τή ζωή ἡ παρουσία τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ “ἐληλυθυίας ἐν δυνάμει” (Μαρ. 9, Ι).

Μέ ποιό τρόπο ὁμως ἀποκτᾶται στό μοναχισμό ἡ “τρίτη” αὐτή χάρις ὅπως τήν ὀνομάζει ὁ Ἅγιος;

Τήν ἀπάντηση στό ἐρώτημα αὐτό θά ἔχουμε ἂν ἐξετάσουμε τό πνεῦμα τῶν τριῶν βασικῶν συνθηκῶν (ὑποσχέσεων) τοῦ μοναχικοῦ ἐπαγγέλματος, πού εἶναι ἡ ὑπακοή, ἡ παρθενία (ἡ σωφροσύνη) καί ἡ ἀκτημοσύνη. Ἡ ἐκπλήρωση τῶν τριῶν αὐτῶν ὑποσχέσεων ἐλευθερώνει τόν μοναχό ἀπό τίς συνέπειες τῆς πτώσεως καί τόν ἀναγεννᾷ σέ ζωὴ πού μμεῖται τῇ ζωῇ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καί ἀκολουθεῖ τά ἴχνη Του.

Στόν παράδεισο ὁ πρωτόπλαστος θρισκόταν σέ κοινωνία μέ τόν Θεό καί ὁ Θεός ἦταν γι’ αὐτόν ζωή, φωτεινὴ θεωρία, ἀσφάλεια, ἄρρητη τρυφή καί ἀνάπαυση. Μέ τήν παρακοή καί τήν πτώση τοῦ ἀνθρώπου στήν ἁμαρτία, χάθηκε αὐτή ἡ ζωηφόρος γιά τόν ἄνθρωπο κοινωνία μέ τόν Θεό καί μπῆκε στή ζωή του ὁ θάνατος, μέ ὅλα τὰ τυραννικά ἐπακόλουθά του. Ἐχασε δηλαδή τήν ἀσφάλεια καί τό στήριγμα πού εἶχε στὸν ζωοδότη Θεό. Τότε ὁ παραβάτης ἀπό τό φόβο καί τήν ἀγωνία γιά ἐπιβίωση ἐπινόησε δικό του τρόπο ζωῆς βασισμένος πιά στίς φυσικές δυνάμεις πού τοῦ ἀπέμειναν μετά τήν ἀπώλεια τῶν ὑπερφυσικῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος. Κι ἐνῶ πρῶτα ἀπολάμβανε κάθε ἀγαθὸ καί ἀφθαρσία φυλάττοντας τήν ἐντολή τοῦ Θεοῦ, μετά τήν παράβαση, γιά νά ἔχει στήριγμα καί ἀσφάλεια ἐναντία στήν ἀπειλή τοῦ θανάτου, καταφεύγει στά ἀκόλουθα τρία ὑποκαταστήματα καί ψευδοστήριγμα πού τόν ἀπαλλοτριώσαν ἀπὸ τῇ ζωῇ τοῦ Θεοῦ καί τόν ἔκαναν “ἄθεον ἐν τῷ κόσμῳ” (Ἐφ. 2, 12).

α) τήν αὐτοπεποίθηση στή λογική καί στό ἴδιον θέλημα.

β) τῇ σαρκική ἡδονῇ τῶν αἰσθήσεων καί τῇ φυσικῇ συγγένεια

γ) τήν ἀπόκτηση ὑλικῶν ἀγαθῶν.

Μέ τό πρῶτο ψευδοστήριγμα τῆς αὐτοπεποιθήσεως στή λογική καί στό ἴδιο θέλημα πέφτει στήν ἐσωφορικὴ πλάνη τῆς αὐτοθεώσεως καί ἔτσι ἐγείρει τεῖχος μεταξύ τοῦ Θεοῦ καί τοῦ αὐτοῦ του.

Μέ τό δεύτερο ψευδοστήριγμα τῆς σαρκικῆς συγγένειας καί τῆς ἀναπαραγωγῆς κατορθώνει μόνο, ὅπως μαρτυρεῖ ἡ Γραφή, νά ντυθεῖ τούς δερμάτινους χιτῶνες καί νά παρατείνει τῇ ζωῇ στό θάνατο, δηλαδή στή ζωὴ τῆς φύλακας μέ νεκρὸ πνεῦμα.

Τελικά, μέ τό τρίτο ψευδοστήριγμα τῶν ὑλικῶν κτήσεων ἐπιδίδκει νά ἔχει ἀσφάλεια στά “πολλά ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά”. Ἡ ἀπάτη αὐτῇ

σκοτίζει τελείως τό νοῦ καί τήν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου, καί τόν παραδίδει στή ματαιότητα καί τήν ἀφροσύνη τῆς εἰδωλολατρείας.

Ἡ πτώση στήν πλάνη αὐτῆ τῶν τριῶν ψευδοστηριγμάτων ἐπηρεάζει ἀρνητικά ἐπίσης τή συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τόν Θεό, τόν πλησίον καί πρὸς τόν ὑλικό κόσμο.

Ὁ ἄνθρωπος στή σχέση του μέ τόν Θεό προτιμᾷ τόν

ἑαυτό του. Στή σχέση μέ τόν πλησίον ἄγεται ἀπό τό πάθος τῆς φιλαρχίας, καί στή σχέση του μέ τόν ὑλικό κόσμο κατέχεται ἀπό τή μανία τῆς φιλοκτημοσύνης.

Στό μοναχισμό ἡ ἄρση τῶν τριῶν ψευδοστηριγμάτων καί ἡ θεραπεία τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τίς συνέπειες τῆς πτώσεως κατορθώνεται μέ τήν ἐκπλήρωση τῶν τριῶν βασικῶν ὑποσχέσεων πού δίνει στήν κουρά.

Α. Η ΥΠΑΚΟΗ.

Ἡ ὑπακοή εἶναι ὁ πρῶτος ὅρος καί ἡ βάση τοῦ μοναχισμοῦ.

Ἡ ὑπακοή δέν εἶναι μόνο ἀνθρώπινη ἄσκηση, ἀλλά καί δῶρο τοῦ Θεοῦ. Ὁ Χριστός πρῶτος ἔδειξε τόν τύπο καί τό “ὑπόδειγμα” τῆς τέλει ὑπακοῆς μέχρι τοῦ θανάτου καί τῆς αἰσχύνῃς τοῦ Σταυροῦ (Φιλ. 2, 8 καί Ἑβρ. 12, 2). Ὁ Χριστός ἦλθε στόν κόσμο “ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς” καί ὄχι “ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ” (Ἰω. 5, 43), πράγμα πού θά ἐνέκρυπτε ἑσφορικὴ στάση αὐτοθεώσεως. Μᾶς δίδαξε ὅτι “ἡ ἐντολή τοῦ Θεοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐστίν” (Ἰω. 12, 50). Τήν ἐντολή αὐτὴ δέχθηκε ἐκούσια (Ἑβρ. 10, 7 καί Ἰω. 5, 30) καί τήν ἐξηπλήρωσε ἀναμάρτητα (Ἰω. 14, 30-31), ὅπως γνωρίζουμε ἀπό τίς Γραφές. Ἐπέδειξε τέλεια καί ἀκριβῆ ὑπακοὴ στό θέλημα τοῦ Πατρὸς Του. Γι’ αὐτό καί ὁ καλὸς Θεὸς δέν ἄφησε τόν ὅσιο Παῖδα Του Ἰησοῦν “ἰδεῖν διαφθοράν” (Πράξ. 2, 27), ἀλλὰ Τόν ἀνέστησε καί τόν κατέστησε Ἀρχηγό τῆς ζωῆς καί Σωτῆρα τοῦ κόσμου (Πράξ. 3, 15, 5, 3). Ὁ ἄδικος θάνατός Του ἔγινε κατάκριμα τοῦ δικοῦ μας δίκαιου θανάτου. Μέ τήν ὑπακοή Του ὁ Χριστός, ὁ Νέος Ἀδάμ, ἐγκαινίασε καινούργιο νόμο ζωῆς καί ἔγινε ἡ ὑγιὴς ρίζα τῆς “καινῆς” ἀνθρωπότητος.

Ὁ μοναχὸς ὅταν ἐκπληρώνει τήν ὑπακοὴ του μιμεῖται τόν Χριστό. Τοποθετεῖ τόν ἑαυτό του στήν ὁδὸ τοῦ Κυρίου. Μπορεῖ ὅμως νά ἀναλάβει τήν ἄσκηση τῆς ὑπακοῆς μόνο ἂν εἶναι ψυχικὰ ὑγιής. Καί ἡ ψυχικὴ ὑγεία συνίσταται στήν ταπεινὴ ἐπίγνωση ὅτι ὁ ἴδιος δέν ἐπαρκεῖ γιὰ τὴ γνώση τοῦ μεγάλου καί τέλειου θελήματος τοῦ Θεοῦ καί γι’ αὐτό καταφεύγει στόν πνευματικὸ του πατέρα μέ τήν πίστη ὅτι σ’ αὐτὸν δόθηκε νά τό γνωρίζει εὐκρινέστερα. Ἀκολουθεῖ τὴ σοφὴ προτροπὴ τῶν Γραφῶν: “Ἐπερώτησον τὸν πατέρα σου, καί ἀναγγελεῖ σοι, τοὺς πρεσβυτέρους σου καί ἐροῦσι σοι” (Δευτ. 32, 7). Ὅταν δὲ ἐκζητεῖ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἐτοιμασμένος νά δεχθεῖ τόν “πρῶτον λόγον” τοῦ πνευματικοῦ ὡς προερχόμενο ἀπὸ τό στόμα τοῦ Κυρίου, στό ὄνομα τοῦ Ὁποίου καί ἐρωτᾷ. Αὐτό εἶναι ἀναγκαῖο, γιατί τό θέλημα τοῦ Θεοῦ στόν κόσμο αὐτό φανερώνεται μέ τίς ἴδιες σχετικὲς μορφές, μέ τίς ὁποῖες φανερώνονται ἐπίσης τό φυσικὸ ἀνθρώπινο θέλημα καί τό δαιμονικὸ θέλημα. Ὁ μοναχὸς, ὅταν ἀπευθύνεται στόν πνευματικὸ ἔχοντα ἐπίγνωση τῆς ἀνεπάρκειάς του καί μέ τήν πίστη του στό Θεό, γίνεται προοδευτικὰ ἱκανὸς νά μὴ ἀγνοεῖ τὰ νοήματα τοῦ ἐχθροῦ καί ἐτσι ἀποφεύγει κάθε πλάνη. Ὁφείλουμε νά σημειώσουμε

ἐδῶ ὅτι ἡ ὑπακοὴ ὅπως καί κάθε ἄλλη χριστιανικὴ ἄσκηση, γιὰ νά ἔχει αἰώνια ἀξία μπροστὰ στόν Θεό πρέπει νά εἶναι ἐλεύθερη καί ἐκούσια πράξη.

Ἡ ὑπακοὴ σημαίνει παράδοση τοῦ ἐλεύθερου θελήματος καί τῆς λογικῆς κρίσεως στήν ἐξουσία ἄλλου προσώπου, τοῦ Γέροντα, τοῦ Πνευματικοῦ. Μολονότι ὁ ἄνθρωπος πλάσθηκε ἐλεύθερος “κατ’ εἰκόνα” Θεοῦ, μέ τήν παρέμβαση τῆς ἁμαρτίας στή ζωὴ του, διαστράφηκε ἡ θέληση καί ἁμαυρώθηκε ὁ νοῦς του. Ἀντὶ νά θέλει καί νά φρονεῖ τὰ ἄνω, θέλει καί φρονεῖ τὰ κάτω, τὰ πράγματα καί τίς ἀξίες τοῦ κόσμου τούτου, πού εἶναι “ἀλυσίτελῃ” (Ἑβρ. 13, 17) γιὰ τήν ψυχὴ του. Τό ἐλεύθερο θέλημα τοῦ ἀνθρώπου μαζί μέ τὴ λογικὴ του εἶναι τὰ πύο πολύτιμα φυσικὰ χαρίσματα πού ἔχει. Μέ τήν ὑπακοὴ ὥστόσο τὰ προσφέρει θυσία εὐαρέσκειας στόν Θεό. Τότε δέχεται ὡς ἀνταπόδομα ἀπὸ τόν Θεό τό ὑπερφυσικὸ χάρισμα τῆς γνώσεως τοῦ μεγάλου θείου θελήματος. Ἐλεύθερος ὁ μοναχός, στήν ἄσκηση τῆς ὑπακοῆς, δουλώνει τόν ἑαυτό του κατὰ τό ὑπόδειγμα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καί ἀντὶ τῆς ἐκούσιας αὐτῆς δουλείας τοῦ παρέχεται ἡ ἐλευθερία τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Ὅλη ἡ παιδεία τῆς ὑπακοῆς στοχεύει στό νά μυήσει τόν ἄνθρωπο στό ζωοποιὸ καί σωτήριο θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Δεχόμενος ὁ μοναχὸς τό λόγο ἢ τό θέλημα τοῦ πνευματικοῦ, μαθαίνει νά ἀποδέχεται μέσα του τὴ ζωὴ καί τό θέλημα πρῶτα τοῦ Θεοῦ καί ἔπειτα τῶν ἀδελφῶν. Θραύει ἔτσι τὰ δεσμὰ τῆς ἀτομικότητός του καί διευρύνει τό εἶναι του. Βρίσκει τὴ σωστὴ σχέση μέ τόν Θεό καί τόν πλησίον. Στὴν ἀρχὴ ἀσκεῖται νά φέρει μέσα του τό θέλημα τοῦ Γέροντα καί τῶν συνασκητῶν ἀδελφῶν του. Αὐξάνοντας ὅμως στή γνώση τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, διευρύνεται ἡ ὑπόστασή του ὥστε νά χωρέσει τὴ ζωὴ ὅλου τοῦ κόσμου, τόν ὁποῖον ἀγκαλιάζει μέ τήν προεσχί του. Ἀρνεῖται τὸ μικρὸ θέλημά του καί τό χοϊκὸ διαπονημένο λογικὸ του καί δέχεται ὡς δῶρο τὴ θεία παγκοσμιότητα τοῦ Χριστοῦ. Ἀπ’ αὐτὴ τὴν ἀποψη ἡ ὑπακοὴ εἶναι μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας πού δημιουργεῖ ὑποστάσεις μέ ἀληθινὴ παγκοσμιότητα καί ὁ πνευματικὸς γίνεται “συνεργὸς Θεοῦ” σέ μιὰ ἱερὴ καί ἀτελεύτητη “δημιουργία θεῶν διὰ τὴν αἰωνιότητα ἐν τῷ Ἀκτίστῳ Φωτί”. (Βλέπε Ἀρχιμ. Σωφρονίου, Περί Προσευχῆς, σ. 210-211).

Μέ τὴν ἐκκοπή τοῦ ἰδίου θελήματος καί τὴν ἄρνηση τῆς λογικῆς του στήν ὑπακοὴ ὁ μοναχός, ἀντὶ νά χάσει τὴν προσωπικότητά του, ὅπως πολλοὶ ἀπὸ τούς ἔξω θά ἐνόμιζαν, υπερβαίνει τὰ δεσμὰ καί τόν περιορισμὸ τῆς φύσεώς του καί ἀναδεικνύεται ὑπόσταση μέ θεανθρώπινο πλήρωμα.

Β. Η ΠΑΡΘΕΝΙΑ ἢ Η ΣΩΦΡΟΣΥΝΗ

Ἡ παρθενία ἢ σωφροσύνη εἶναι ὁ δεῦτερος ὅρος τοῦ μοναχισμοῦ.

Ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη “ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καί Μαρίας τῆς Παρθένου”. Ἡ γέννησή Του δέν εἶχε προπομπὴ τὴν ἡδονὴ τῶν αἰσθήσεων, τὴν ὁποία κατὰ τόν παλαιὸ νόμο τῆς μεταπτωτικῆς ζωῆς ἀκολουθεῖ ὁ δικαιοτάτος θάνατος, οὔτε στήριξε ποτὲ τὴ ζωὴ Του σὲ συγγένεια “ἐξ αἱμάτων”, ἀλλὰ “κατέφαγεν Αὐτόν” ὁ ζῆλος τοῦ Οἴκου τοῦ Πατρὸς Του. Προσέφερε τὴν ἀνθρώπινη συγγένεια θυσία στό θέλημα τῆς οὐράνιας Πατρὸς Του.

Ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου ὁ μοναχός, μέ τὴν ἐκπλήρωση τῆς ὑπακοῆς πού ἀναφέραμε παραπάνω, φθάνει στήν ταπεινὴ καί ἐλκύει τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, πού ἐνεργεῖ τὴν

καθαρότητα τοῦ νοῦ. Αὐτὴ ἡ καθαρότητα τοῦ νοῦ εἶναι ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ τὴν πνευματικὴ παρθενία, πού ἀπαιτοῦν οἱ ἐντολές τοῦ Χριστοῦ. Ἡ πνευματικὴ παρθενία εἶναι καί ἡ κατηγορικὴ προσταγὴ τοῦ πνεύματος τοῦ μοναχοῦ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπαφὴ τοῦ μέ τῆ χάρη τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Ἀφοῦ αἰσθανθεῖ τό πῦρ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ - πού προσφέρει τὴ ζωὴ Του γιὰ νὰ ζήσουν οἱ ἄλλοι καί ἀπὸ αὐτοὺς δέχεται τό θάνατο - θέλει νὰ ἀνταποκριθεῖ μέ εὐγνωμοσύνη στὴν ἀγάπη αὐτῆ. Ἔτσι διαρρηγνύει κάθε φυσικό δεσμό, καί ἐλεύθερος ἀπὸ κάθε μέριμνα θέλει νὰ ζήσει μόνο στὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ τῆς ἀγάπης. Ἡ ζωσα αὐτὴ παρουσία τοῦ Θεοῦ ἀναλύνει βαθμὴδὸν τοὺς δερμάτινους χιτῶνες καί χαρίζει στό μοναχό τὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση. Ἀρνεῖται τό ψευδοστήριγμα τῆς σαρκικῆς συγγένειας καί τερματίζει στὴν ζωὴ τοῦ τό θάνατο. Διαμένοντας στὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ, διαπεράται ἀπὸ τὴν αἰώνια ζωὴ καί γίνεται ναὸς τῆς θεότητος.

Γ. Η ΑΚΤΗΜΟΣΥΝΗ.

Ὁ τρίτος ὅρος τῆς μοναχικῆς ζωῆς εἶναι ἡ ἀκτημοσύνη.

Ὁ Χριστὸς ἀρνήθηκε κάθε ὑλικό στήριγμα πάνω στὴ γῆ. Μὴ ἔχοντας “πού τὴν κεφαλὴν κλίνῃ” (Ματ. 8, 20· Λουκ. 9, 58) δίδαξε μέ ἔργα καί λόγια “ζητεῖν πρῶτον τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν” καί “μὴ μεριμνᾶν εἰς τὴν αὐριον” (Ματ. 6, 34). Μᾶς προειδοποίησε ὅτι ὅπου εἶναι ἡ καρδιά μας, ἐκεῖ θὰ εἶναι καί ὁ αἰώνιος θησαυρός μας.

Ἡ ἀκτημοσύνη ἀντλεῖ ἐπίσης τὴ δύναμὴ τῆς ἀπὸ τὴν ὑπακοή. Μὲ τὴν ὑπακοή ὁ μοναχός, προκειμένου νὰ εὐαρεστήσῃ τὸν Θεό, ἐκπαιδεύεται νὰ ἀψηφᾷ καί ψυχὴ καί σῶμα καί ὅ, τι ἄλλο πολύτιμο ἔχει στὴ ζωὴ του. Ἔτσι ἐλευθερώνεται ἀκόμη καί ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τῶν ὑλικῶν κτήσεων. Ἀποκτᾷ πνευματικὴ ἀκτημοσύνη, πού εἶναι ἡ ἐκζήτηση μόνο τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καί ἡ ἀμεριμνία ἀπὸ κάθε πρόνοια σαρκός. Μὲ αὐτόν τὸν τρόπο ὑπερνικᾷ τὸν πειρασμό τοῦ τρίτου ψευδοστήριγματος, τῆς φιλοκτημοσύνης, πλουτίζει “εἰς Θεόν” (Λουκ. 12, 21) καί φυλάσσει τὴν ψυχὴ του “εἰς ζωὴν αἰώνιον” (Ἰω. 12, 25). Εἶναι ὁ “μηδὲν ἔχων καί τὰ πάντα κατέχων” (Β Κορ. 6, 10).

Δ. Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

Στὸ 4ο κεφάλαιο τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς ὁ Ἀπόστολος μιλᾷ γιὰ τὰ χαρίσματα τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Πρῶτα γιὰ τὰ γενικά χαρίσματα καί μετὰ γιὰ τὰ εἰδικά. Στὴ μέση ὅμως αὐτῶν τῶν χαρισμάτων μιλᾷ γιὰ τὴν κατάβαση τοῦ Χριστοῦ στὰ κατώτατα μέρη τῆς γῆς, δηλ. στὸν ἅδη, καί ἔπειτα γιὰ τὴν ἀνάβαση Του πάνω ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς. Αὐτὴ ἡ κατάβαση καί ἡ ἀνάβαση τοῦ Χριστοῦ, λέγει ὁ Ἀπόστολος, ἔκανε νὰ πηγᾶσουν ὅλα τὰ χαρίσματα τοῦ Ἀγίου Πνεύματος.

Ὁ μοναχισμὸς λοιπὸν προσφέρει στὸν ἄνθρωπο τὴ δυνατότητα νὰ μιμηθεῖ τὸν Χριστό στὴν πορεία του πρὸς τὰ κάτω, δηλ. στὴν ταπείνωση, χωρὶς νὰ καταστραφεῖ. Ὅσο πὺθ βαθεῖα πορευτεῖ πρὸς τὰ κάτω μέ τὴν πράξη τῆς ὑπακοῆς καί τῆς μετανοίας, τόσο πὺθ ψηλὰ θ’ ἀνεβεῖ μέ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ πού ἔδειξε αὐτὴ τὴν ὁδὸ.

Ὁ Κύριος εἶπε στοὺς μαθητές του: “Οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καί οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. Οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ’ ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔσται ὑμῶν διάκονος” (Ματ. 20, 25-27).

Ὁ κόσμος μοιάζει μέ μιά πυραμίδα. Στὴν κορυφὴ τῆς κάθονται οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν καί κατεξουσιάζουν. Τό πνεῦμα ὅμως τοῦ ἀνθρώπου ἀναζητᾷ ἰσότητα καί δικαιοσύνη. Ὁ Κύριος ἔλυσε τό πρόβλημα αὐτό ἀναστρέφοντας τὴν πυραμίδα καί βάζοντας τὸν ἑαυτοῦ τοῦ στὴν κορυφὴ τῆς ἀνεστραμμένης πυραμίδας. Αὐτὸς βάστασε τό βάρος καί τὰ ἄσθενήματα ὅλης τῆς πυραμίδας τοῦ σώματος τῆς ἀνθρωπότητος. Καί ὅλοι οἱ δικοὶ Του μαθητές πού φέρονται ἀπὸ τό Πνεῦμα τό Ἅγιο, πορεύονται πρὸς τὰ κάτω, πρὸς τὴν κορυφὴ τῆς ἀνεστραμμένης πυραμίδας, γιὰ νὰ ἐνωθοῦν μαζί Του. Σ’ αὐτὴ τὴν κεφαλὴ πνέει ἡ εὐωδία τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Σ’ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν πορεία πρὸς τὰ κάτω καί τὴν ἐνωσὴ μέ τὸν Χριστό, στοχεύει ἡ μοναχικὴ ζωὴ. Ὑποτάσσει τὸν ἑαυτοῦ τοῦ ὁ μοναχός “πάσῃ τῇ κτίσει διὰ τὸν Κύριον” καί ἐνωσόμενος μέ τὴν κεφαλὴ τῆς ἀνεστραμμένης πυραμίδας δέχεται ὡς δωρεὰ τῆς κατὰστασης τοῦ ἰδιοῦ τοῦ Χριστοῦ. Φέρεται δηλ. μέσα του μέ τὴ χάρη τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ὅλο τό γένος τῶν ἀνθρώπων καί πρεσβεύει γιὰ ὅλο τὸν Ἀδὰμ. Αὐτό τό χάρισμα τοῦ πλατυμοῦ τοῦ ἀνθρώπου μέχρι ἀπειροσύνης εἶναι τό βραβεῖο τῆς μοναχικῆς κατὰσεως γιὰ ὅσους τὴν ἐκπληρῶνουν μέ ἀκρίβεια. Κάνει τὸν ἄνθρωπο ὅμοιο μέ τό νέο Ἀδὰμ, τὸν Χριστό.

Στὴν ἀρχὴ ἡ ὁδὸς αὐτὴ μπορεῖ νὰ φαίνεται ὑπερήφανη καί ἐγωϊστικὴ, καί κατὰ κάποιον τρόπο τοῦτο ἀληθεύει. Στὴν ἀρχὴ ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καί τὰ πάθη καί ἔχει ἀνάγκη θεραπείας. Γνωρίζει ἐπίσης ὅτι ὁ Χριστὸς δέν μπορεῖ νὰ γίνῃ “ἁμαρτίας διάκονος” (Γαλ. 2, 17). Ὅταν ὅμως ἀθλήσῃ νόμιμα καί πείσῃ τὸν Θεό ὅτι δέν εἶναι “κύων”, (Ματθ. 7,6), ὁ Θεὸς τὸν δέχεται ὡς υἱόν καί τοῦ ἐμπιστεύεται τὰ ἅγια Του, δηλ. ὅλο τὸν πλοῦτο τῆς αἰώνιας ζωῆς Του. Τότε ὁ Χριστὸς ὁ ἴδιος μέσα στὸν ἄνθρωπο συγκαταβαίνει νὰ γίνῃ διάκονος τοῦ κόσμου στὸ ἔργο τῆς σωτηρίας. Καί αὐτὴ εἶναι ἡ πὺθ πολὺτιμη διακονία πού ὁ μοναχὸς προσφέρει στὸν κόσμο.

Ὁ μοναχὸς δέν κατέχει εἰδικὴ ἢ λειτουργικὴ ἱερωσύνη. Μὲ τὴν ταπεινὴ ὅμως ζωὴ τῆς μετανοίας ἱερατεύει πρῶτα τῇ δικῇ του σωτηρίᾳ καί ἔπειτα μέ τὴν προσευχὴ του ὑπὲρ τοῦ κόσμου γίνεταί μέτοχος τῆς βασιλικῆς ἱερωσύνης τοῦ Χριστοῦ πού σώζει ὅλο τὸν Ἀδὰμ.

Τὰ ψευδοστήριγματα πού ἐπινόησε ἡ πτώση τοῦ Ἀδὰμ ἔχουν γίνῃ νόμοι πού καθορίζουν τίς σχέσεις ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Ἐχουν γίνῃ ἀποδεκτὰ ἠθικὸς καί θεωροῦνται μάλιστα πολὺτιμα στὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων. Ὡστόσο, εἶναι φανερό γιὰ μᾶς ὅτι δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἀγάπη τοῦ κόσμου τούτου καί ὄχι τοῦ Θεοῦ. Ἡ Γραφὴ λέει ὅτι ἡ ἀγάπη αὐτὴ εἶναι ἔχθρα πρὸς τὸν Θεό καί τὰ ἐπινόηματα αὐτὰ τοῦ πεπτωκότος ἀνθρώπου εἶναι βδέλυσμα ἐνώπιόν Του. Εὐκόλα λοιπὸν κατανοοῦμε γιατί, ὅταν κάποιος στρέφεται πρὸς τό μοναχισμό, σαλεύονται τὰ θεμέλια τῆς γῆς. Συγκρούεται μέ νόμους, καταστάσεις καί φρονήματα παγκοσμίων διαστάσεων. Ὅταν ὅμως μέ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ κάνει τό ἄλμα τῆς πίστεως ἀκολουθώντας τὸν Κύριο στὴν ὁδὸ τοῦ μοναχισμοῦ, τότε, ὅπως Ἐκεῖνος, ἔτσι καί αὐτὸς νικᾷ τὸν κόσμο καί τὰ στοιχεῖα του καί γίνεται ὑπερκόσμιος μέ τὰ ἀνεκδιήγητα χαρίσματα τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, πού εὐαγγελίζονται μέ τὴν ἀθανασία του μέσα στοὺς κόλπους τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἀγίου Πνεύματος.

Η ΠΡΑΞΙΣ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ “ΕΠΙΒΑΣΙΣ”

του Πρωτοπρ. Κων/νου Ἡλιοπούλου, Θεολόγου

Προϊσταμένου Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγίου Δημητρίου Edmonton Λονδίνου

Ἡ πράξις θεωρίας ἐπιθίβασις¹, εἶναι τὸ θέμα μας. Θέμα ἀρκετὰ ἐνδιαφέρον. Νομίζω ὅτι ἡ θεματικὴ ἀξιώνει ἓνα ἰδιαίτερο φωτισμό, ἓνα ξεκαθάρισμα τῶν ἐπὶ μέρους ἐννοιῶν γιὰ νὰ ἀπομαντεύσουμε τὸ νόημά τους καὶ νὰ ὀδηγηθοῦμε ἔτσι σὲ κάποια συμπεράσματα. Π' αὐτὸ θὰ δοῦμε τὴ θεωρία πρῶτα, ὕστερα τὴν πράξη καὶ στὴ συνέχεια τὴν μεταξὺ τους σχέση.

1. Θεωρία - γνώση τοῦ Θεοῦ

Ἡ λέξη θεωρία ἐτυμολογικῶς εἶναι συγγενῆς μὲ τὸ ρῆμα θεωρῶ καὶ συναντᾶται μὲ δύο ἔννοιες.

Αἱ ἔννοιαι. Σημαίνει: “Τὸ θεωρεῖν, παρατηρεῖν, θέα, παρατήρησις, (θεωρῆς εἵνεκεν ἐκδημεῖν, διὰ νὰ ἴδῃ τις τὸν κόσμον”.

Βῆ ἔννοια. Σημαίνει: “(ἐπὶ διανοητικῆς ἐνεργείας) σκέψις, ἐξέτασις, φιλοσοφικός συλλογισμός”.²

Εἶναι φανερό ὅτι ἡ δευτέρη σημασία μπορεῖ ν' ἀναφερθεῖ στὰ διάφορα ἀπηρτισμένα φιλοσοφικά συστήματα ἢ ἐπιστημονικὲς θεωρίες, ὅπως εἶναι τὸ φιλοσοφικὸ σύστημα τοῦ Πλάτωνα, τοῦ Ἀριστοτέλη, τοῦ Hegel, τοῦ Μάρξ ἢ ἡ θεωρία τῆς σχετικότητος τοῦ EINSTEIN, ἡ ἀρχὴ τῆς ἀβεβαιότητος τοῦ HEISENBERG κ.λ.π.

Ἡ πρώτη σημασία θέβαια δὲν συμπίπτει ἀκριβῶς μ' ἐκεῖνο πού θέλουμε νὰ ποῦμε μὲ τὴ λέξη θεωρία, ὅπως τὴν ἀναφέρει ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὡστόσο ἐννοιολογικά εἴμαστε κοντὰ ἂν ἀλλάξουμε τὸ κέντρο ἀναφορᾶς. Καθαρῶς θεολογικά ὅμως ἂν κρίνουμε τὰ πράγματα, ἡ λέξη θεωρία σημαίνει τὸ “θεωρεῖν τὸν Θεόν”. Θεωρεῖν τὸν Θεόν, θέα τοῦ Θεοῦ, καὶ γνώση τοῦ Θεοῦ κατὰ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἔννοιες ταυτόσημες.

Βέβαια, κατὰ μία ἄποψη μὲ τὴ λέξη θεωρία θὰ μπορούσαμε νὰ ἐννοήσουμε τίς ἀρχές τῆς πίστεώς μας, τὰ δόγματα. Τὰ δόγματα πού ὀριοθετοῦν τὴν ἀλήθεια τῆς ἐκκλησίας, χωρὶς νὰ ταυτίζονται μὲ τὴν ἀλήθεια, καὶ πού προφυλάσσουν ἀπὸ τὴν ἀπειλὴ τῆς αἵρεσης καὶ ἀποτελοῦν θεωρητικὸ ὅπλισμό γιὰ ἀπολογητικὸ ἔργο ἢ κατήχηση. Αὐτὰ ὅμως πρέπει νὰ ἰδωθοῦν βιωματικά, ἐμπειρικά, δηλ. μέσα ἀπὸ τὴ λειτουργικὴ, μυσταγωγικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλοιῶς φθάνουμε σὲ μιὰ νοητικὴ Θεολογία δυτικῆς τύπου, πού τὸν προεξάρχοντα λόγο τὸν ἔχει ἡ λογικὴ.

Ἀφηρημένες θεωρητικὲς ἀρχές, καθηκοντολογία, καθωσπρεπισμός, ἢ τυπολατρεία κλπ., δηλαδὴ εὐσεβισμός. Γνωρίζω τίς βασικὲς ἀρχές τῆς πολιτείας μου, ὅπως στὴν Πολιτεία τοῦ Πλάτωνα, γνωρίζω τὰ δικαιώματά μου, τὰ καθήκοντά μου, διεκδικῶ τὰ πρῶτα, ἐπιτελῶ τὰ δευτέρα καὶ εἶμαι ἐντιμὸς πολίτης.

Κάνω ὅ,τι λέει ὁ θεωρητικὸς μου προσανατολισμός, ὅ,τι ὀρίζει τὸ Σύνταγμα, ὁ καταστατικός χάρτης τῆς

χώρας που ζῶ.

Αὐτὸ εἶναι τὸ σχῆμα στὸ ὁποῖο κινοῦνται οἱ ἄνθρωποι ὅλων τῶν θεωρητικῶν συστημάτων. Ἄν ὅμως ἔτσι δοῦμε τὸ πρᾶγμα καὶ στὸ Χριστιανισμό, ἐρμηνεύοντας καὶ ἀναλύοντας τὴ λέξη θεωρία, τότε αὐτὸ πού λέμε δὲν εἶναι Χριστιανισμός. Ὁ Χριστιανισμός δὲν εἶναι θεωρία, εἶναι ἀποκάλυψη, βίωμα. Καὶ τὸ βεληνεκές του εἶναι ἡ ἀγιότητα τοῦ ἀνθρώπου.

Τὰ δόγματα εἶναι ἀπαραίτητα, γιατί ἐμπεδώνουν τὴν πίστη, γιατί κατοχυρώνουν, περιχαράκωνουν, ὀριοθετοῦν τὴν ἀλήθεια. Ἄν ὅμως λείπει ἡ πίστη ἀπὸ ἐκεῖνον πού τὰ μεταχειρίζεται, τότε εἶναι σκέτη γνώση. Τότε καταντᾷ ἀλφαθητὰ ἀρχῶν χωρὶς ἀντίκρουσμα ζωῆς, χωρὶς βιωματικὸ πλουτισμό.

Π.χ. Ἐνας σοφὸς δογματολόγος μπορεῖ νὰ μὴν ξέρει τίποτε περὶ Τριαδικοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλῃ μεριά ἓνας ἀγράμματος ἐρμῆτης, νὰ ζεῖ στὴ γειτονιά τοῦ Θεοῦ. Νὰ ζεῖ τὸ μυστήριό τῆς φανέρωσης τοῦ Θεοῦ. Καὶ τοῦτο γιατί “Ἡ μετὰ τοῦ Θεοῦ κοινωνία εἶναι γνώσις ἀποκωμμένη οὐχὶ διὰ τῆς μαθήσεως, ἀλλ' ἐν καθαρότητι καρδίας διὰ τῆς πείρας”. Ἡ γνώση ἐπομένως δὲν θὰ πρέπει νὰ εἶναι θεωρητικὴ, ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ πηγάζει ἐκ τῆς πείρας καὶ νὰ κατατείνει πρὸς τὸν Θεό. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἀπαραίτητη αὐτὴ διευκρίνιση προχωροῦμε.

Εἴπαμε πὸ πάνω ὅτι θεωρία, θέα τοῦ Θεοῦ καὶ γνώση τοῦ Θεοῦ, ταυτίζονται. Ἄν λοιπὸν εἶναι ἔτσι, εὐλογα τότε ὀρθώνεται μπροστὰ μας ἓνα πελώριο ἐρώτημα: “Ὅταν λέμε γνώση Θεοῦ, τί ἀκριβῶς ἐννοοῦμε;

Γιὰ νὰ ἀπαντήσουμε στὸ ἐρώτημα αὐτὸ, θὰ πρέπει πρῶτα νὰ δοῦμε τί εἶναι γνώσις καὶ ὕστερα θὰ ποῦμε πὼς γνωρίζουμε τὸν Θεό. Λοιπὸν μὲ κριτήρια γνωσιολογικά, γνώση εἶναι ἡ σύμπτωση διάνοιας καὶ πράγματος.

Ὑπάρχει τὸ πρᾶγμα ἀπὸ μόνο του σὰν ἀντικείμενο πού γνωρίζεται καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλῃ μεριά ὑπάρχει τὸ ὑποκείμενο πού γνωρίζει. Τὸ ἀντικείμενο εἶναι ὅ,τι εἶναι καὶ ὁ ἄνθρωπος μὲ τοὺς γνωστικούς τρόπους πού διαθέτει, τίς λογικὲς κατηγορίες δηλαδὴ, δαμάζει γνωσιολογικά τὸ πρᾶγμα. Ἐτσι αὐτὸ πού λέει τὸ πρᾶγμα, ἡ ἔννοια δηλ. τοῦ πράγματος, καὶ τὸ νοούμενο ἀντικείμενο συμπίπτουν.

Βέβαια ὑπάρχουν γνωσιολογικὲς θεωρήσεις, ὅπως τοῦ ὕλισμου, τῆς φαινομενολογίας, πού ὅμως, ἐδῶ, δὲν πρόκειται νὰ δοῦμε τίς βασικὲς, ἀρχές ἢ τίς μεταξὺ τους ἀποκλίσεις τῶν διαφόρων γνωσιολογικῶν θεωρήσεων. Τὸ θέμα μας εἶναι ἄλλο.

Ἐπιτροχάδην καὶ παρεμπιπτόντως εἴπαμε πέντε λέξεις γιὰ τὴ γνώση, προκειμένου νὰ δοῦμε καθαρότερα τὸ θέμα μας. Μέχρι τώρα, λοιπὸν, εἴπαμε πὼς καὶ πότε ἔχουμε γνώση τοῦ ἀντικειμένου. Προκειμένου ὅμως νὰ γνωρίσουμε τὸ Θεό, τί γίνεται;

Στή θέση του αντικειμένου βάζουμε τό Θεό καί τόν γνωρίζουμε μέ τούς τρόπους πού γνωρίζουμε τά αντικείμενα; Μέ άλλα λόγια ὁ Θεός εἶναι ἀντικείμενο;

Κατά τήν χριστιανική αὐτοσυνειδησία, τί εἶναι ὁ Θεός στό βάθος δέν ξέρουμε. Σίγουρα ὅμως ξέρουμε ὅτι δέν εἶναι ἀντικείμενο. “Θεόν νοῆσαι μέν χαλεπόν· φράσαι δέ ἀδύνατον...”³.

“Υβρίζει δέ ὁ τήν οὐσίαν αὐτοῦ περιεργαζόμενος”, γράφει ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος⁴. Καί συμπληρώνει ὁ φιλοσοφικώτερος τῶν Ἀγίων, Γρηγόριος ὁ Νύσσης. “Οὐκοῦν ἐν τοῖς περί Θεοῦ λόγοις, οἷαν περί τῆς οὐσίας ἡ ζήτησις ἤ, καιρὸς σιγᾶν”⁵.

Κατά τούς Πατέρες, λοιπόν, ὁ Θεός εἶναι ὑπερέκεινα πάσης ἐννοίας. Παρά ταῦτα, καίτοι ἄρρητος καί ἀκατάληπτος, “οὐκ ἀφῆκε μέντοι ἡμᾶς ὁ Θεός ἐν παντελεῖ ἀγνωσίᾳ”⁶ παρατηρεῖ ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός.

Καί πράγματι. Ἐστω μέσῳ τοῦ γνόφου καί τῆς σκοτεινῆς νεφέλης οἱ Προφῆτες καί οἱ Πατριάρχες ἔλαβαν μιὰ γνώση τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἀγνωσίας. Ἀλλά γι’ αὐτὴ τὴ γνώση χρειάζεται ἀλλοιωτικὴ κρίση. “Καί εἶπαν πρὸς Μωϋσῆν· λάλησον σύ ἡμῖν, καί μὴ λαλεῖτω πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεός, μὴ ἀποθάνωμεν”⁷. “Τώρα, ὅμως, σέ εἶδα μέ τὰ μάτια μου. Διὰ τοῦτο ἐλεεινολόγησα τόν ἑαυτόν μου, ἔλυσσα ἀπὸ συντριβῆν, αἰσθάνομαι, πράγματι, χῶμα καί στάχτι”, λέει ὁ Ἰωβ⁸. “Τό ὅρος τοῦ Σινᾶ ἐκαπνίζετο ὅλον διὰ τό καταβεθῆκεναι ἐπ’αὐτό τόν Θεόν ἐν πυρί”, μᾶς λέγει ἡ Ἀγία Γραφή.⁹ Καί ὁ Θεοῦ λαός Μωϋσῆς ἀκόμη εἶδε τόν Θεόν “ὡς φλεγόμενη καί μὴ καιομένη βάτο”¹⁰. Καί ὁ θεῖος Παῦλος, ὁ ἔμπειρος στά ὁράματα, ἔπρεσε κατάχαμα τυφλὸς στήν πορεία του πρὸς τὴ Δαμασκό. Δέν ἄντεξε τὴ λάμψη Του.

Αὐτὰ σημαίνουν, ὅτι στήν οὐσία Του ὁ Θεός εἶναι ἀπροσπέλαστος. Γιατί, πῶς εἶναι δυνατό τό ὅλον νά περιληφθεῖ στό μέρος, τό ὀριζόμενο νά ὀρίσει τό ὀρίζον; Γι’ αὐτό ἡ ὀρθόδοξη θεολογία, θέλοντας νά ὀρίσει τό Θεό, λέει ἐκεῖνο πού δέν εἶναι ὁ Θεός. Νοῦς ἀνόητος, ὑπερούσιος οὐσία, ὑπεράρχιος ἀρχή κ.λ.π. Κι’ αὐτά πού λέει, ὅμως, εἶναι κλειδιά, γιά νά δοῦμε τό Θεό ἀπὸ ἄλλη ὀπτική.

Ἐνῶ, λοιπόν, δέν ξέρουμε τήν οὐσία Του, γιατί μᾶς ὑπερβαίνει, - ὁ Βαρλαάμ νόμιζε ὅτι μπορούμε νά τήν γνωρίσουμε - ὥστόσο τόν βλέπουμε νά μπαίνει στήν Ἱστορία. Ἐπομένως πέρα ἀπὸ κάθε προσπάθεια, ἔστω καί ἀποφατικά νά ὀρίσουμε τόν Θεό, ἐκεῖνο τό πρόσωπο πού μᾶς φωτίζει γιά νά δοῦμε τί εἶναι ὁ Θεός, εἶναι ὁ Χριστός. “Οὐδεὶς ἔγνω τόν Πατέρα, εἰμὴ ὁ Υἱός... Καί μονογενὴς γε ὢν ὁ Θεός, ὁ ὢν εἰς τόν κόλπον τοῦ Πατρός, Ἐκεῖνος ἐξηγήσατο...”¹¹.

Νομίζω ὅτι ὁ λόγος αὐτός εἶναι τό κλειδί γιά νά βροῦμε ἄκρῃ στό μεγαλύτερο πρόβλημα τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ Θεανδρική ὑπόσταση τοῦ ΛΟΓΟΥ ἐγνώρισε σέ μᾶς τόν Πατέρα καί τόν Παράκλητο. Ἐτοί ὁ ἴδιος ὁ Θεός ἀποκαλύπτεται. Ἀποκαλύπτεται καί ἐμεῖς ἐπισημαίνουμε τήν δόξα Του, τίς ἐνέργειές Του. Μ’αὐτὴ τήν ἐννοία ὁ Υἱός φανερώνει τόν Πατέρα καί ὁ Πατέρας ἀποκαλύπτει

τόν Υἱό. “Ὁ ἑωρακὼς ἐμέ ἑώρακεν τόν Πατέρα”¹².

“Ἐκεῖνος, ὁ Χριστός δηλαδή, θεολογῶν, ἀπήγγειλε τά περί Θεοῦ τοῖς γνησίοις αὐτοῦ μαθηταῖς”.

Δηλαδή, ἡ σέ βάθος γνωριμία μέ τόν Χριστόν φέρνει τήν γνώση τοῦ Χριστοῦ. Καί ὁ γνωρίζων τόν Χριστό, γνωρίζει τό Θεό, γιατί ὁ Χριστός εἶναι Θεός. “Καί Θεός ἦν ὁ Λόγος”¹³.

Ἡ γνώση, ὅμως, δέν εἶναι συνδρομὴ συλλογισμῶν, ἀλλὰ γεγονός κοινωνίας. “Γνώσις δέ κατὰ τό ἐγχωροῦν ἐστὶν ἡ μετουσία”, λέει ὁ Γρηγόριος ὁ Νύσσης¹⁴. Δηλαδή ἡ γνώση εἶναι καρπὸς μετοχῆς στὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ. Μετοχὴ σημαίνει συνύπαρξη, ἀλληλοπεριχώρηση προσώπων. Συνύπαρχω μετὰ τοῦ Χριστοῦ σέ τέτοιο βαθμό, ὥστε “ζῶ οὐκέτι ἐγώ, ζεῖ δέ ἐν ἐμοὶ ὁ Χριστός”¹⁵.

Αὐτὴ ἡ συνεργασία, βέβαια, παρατηρεῖ ὁ αἰμίμητος Καθηγητὴς Νικ. Νησιώτης, δέν ἰσοδυναμεῖ μέ μυστικιστικὴ σύγχυση ἢ ἀπορρόφηση τοῦ ἐγὼ ἀπὸ τό Θεό, ἢ ἐξαφάνιση ἀπὸ τήν παρουσία Του. Ὡστε τό γεγονός τῆς κοινωνίας συνιστᾷ τὴ γνώση τοῦ Θεοῦ. Καί γι’ αὐτὴ τὴ γνώση βλέπουμε νά κινεῖται πρῶτος ὁ Θεός. “Γνόντες Θεόν, μᾶλλον δέ γνωσθέντες ὑπὸ Θεοῦ”¹⁶, λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος.

“Δι’ ὑπερβολὴν ἐρωτικῆς ἀγαθότητος (ὁ Θεός), ἕξω ἑαυτοῦ γίνεται”¹⁷, διευκρινίζει ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης. Ἡ κίνηση εἶναι χειρονομία ἀγάπης. Ἡ ἀγάπη ὅμως ὑπαγορεύει τό ἕξω ἑαυτοῦ πρὸς χάριν τοῦ ἄλλου. Γιατί τό κλείσιμο στό ἐγὼ δέν εἶναι ἀγάπη. Καί “ὁ μὴ ἀγαπῶν οὐκ ἔγνω τόν Θεόν, ὅτι ὁ Θεός ἀγάπη ἐστὶ”¹⁸. Στὰ ἐθραϊκά ἡ λέξη ἀγάπη σημαίνει γνωρίζω. Ἐπομένως ἡ ἀγάπη, ὅπως καί ἡ κοινωνία καί ἡ μετοχὴ, εἶναι κατηγορία γνώσεως τοῦ Θεοῦ. “Ἡ γνώσις τῇ πείρᾳ τόν ἄνθρωπον συνάπτει τῷ Θεῷ”, λέγει ὁ Διάδοχος Φωτικῆς.

Ἐδῶ ὅμως μπαίνει ἓνα ἐρώτημα: Καλὰ ὅλα αὐτά. Ἀλλὰ μοιάζουν σάν πολὺ θεωρητικά. Τελικά, ποιοὶ γνωρίζουν τόν Θεό;

Νομίζω ὅτι ἤδη εἴμαστε στήν οὐσία τοῦ προβλήματος.

2. Ποιοὶ γνωρίζουν - θεωροῦν τόν Θεόν

Τόν Θεό, λοιπόν, τόν γνωρίζουν οἱ Ἅγιοι. Γιατί ἡ κοινωνία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ Ἀγιότητα τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ Ἅγιοι ἔφθασαν στήν ἀπέκδυση τοῦ ἐγὼ. Ἡ ζωὴ τους ἔγινε ἓνας ἄφατος καὶ μὸς γιά τόν Θεό. Εἶναι αὐτοὶ πού πυρπολήθηκαν ἀπὸ θεῖα λάβα, ἔφθασαν στὴ διακεκαυμένη ζώνη καί ἔζησαν ἐμπύρετα. Ἐζησαν μέ δάκρυα καί φωτιά. Καί ἡ στρατηγικὴ αὐτοῦ τοῦ στόχου πῶς κατορθώνεται; Ποιὲς οἱ προσβάσεις πρὸς τὰ ἐκεῖ; Εἶναι πολλές. Θά ἀναφέρω μερικές;

1) Ἡ καθαρὴ καρδιά. “Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τόν Θεόν ὁρῶνται”¹⁹. Ἡ καρδιά εἶναι τό μέτρο τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν ἡ καρδιά δέν εἶναι ἀγκυροβολημένη στό Θεό, τότε συσκοτίζεται ἡ ὄραση. Τὰ πάθη φέρνουν τόν ζόφο. Γι’ αὐτό γράφει ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος. “Καθαρθῆναι δεῖ πρῶτον, εἶτα καθάραι σοφισθῆναι, καί εἶτα σοφίαι γενέσθαι φῶς, καί φωτίσαι ἐγγίσει Θεῷ, καί προσαγαγεῖν ἄλλους”.

ἀγιασθῆναι, καὶ ἀγιασάι”²⁰.

2) Ἡ μετάνοια. Ἡ σωτηρία εἶναι συνάρτηση τῆς Θ. Χάριτος καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου. Μονομερῶς δέν σώζεται ὁ ἄνθρωπος. Ὁ Θεός δέν χρησιμοποιεῖ μαστίγιο. Τό μαστίγιο εἶναι ἡ ἀναίρεση τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἐπαναφορά, λοιπόν, στήν ἀρχική θέση τοῦ ἀρχαίου κάλλους εἶναι ἡ μετάνοια. Αὕτη εἶναι ἡ ὄντολογική ἀποκατάσταση τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπειτα ἔρχεται ἡ ἀνάστασή του ἀπό τόν θάνατο τοῦ ἐγῶ. “Οὐκοῦν στέναζον, θρήνησον” καί γάρ δακρύων ἄβυσσος τὸ πάθος. Καί τόν τραυματισθέντα δέ οὐδέν οὕτως, ὥς ἐπιείκεια θεραπεῦσαι δύναται ἐπιείκεια γάρ πάσης βίας δυνατωτέρα”, μᾶς λέει ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος. Δακρύζω καί πεθαίνω, γιατί συνειδητοποιῶ τὰ χάλια μου. Καί τότε εἶναι πού ἀνασταίνομαι. Καί “ὁ ἀξιώθεις ἰδεῖν ἑαυτόν, κρείσσων ἐστὶ τοῦ ἀξιωθέντος ἰδεῖν τοὺς ἀγγέλους”, γράφει ὁ Ἰσαάκ ὁ Σῦρος. Εἶναι δέ παρατηρημένο, ὅτι μέσα ἀπὸ τὸ σκοτάδι, πού ἐπισημαίνεται σάν ἀπουσία φωτός, ἀναδύεται τὸ φῶς.

3) Ἡ ταπεινώσις. Εἶναι ἡ συναίσθηση τῶν ὁρίων ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ. Κι αὕτη ἡ συναίσθηση εἶναι ὁ ὕψιστος ἀναβαθμὸς γνώσεως. “Τελειότης ἐστὶν βάθος ταπεινώσεως, ὅπερ ἐστὶν κατάληψις πάντων τῶν ὁρατῶν καὶ ἀορατῶν”, μᾶς λέει ἀπὸ τὴν πείρα του ὁ Ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σῦρος. Γνωρίζω σέ βάθος τόν ἑαυτό μου, ὅταν βλέπω τὴν κενότητά μου, τὴν ἀποτυχία μου, νὰ εἶμαι μακριὰ ἀπὸ τὸ Θεό. “Ὁ φθάσας γινῶναι τὸ μέτρον τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ, οὕτως ἔφθασε τὸ τέλειον τῆς ταπεινώσεως”, λέει ὁ Ἅγιος Κάλλιστος.

4) Ἡ ὑπακοή. Εἶναι ἀσκησις ἐλευθερίας. Καί ἐλευθερία δέν εἶναι νὰ πηγαίνουμε ὅπου θέλουν οἱ ἄλλοι, ἢ νὰ κάνουμε ὅ,τι θέλουμε, ἀλλὰ νὰ κάνουμε ὅ,τι πρέπει. Δηλαδή νὰ μὴν εἴμαστε ἀφρακτοὶ καί ἀσύντακτοι καί ἡ ζωὴ μας νὰ διαρρέει στὸ κενό, ἀλλὰ νὰ ὑποτάσσουμε τὴ ζωὴ μας στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ὁ “δοῦλος”, λοιπόν, τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ μέγας ἐλευθερωτὴς τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἐτσι ἡ ὑπακοή εἶναι πράξις ἐμπιστοσύνης. Εἶναι ἀποδοχὴ δώρων, εἰσδοχὴ τοῦ αἰωνίου.

5) Ἡ πίστις. Εἶναι ἡ διαύγαισις, ὁ φωτισμὸς τῆς ὑπαρχῆς. Εἶναι ὁ λόγος τοῦ ὑπέρλογου. Ἡ ὅρασις τῆς ψυχῆς καί ἡ θέα τῶν μὴ ὁραμένων. Εἶναι τὸ μέγιστο κατόρθωμα. Εἶναι τὸ θάρρος τῆς ὑπαρχῆς νὰ ζήσει αὐθεντικά. Εἶναι ἡ σάρκα τῆς ἐλπίδας γιὰ τὴν ἔλευση τοῦ θείου, ἀνοιγμα γιὰ ὑποδοχή. Τέλος, εἶναι γεγονὸς ἄλλης τάξεως, ἐκείθεν τῆς λογικῆς τοῦ 2+2=4.

6) Ἡ προσευχή. Εἶναι ἡ κατάστασις τοῦ νὰ ἀφουγκράζεσαι τὴν ἀνάσα τοῦ Θεοῦ καί νὰ τελεῖς σέ κατάστασις νηφάλιας μέθης. Προσευχὴ σημαίνει “νὰ ἀκοῦμε τὴ βαθεῖα μουσικὴ τοῦ ΕἶΝΑΙ πού ἀδιάκοπα ἀναβρῦζει μέσα μας...”. Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι μιὰ προσευχή. Μιά ἱκεσία γιὰ ζωὴ, φῶς. Εἶναι τὸ αἶτημα τῆς ὑπαρχῆς γιὰ μεταποίησις, ἱεροποίησις. Εἶναι τὸ θάρρος τοῦ νὰ θέλεις νὰ ὑπάρχεις αὐθεντικά. Πέρα ἀπὸ τίς ἀτέλειες. Δηλαδή νὰ εἶσαι

Θεολόγος, δηλαδή Ἅγιος. Καί προσεύχεσαι ὄχι γιὰ νὰ ζητήσεις κάτι, ἀλλὰ γιὰ νὰ γίνεις κάτι. “Εἰ Θεολόγος εἶ, προσεύξῃ ἀληθῶς” καί εἰ ἀληθῶς προσεύχῃ Θεολόγος εἶ”, λέει ὁ Εὐάγγελος ὁ Ποντικός.

7) Ἡ λατρεία. Τὰ ἱερώτερα βιώματα δέν λέγονται, εἶναι ἀρρητα. Ὡστόσο ὑπάρχουν δύο τρόποι, ἔστω ἀμυδρῶς, νὰ ἐκφραστούν. Ἡ σιωπὴ ὡς τὸ μυστήριον τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Καί τὸ τραγοῦδι ὡς ἔκφρασις ἐσωτερικῶν, ἱερῶν καταστάσεων. Δοξολογώντας τὸν Θεὸ ὁ ἄνθρωπος προδίδει τί εἶναι, τί ἐγίνε. Δηλαδή μεταβάλλεται σ’ ἓνα λειτουργικὸ ὄν. Κι αὐτὸ εἶναι ἡ δόξα του.

8) Συμμετοχὴ στὰ μυστήρια. Τὰ μυστήρια εἶναι τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ. Μ’ αὐτὰ μπαίνει ὁ ἄνθρωπος στὸ ἀληθινὸ του περιβάλλον. Ὑπερβαίνει τὴν πίεσι τοῦ χρόνου καί τοῦ χώρου καί φθάνει στήν διάστασι τοῦ ἱεροῦ.

9) Θεία Εὐχαριστία. Ἡ τροφή εἶναι μυστήριο. Ὅταν γεννιέται τὸ παιδί, ἡ πρώτη του δουλειὰ εἶναι νὰ ἀρπαχτεῖ ἀπὸ τὸ στήθος τῆς μάνας του, γιὰ νὰ πιεῖ τὸ γάλα τῆς. Πεινᾷ ὁ ἄνθρωπος καί τρώει μιὰ πατάτα καί στηρίζεται στὸ εἶναι. Διψᾷ, πίνει νερό καί συνέρχεται. Αὐτὸ πού γίνεται μέ τὴν τροφή δέν εἶναι καθόλου αὐτονόητο. Βλέπουμε καθαρά τὴ σχέση μας μέ τὸν κτιστὸ κόσμον.

Στὴ Θεία εὐχαριστία τὸ στᾶρι καί τὸ σταφύλι μεταποιῶνται μέ τὸν ἰδρώτα τοῦ ἀνθρώπου καί μέ τὴ δύναμι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος σέ σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ. Κι αὐτὸς ὁ προσφερόμενος καί μηδέποτε δαπανώμενος Χριστός, δίδεται στοὺς ἀνθρώπους ὡς τροφή. Καί οἱ λαμβάνοντες χριστοποιοῦνται. “Λάβετε φάγετε” τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμα μου”²¹. “Τεύσασθε καί ἴδετε ὅτι Χριστὸς ὁ Κύριος”. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι αὐτὸ πού τρώει, λέει ὁ Φόυερμπαχ. Ἐμεῖς θὰ λέγαμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι αὐτὸ πού μεταλαμβάνει σώματος καί αἵματος Χριστοῦ.

Ὅλα αὐτὰ, πού κάπως δασκαλίστικα ἀπαρίθμησα, εἶναι τὰ ἐργαλεῖα τοῦ Ἁγίου. Ἐτσι δουλεύει ὁ Ἅγιος. Ἀθόρυθα, δηλαδή μυστικά. Ἀλλὰ ἡ μυστικὴ ζωὴ εἶναι ἐγγύτερα τοῦ Θεοῦ. “Τί τοῦτο ἔπαθον, ὦ φίλοι καί μῦσαι καί τῆς ἀληθείας συναρσταί; Ἐτρεχον μὲν ὡς Θεὸν καταληψόμενος, καί οὕτως ἀνῆλθον ἐπὶ τὸ ὄρος καί τὴν νεφέλην διέσχον, εἶσω γενόμενος ἀπὸ τῆς ὕλης καί τῶν ὑλικῶν καί εἰς ἑμαυτόν ὡς οἶόν τε συστραφεία, ἐπεὶ δὲ προσέβλεψα, μόλις εἶδον Θεοῦ τὰ ὀπίσθια” Καί τοῦτο τὴ πέτρα σκεπασθεῖς, τῷ σαρκωθέντι δι’ ἡμᾶς Θεῷ Λόγῳ”, λέει μυσταγωγικώτατα ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος²².

Αὕτη ἡ θέα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ θεωρία. Καί εἶναι καρπὸς κοινωνίας. Νὰ γιατί ὁ Ἅγιος θεᾶται τὸ Θεό. Καί νὰ γιατί ὁ Θεός φανερῶνεται στὸν ἅγιον ἄνθρωπον. Μιὰ κίνησις ἀποκαλυπτικὴ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον καί μιὰ κλίσις τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὸ Θεό. Μέγα τὸ μυστήριο. “Μέσα στὸν ἄνθρωπον ὑπάρχει μιὰ βαθεῖα ἀνάγκη γιὰ τὸ Θεό καί ἀντίθετα μέσα στὸ Θεό μιὰ ἀνάγκη γιὰ τὸν ἄνθρωπον”, μᾶς λέει ὁ Μπερντιάγιεφ.

(συνεχίζεται)

Ο Χριστιανικός κόσμος, και μαζί μ' αυτόν και η ανθρωπότητα ολόκληρη, προετοιμάζεται πυρετωδώς για να εορτάσει με πάσαν δυνατή μεγαλοπρέπεια την εισοδό μας στην τρίτη χιλιετία από της ενανθρωπήσεως του Κυρίου. Έπλεξε, λοιπόν, και εμείς, μέσα στα πλαίσια των εορταστικών αυτών εκδηλώσεων, ν' αναφερθούμε στην επίσκεψη στο Λονδίνο, πριν 600 ακριβώς χρόνια, του Αυτοκράτορα του Βυζαντίου Μανουήλ Β' Παλαιολόγου, γρά να δείξουμε έτσι ότι ο Έλληνας που ζει σήμερα στην κοσμοπολίτικη αυτή πρωτεύουσα του Ήνωμένου Βασιλείου, έχει άρρηκτα συνδέσει την ιστορία της με την Βασιλεία των πόλεων, την Κων/πολη, ήδη από τους Βυζαντινούς χρόνους. Άλλωστε και σήμερα ο πνευματικός αυτός σύνδεσμος είναι περισσότερο από ορατός, αφού εκκλησιαστικά ο Έλληνας αυτός ανήκει στο Σπλιτ Οικουμενικό Πατριαρχείο, με έδρα του την Κων/πολη.

Α' ΜΕΡΟΣ

Οί Παλαιολόγοι

Η δυναστεία των Παλαιολόγων στην ήδη θανάσιμα τρωθείσα, μετά την εγκληματική Τέταρτη Σταυροφορία (1204-1261), Βυζαντινή ή Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία υπήρξε η πιο μακρόβια στην υπερχίλιετη ιστορία του Βυζαντίου (1261-1453). Οί δέ Παλαιολόγοι ανήκαν σε μία εξέχουσα Έλληνική οικογένεια που έχει τις ρίζες της στον ενδέκατο αιώνα και η οποία είχε συγγενεί με τα δεσμά του γάμου με πολλές άλλες αυτοκρατορικές οικογένειες, όπως για παράδειγμα με τους Κομνηνούς, τους Δούκες, τους Αγγέλους. Γι' αυτό, άλλωστε, και μερικοί από τους Παλαιολόγους υπέγραφαν με περισσότερα του ενός επίθετα, π.χ. Μιχαήλ Δούκας Άγγελος Κομνηνός Παλαιολόγος. Αρχίζει δέ η αυτοκρατορική τους δυναστεία με τον Μιχαήλ Η' Παλαιολόγο (1261-1282), τον οποίο διαδέχεται στο θρόνο ο γιός του, Άνδρόνικος Β' (1282-1328), ο οποίος νυμφεύθηκε δύο φορές (την κόρη του Βασιλιά της Ουγγαρίας Στεφάνου Ε', Άννα, και αργότερα, την αδελφή του Μαρκεσίου του Montferrat, Γιολάντα-Ειρήνη (πέθανε τό 1317). Η Γιολάντα, μάλιστα, μετά το θάνατο του άτεκνου αδελφού της, κληρονόμησε τα δικαιώματα στην Έπικράτεια του Montferrat, όποτε έστειλε εκεί ένα από τα παιδιά της και έτσι δημιουργήθηκε στο βορειοϊταλικό αυτό κρατίδιο μία δεύτερη δυναστεία Παλαιολόγων που επέζησε μέχρι τό πρώτο ήμισυ του 16ου αιώνα. Τό 1295 ο Άνδρόνικος Β' έστειψε συναυτοκράτορα του τον μεγαλύτερο του γιό, Μιχαήλ Θ', ο όποιος όμως απέβισε τό 1320 χωρίς, στην πραγματικότητα, να διατελέσει μοναυτοκράτωρ αφού ζούσε ακόμα ο πατέρας του. Στο μεταξύ όμως ο Μιχαήλ Θ' Παλαιολόγος είχε νυμφευθεί την πριγκίπισσα Ξένια-Μαρία της Άρμενίας, από την όποία απέκτησε, μεταξύ άλλων, τον Άνδρόνικο Γ' (1328-1341), ο όποιος, ενώ αρχικά ήταν ο ευνουσύμενος του παππού του, Άνδρόνικου Β', ένα τυχαίο γεγονός, κατά τό όποιο άθελά του σκότωσε τον άδελφό του με αποτέλεσμα σε λίγο χρονικό διάστημα να πεθάνει και ο πατέρας τους, Μιχαήλ Θ', μετέτρεψε τον Άνδρόνικο Β' στον χειρότερο έχθρό του έγγονου του, Άνδρόνικου Γ'. Ο τελευταίος, όμως, κατόρθωσε να καταλάβει την Κωνσταντινούπολη τό 1328 και να έκθρονίσει τον παππού του, ο όποιος και πέθανε ως μοναχός τό 1332.

Γιά την επιτυχία, όμως, του Άνδρόνικου Γ' αποφασιστικό ρόλο διαδραμάτισε ο πανίσχυρος Ιωάννης Καντακουζηνός, ο όποιος στην πραγματικότητα διεύθυνε τον όλο κρατικό μηχανισμό στην έσωτερική και έξωτερική πολιτική της Αυτοκρατορίας, ενώ ο Άνδρόνικος Γ', επιπόλαιος και έρωτιάρης όπως ήταν, επιδιόταν περισσότερο στίς σαρκικές του απολαύσεις παρά στή σοβαρή αντιμετώπιση των όλοένα αυξανόμενων προβλημάτων και κινδύνων που συσσωρεύονταν στην παρρησία του πιά Αυτοκρατορία του. Ο

Καντακουζηνός, μάλιστα, είχε αποκτήσει τέτοια επιρροή, ώστε άφ' ενός να έποφθαλμιό τον Αυτοκρατορικό Θρόνο για τον έαυτό του και άφ' έτέρου να έπιούρει την έχθρα του στενού οίκου γενεϊακού περιβάλλοντος του Άνδρόνικου Γ', δηλαδή της μητέρας του, της χήρας Ξένιας-Μαρίας, και της δεύτερης του γυναίκας, της Άννα της Σαβοΐας (ή πρώτης του γυναίκας, η Γερμανίδα Πριγκίπισσα Ειρήνη, ήταν άτεκνη).

Ο Άνδρόνικος Γ' πεθαίνει τό 1341 και αφήνει ως διάδοχό του στον θρόνο τον μόλις έντεκα χρονών Ιωάννη Ε' Παλαιολόγο, όποτε ξεσπά ένας άδυσώπητος εμφύλιος πόλεμος μεταξύ του Ιωάννη Καντακουζηνού εναντίον της χήρας του Άνδρόνικου Γ', Άννας της Σαβοΐας, η όποία είχε αναλάβει ως αντιβασιλεύς μέχρις ότου ενηλικιωθεί ο γιός της και η όποία είχε στό μεταξύ έξασφαλίσει και την ύποστηρίξη του Μέγα Δούκα και άρχηγού του στόλου Άλέξιου Απόκαυκου. Πάντως λίγους μόνο μήνες μετά τό θάνατο του Άνδρόνικου Γ' Παλαιολόγου, ο Ιωάννης Καντακουζηνός άνακήρυξε στην Θράκη τον έαυτό του Αυτοκράτορα, ως Ιωάννη Στ' Καντακουζηνό, ενώ λίγο αργότερα ο μικρός Ιωάννης Παλαιολόγος έστέρφη έπίσημα στην Κωνσταντινούπολη ως Αυτοκράτωρ Ιωάννης Ε' Παλαιολόγος. Όμως τά πράγματα δέν σταμάτησαν εδώ: Ο Πατριάρχης Άλέξιος Απόκαυκος δολοφονείται στην Κων/πολη, ο Καντακουζηνός παντρεύει την κόρη του Ειρήνη τό 1348 με τον γιό του Τούρκου Σουλτάνου Orchan, τον Halil, και έτσι έξασφαλίζει την ύποστηρίξη των Τούρκων, στέφεται δέ Αυτοκράτωρ στην Άδριανούπολη από τον Πατριάρχη Γεροσολύμων, όποτε και έγένετο δεκτός πιά στην Κων/πολη, άναγνωρισθείς ως ισότιμος Αυτοκράτορας με τον Ιωάννη Παλαιολόγο, στέφεται δέ για δεύτερη φορά τό 1347 και παντρεύει την κόρη του Ελένη Καντακουζηνή με τον νεαρό Ιωάννη Ε' Παλαιολόγο.

Ο Ιωάννης Καντακουζηνός υπήρξε όπωσδήποτε ο ουσιαστικός νικητής στον εμφύλιο αυτό πόλεμο, με αποτέλεσμα να παραμερισθεί όχι μόνο η Άννα της Σαβοΐας αλλά και ο γαμπρός του, Ιωάννης Ε'. Και όχι μόνο αυτό, αλλά άνακηρύσσει συναυτοκράτορα και διάδοχό του στον θρόνο τό γιό του και τό θεωρεί πιά δεδομένο ότι η δυναστεία των Παλαιολόγων έχει πιά σβήσει. Όμως η δημοτικότητα του Καντακουζηνού έξανεμίστηκε σιγά-σιγά, ιδίως μετά τη μόνημη πιά έγκατάσταση των Τούρκων στίς Εύρωπαϊκές έπικρατείες του Βυζαντίου. Έτσι ο Ιωάννης Ε' Παλαιολόγος κατορθώνει, στή τέλη του 1354, να μπει στην Κων/πολη με τη βοήθεια των Γενουατών, ο δέ Καντακουζηνός παραιτείται και πεθαίνει ως μοναχός Ιωάσαφ τό 1383, όποτε παραμένει μοναυτοκράτορας ο Ιωάννης Ε'. Άλλά τί είχε άπομείνει από την άλλοτε άχανη Αυτοκρατορία; Μερικά νησιά και η Θράκη, κατεστραμμένα και έρημα, είχε δέ άφ' ενός ν' αντιμετώπισει τους άπληστους Γενουάτες, οι όποιοι είχαν εισχωρήσει κοντά στην Κων/πολη, ενώ άφ' έτέρου ήταν ύποχρεωμένος, αλλά έντελώς άνίσχυρος, ν'

άντιμετωπίζει τό πανίοχυρο πιά καί σάν λαίλαπα εξαπλούμενο άπειλητικά καί δυσοίωνα Τουρκικό μεγαθήριο.

‘Ο Μανουήλ Παλαιολόγος γεννήθηκε στίς 27 ‘Ιουνίου 1350, δευτερότοκος γιός του Αύτοκράτορα ‘Ιωάννη Ε΄ Παλαιολόγου καί τής ‘Ελένης Καντακουζηνής, ένδ ή διεκδίκηση του θρόνου του Βυζαντίου μαινόταν μεταξύ ‘Ιωάννη Ε΄ καί ‘Ιωάννη Στ΄ του Καντακουζηνού. Οί Τουρκοί δέ, έκμεταλλευόμενοι άφ΄ ενός τούς έμφυλούς αυτούς αυτοκρατορικούς καυγάδες, άλλα καί τήν ήδη θανάσιμα τρωθείσα, λόγω τής ένδημούσης οικονομικής καί στρατιωτικής αποφίλωσης τής Βυζαντινής κρατικής μηχανής, Αύτοκρατορία, καταλαμβάνουν τήν μιά μετά τήν άλλη τίς νευραλγικής σημασίας πόλεις πλησίον καί γύρω άπό τή Βασιλεύουσα. Έτσι τό Μάρτιο του 1354, μετά άπό έναν τρομερό σεισμό πού κατέστρεψε όλοκληρωτικά τά τείχη τής Καλλιπόλης, τά Τουρκικά στρατεύματα τήν καταλαμβάνουν σχεδόν άμαχητί. Παράλληλα ή δύναμη του ‘Ιωάννη Στ΄ Καντακουζηνού, ό όποιος είχε στό μεταξεί κατορθώσει νά καταλάβει τόν θρόνο στήν Κωνσταντινούπολη, έπιδεινώνει συνεχώς, μέ άποτέλεσμα, τό Νοέμβριο του 1354, νά παραιτηθεί όριστικά καί νά μπει σέ μοναστήρι παίρνοντας τό όνομα ‘Ιωάσαφ, ένδ ό ‘Ιωάννης Παλαιολόγος, βοηθούμενος καί άπό τόν Francesco Gattilusio, καταλαμβάνει τήν Κωνσταντινούπολη καί έπαναγκαθίσταται εκεί καί πάλιν ως Αύτοκράτορας ‘Ιωάννης Ε΄, ξεπληρώνοντας ταυτόχρονα τίς ύπηρεσίες του Gattilusio, δίνοντάς του τήν άδελφή του, Μαρία, ως σύζυγο καί τή νήσο Λέσβο ως προίκα.

Τό έπόμενο έτος καί συγκεκριμένα τόν Αύγουστο του 1355, ό ‘Ανδρόνικος Δ΄, πρεσβύτερος άδελφός του Μανουήλ καί διάδοχος του Αύτοκρατορικού Θρόνου, άρραβωνιάζεται τήν Πριγκίπισσα Μαρία-Κυράτζα τής Βουλγαρίας, στίς δέ 15 Δεκεμβρίου ό ‘Ιωάννης Ε΄ ζητά οικονομική βοήθεια άπό τόν Πάπα ‘Ιννοκέντιο Στ΄ μέ άντάλλαγμα νά στείλει τό Μανουήλ ως όμηρο. Τήν ίδια προσφορά έπαναλαμβάνει καί στίς 7 Νοεμβρίου 1357, άλλα χωρίς άνταπόκριση άπό τόν Πάπα. Οί Τουρκοί δέ, έκμεταλλευόμενοι συνεχώς τήν άδυναμία του Βυζαντίου, καταλαμβάνουν καί άλλες πόλεις (τό Διδυμότειχο τό 1360, τήν ‘Αδριανούπολη τό 1362, τή Φιλιππούπολη τό 1363). Τό 1364 ξεσπά πόλεμος του Βυζαντίου έναντίον τής Βουλγαρίας, όταν δέ τό 1366, ό ‘Ιωάννης Ε΄ μετέβη στή Βούδα τής Ούγγαρίας γιά νά ζητήσει βοήθεια, αφήνοντας εκεί ως όμήρους τούς γιούς του, Μανουήλ καί Μιχαήλ, βρίσκει τό δρόμο τής έπιστροφής του στήν Κων/πολη κλειστό άπό τούς Βουλγάρους. ‘Η επέμβαση, τότε, του Amadeo VI του Savoy, όχι μόνο άνοίγει τό δρόμο τής έπιστροφής γιά τόν ‘Ιωάννη Ε΄, άλλα καί έλευθερώνεται, έστω γιά λίγο χρονικό διάστημα, ή Καλλιπόλη. Τόσο όμως στήν Ούγγαρία, όσο άργότερα στήν Κωνσταντινούπολη (1366-1367) ό ‘Ιωάννης Ε΄ προβαίνει σέ παραχωρήσεις στίς άπαιτήσεις τής Ρώμης γιά ένωση των ‘Εκκλησιών, μέ μεσολαβητή τόν Amadeo καί εκπρόσωπο στίς συνομιλίες τόν μοναχό ‘Ιωάσαφ (πρώην ‘Ιωάννη Στ΄ Καντακουζηνό), ύπόσχεται δέ ό Αύτοκράτορας νά έπισκεφθεί άυτόπροσώπως τήν Ρώμη.

Έτσι τό 1369, άφοϋ άφησε καί πάλιν ως άντιβασιλέα στήν Κων/πολη τόν ‘Ανδρόνικο, τόν δέ Μανουήλ διόρισε Δεσπότη τής Θεσσαλονίκης, ό ‘Ιωάννης Ε΄ μεταβαίνει στήν ‘Ιταλία όπου καί άπαίζεται ό ίδιος τόν Καθολικισμό (‘Οκτώβριος 1369), ύπόσχεται δέ νά έργαστεί γιά τήν έπίτευξη τής Ένώσεως των δύο ‘Εκκλησιών. ‘Από τή Ρώμη άνεχώρησε έπιστρέφοντας στήν Κωνσταντινούπολη

τόν Μάρτιο 1370, αναγκάστηκε όμως ό ‘Ιωάννης Ε΄ νά έπισκεφθεί τή Βενετία, όπου θέτει ένέχειρο τά Βυζαντινά στέμματα καί άλλα τιμαφής, έπειδή όμως άδυνατούσε νά άποπληρώσει τό χρέος του, κρατείται εκεί ως ύψηλός φυλακισμένος. ‘Ο ‘Ανδρόνικος όμως άρνείται νά προσέλθει σέ βοήθεια του πατέρα του, ένδ άντίθετα ό Μανουήλ δείχνει ειλικρινή προθυμία νά άπελευθερώσει τόν ‘Ιωάννη, μεταβαίνει δέ στή Βενετία, όπου παραμένει ως προσωρινός όμηρος καί άποπληρώνει τό χρέος, ένδ ό ‘Ιωάννης αναγκάζεται νά παραχωρήσει τήν Τένεδο στους Βενετούς καί έτσι τόν άφησαν νά φύγει, έπιστρέφει δέ στήν Βασιλεύουσα στίς 28 ‘Οκτωβρίου 1371.

Φαίνεται, πάντως, ότι ό ‘Ανδρόνικος ήθελε κι επιδιόκε νά έκθρονίσει τόν πατέρα του, γι΄ αυτό καί κατά τή διάρκεια τής ακούσιας παραμονής του ‘Ιωάννη στήν ‘Ιταλία, ό ‘Ανδρόνικος τήρησε ουδερότητα (άν όχι καί συνεργασία) άπέναντι στους Τούρκους μέ άποτέλεσμα τή συντριβή τής Σερβίας, γι΄ αυτό καί ό ‘Ιωάννης Ε΄, μόλις επέστρεψε στήν Κων/λη, προβαίνει σέ έκκαθαρίσεις εύγενών (προφανώς ύποστηρικτών του ‘Ανδρόνικου) ένδ ταυτόχρονα άρχίζει πιά νά δείχνει εύνοια πρός τόν δευτερότοκο γιό του, τόν Μανουήλ.

Μετά τήν προφανή άποτυχία του νά έξασφαλίσει ούσιαστική ένίσχυση από τή Δύση, ό ‘Ιωάννης Ε΄ άποφασίζει ν΄ ακολουθήσει φιλειρηνική πολιτική άπέναντι των Τούρκων, δέχεται μάλιστα νά γίνει καί ύποτελής τους (1373). ‘Οταν μάλιστα ό γιός του, ό ‘Ανδρόνικος, σέ συμμαχία μέ τό γιό του Σουλτάνου Μουράτ, τόν Saüdjü, έπαναστατούν έναντίον των πατέρων τους (τήν άνοιξη του 1373), ήττώνται όμως καί παραδίδονται στίς 25-30 Μαΐου του ίδιου έτους, ό μέν Murad τύφλωσε τόν γιό του, άπαίτησε δέ άπό τόν ‘Ιωάννη νά κάνει τό ίδιο καί στόν ‘Ανδρόνικο καί τό γιό του ‘Ανδρόνικου, (‘Ιωάννη Ζ΄), ό ‘Ιωάννης Ε΄ άπλως τούς φυλάκισε στόν Πύργο του ‘Ανερά. Στό μεταξύ όμως ό ‘Ιωάννης Ε΄ έστεψε τόν γιό του, Μανουήλ, ως συναυτοκράτορά του στίς 25 Σεπτεμβρίου 1373.

‘Ο ‘Ανδρόνικος δραπετεύει μέ τήν οικογένειά του άπό τή φυλάκισή του καί μέ τή βοήθεια των Γενουατών καί τήν έγκριση των Τούρκων πολιορκεί τήν Κων/πολη (‘Ιούλιος 1376) καί εισέρχεται σ΄ αυτήν στίς 12 Αύγουστου του ίδιου έτους. Συλλαμβάνονται δέ ό πατέρας του, ‘Ιωάννης Ε΄, καί οί γιοί του, Μανουήλ καί Θεόδωρος, τούς όποιους ό ‘Ανδρόνικος φυλακίζει στόν Πύργο του ‘Ανερά, στέφεται δέ Αύτοκράτορας ως ‘Ανδρόνικος Δ΄ στίς 18 ‘Οκτωβρίου 1377 άπό τόν Πατριάρχη Μακάριο. ‘Ομως ό ‘Ανδρόνικος δέν ύπηρεζε καθόλου δημοφιλής, ή δέ θέση του συνεχώς έπιδειωνόταν. Τόν δέ ‘Ιούνιο του 1379 ό ‘Ιωάννης Ε΄ καί οί γιοί του δραπετεύουν άπό τόν Πύργο ‘Ανερά, κερδίζουν τήν ύποστήριξη των Τούρκων καί τήν 1η ‘Ιουλίου του ίδιου έτους άνακτούν τήν έξουσία, ένδ ό ‘Ανδρόνικος κατορθωσε νά διαφύγει, παίρνοντας μαζί του ως όμήρους τή μητέρα του ‘Ελένη, τίς άδελφές της καί τόν γέροντα Καντακουζηνό. Τόν Μάιο, όμως, του 1381, ή οικογένεια συμφιλώνεται, ό ‘Ανδρόνικος αναγνωρίζεται καί πάλιν ως διάδοχος σέ βάρος του Μανουήλ, ένδ ό Καντακουζηνός μεταβαίνει στό γιό του Ματθαίο, ό όποιος ήταν Δεσπότης του Μορέως.

Περί τό τέλος του 1382, ό Μανουήλ, άπογοητευμένος, άναχωρεί κρυφά γιά τή Θεσσαλονίκη, ό δέ άδελφός του, Θεόδωρος, γιά τόν Μορέα. Τό έπόμενο έτος, ό Μανουήλ άρχίζει έναν έντατικό άγώνα έναντίον των Τούρκων γιά τήν άπελευθέρωση τής Μακεδονίας μέ άρκετές έπιτυχίες. Στίς 15 ‘Ιουνίου 1883 πεθαίνει ό ‘Ιωάννης Στ΄ Καντακουζηνός καί λίγο άργότερα ό γιός του, Ματθαίος, καί οί δυο τους στό Μορέα, ένδ στίς 19

Σεπτεμβρίου του ιδίου έτους οι Τούρκοι άντεπιτίθενται έναντίον του Μανουήλ, καταλαμβάνουν τις Σέρρες και στη συνέχεια πολιορκούν τη Θεσσαλονίκη. Τό 1384 ο Θεόδωρος γίνεται Δεσπότης του Μορέως, συνεργάζεται δέ στενά με τον Μανουήλ σε διάφορες πολεμικές και διπλωματικές δραστηριότητες, τό δέ 1385, μετά από πολεμική σύγκρουση μεταξύ 'Ιωάννη Ε' και του γιού του, 'Ανδρόνικου Δ', ο τελευταίος ήττάται, πεθαίνει δέ στις 25 'Ιουνίου 1385, αφήνοντας ως διάδοχό του τον γιό του, 'Ιωάννη Ζ'. Παράλληλα ο Μανουήλ έρχεται σε συνεννόηση με τον Πάπα Ούρβανό VI για ένωση των 'Εκκλησιών με σκοπό την έξασφάλιση βοήθειας από τη Δύση, ένω οι Τούρκοι έπιτυγχάνουν την κατάληψη της Σόφιας, ή δέ Θεσσαλονίκη παραδίδεται στους Τούρκους στις 9 'Απριλίου 1387, με αποτέλεσμα ο Μανουήλ νά δραπετεύσει στη Λέσθο, έπειδή μάλιστα είναι άνεπιθύμητος στην Κων/πολη, καταλήγει στην Τένεδο, όπου τον πλησιάζουν άντιπρόσωποι τών Σουλτάνου Μουράτ, τόν προσκαλούν και πηγαίνει στην Προύσσα και άπ' εκεί στέλλεται στην Κων/πολη, αλλά ο πατέρας του τόν έξορίζει στη Λήμνο.

'Ο Μανουήλ Παλαιολόγος στέφεται Αύτοκράτορας (1391)

Στις 15 'Ιουνίου 1389 οι Τούρκοι νικούν τούς Σέρβους στό Κόσσοβο, όμως στη μάχη σκοτώνεται ο Μουράτ και τόν διαδέχεται ο γιός του, Βαγιαζίτ Α', όποτε άνοίγει ένα καινούργιο κεφάλαιο στις σχέσεις Βυζαντινών και Τούρκων, οι τελευταίοι μάλιστα, σε συνεργασία και με τούς Γενουάτες, βοηθούν τόν 'Ιωάννη Ζ' (γιό του 'Ανδρόνικου) νά πολιορκήσουν την Κων/πολη (Μάρτιος 1390). Πράγματι ο 'Ιωάννης Ζ' εισέρχεται στην πόλη (13/14 'Απριλίου) και άνακηρύσσεται Αύτοκράτορας, όμως ο παππούς του, 'Ιωάννης Ε', μαζί με τόν Μανουήλ (ο όποιος στό μεταξύ γύρισε από την έξορία στις 31 Μαρτίου) άντιστέκονται στό Κάστρο της Χρυσής Πύλης, κατορθώνουν δέ νά διώξουν τόν 'Ιωάννη Ζ' από την πόλη στις 17 Σεπτεμβρίου 1390. Όμως ή τύχη της Αύτοκρατορίας δέν καλυτέρεψε καθόλου, άμφότεροι δέ, ο Μανουήλ και ο 'Ιωάννης Ζ', άναγκάζονται πιά νά συστρατευθούν με τόν Βαγιαζίτ, τόν όποιο και βοηθούν νά καταλάβει τη Φιλαδέλφεια. Ταυτόχρονα ο Βαγιαζίτ άπαιτεί την κατεδάφιση τών όχυρών της Κων/πολης, όμως με τό θάνατο του 'Ιωάννη Ε' στις 16 Φεβρουαρίου 1391, ο Μανουήλ κατορθώνει νά δραπετεύσει από τό στράτευμα του Βαγιαζίτ και εισέρχεται στην Κων/πολη όπου άνακτά τόν θρόνο, ένω ο Βαγιαζίτ δέχεται σιωπηλά την νέα αυτή εξέλιξη, με την προϋπόθεση ο Μανουήλ νά επανέλθει στό στρατό του Βαγιαζίτ, πράγμα πού κάνει στις 8 'Ιουνίου 1391, αφήνοντας ως άντιβασιλέα τη μητέρα του 'Ελένη Καντακουζηνή, για νά λάβει μέρος μαζί με τόν Βαγιαζίτ, του όποιο είναι, όπως είδαμε, ύποτελής, στις έξοστρατείες τών Τούρκων στην κεντρική και τη βορειοανατολική 'Ασία.

'Ο Μανουήλ έπιστρέφει στην Κων/πολη στις άρχές 'Ιανουαρίου του 1392, όποτε και νυμφεύεται την 'Ελένη Dragas' (Δραγάση), κόρη του Σέρβου Πρίγκηπα Κωνσταντίνου Dejanovic', ή όποία φτάνει στην Κων/πολη στις 7/8 Φεβρουαρίου 1392, οι γάμοι γίνονται στις 10 Φεβρουαρίου, στέφονται δέ ως Αύτοκράτορες έπίσημα στις 11 Φεβρουαρίου 1392. Στις 17/18 Δεκεμβρίου 1392 γεννιέται ο πρώτος από τούς έφτά γιούς του Μανουήλ, 'Ιωάννης Η'. Όμως οι σχέσεις του Μανουήλ με τούς Τούρκους έπιδεινούνται συνεχώς άφ'ένος γιατί ο ίδιος δέν δείχνει είλικρινή προθυμία νά συνεργαστεί μαζί τους, άφ' έτέρου δέ γιατί ο άνεψιός του, 'Ιωάννης Ζ', συνεργάζεται φανερά πιά

με τούς Τούρκους για την κατάληψη της Κων/πολεως (1394).

'Ο Μανουήλ Β' Παλαιολόγος, όταν άνήλθε στό Θρόνο τό 1391, είχε ήδη άρκετή και πολύ πικρή έμπειρία τόσο τών άδυναμιών της συρρικνωμένης Αύτοκρατορίας του, όσο και της άκατάσχετης πιά δυναμικότητας τών Τούρκων, άφου είχε πολλάχως έξευτελισθεί ύπηρετώντας τους ως ύποτελής τους και μάλιστα σε έξοστρατείες, στις όποιες, όπως γράφει ο ίδιος "πολερούμε με αυτούς και για χάρη τους" και αυτό σημαίνει ότι αυξάνουμε τη δύναμή τους μειώνοντας τη δική μας". Γράφει επίσης ότι σε μία έξοστρατία μαζί με τούς Τούρκους, είχε παρατηρήσει τις κατεστραμμένες πόλεις και "όταν έρωτώ πώς ονομάζονταν οι πόλεις αυτές, παίρνω την άπάντηση: όπως τις κατσotρέψαμε, έτσι και ο χρόνος κατέστρεψε τά όνόματά τους. Και άμέσως με πιάνει λύπη. 'Αλλά λυπάμαι σιωπηλά έπειδή έχω ακόμα τη δυνατότητα νά συγκρατώ τά αισθήματά μου".

Λίγο πριν γίνει Αύτοκράτωρ, ο Μανουήλ παντρεύτηκε την 'Ελένη, κόρη του Κωνσταντίνου Δραγάση, πού ύπήρξε και ή μόνη Σλαύα από τη Σερβία πού έγινε Αύτοκράτειρα τού Βυζαντίου, έκαμαν δέ έξι γιούς, από τούς όποιους δύο, ο πρωτότοκος 'Ιωάννης Η' και ο Κωνσταντίνος ΙΑ' (ο όποιος μάλιστα χρησιμοποιούσε συχνά τό έπώνυμο του παππού του, Δραγάσης), ύπήρξαν και οι τελευταίοι Αύτοκράτορες του Βυζαντίου. Δεύτερος γιός του Μανουήλ ήταν ο Θεόδωρος (Δεσπότης του Μορέως), τρίτος ο 'Ανδρόνικος' (Δεσπότης της Θεσσαλονίκης), τέταρτος ο Κων/νος (γεννήθηκε τό 1405), πέμπτος ο Δημήτριος (1406) και έκτος ο Θωμάς (1409). Πέθανε, επίσης, και ένας άλλος γιός, ο Μιχαήλ (1406). Στα τελευταία του δέ χρόνια ο Μανουήλ, σωματικά και ψυχικά καταπονημένος από τούς συνεχείς άγώνες του έναντι των έξωτερικών έχθρων της Αύτοκρατορίας και τών έξωτερικών έχθρων πού κατέτρωγαν τόν γηραιό και χωρίς κληριά και φύλλα, κορμό της, άφησε τη διακυβέρνηση του Κράτους στό χέρια του πρεσβύτερου γιού του, 'Ιωάννη Η' (1425-1448), και ο ίδιος άφιερώθηκε στη μελέτη τών Γραφών. Δύο μέρες δέ πριν από τό θανάτο του, και μετά από μία μακρά άσθένεια άποληξίας, έγινε μοναχός με τό όνομα Ματθαίος. 'Υπήρξε, πάντως, μία έξαιρετική, άν και πολύ άτυχη προσωπικότητα - ώραίος, εύγενικός, πολύ καλά μορφωμένος και με αξιόλογες φιλολογικές ικανότητες.

Στό σημείο αυτό θά μπορούσαμε νά τονίσουμε τις προσπάθειες του Αύτοκρατορικού Οίκου της Κων/λεως ίδιως μετά τό 1461 νά συνάψει γάμους με πρίγκηπες και πριγκήπισσες από Βασιλεία και 'Ηγεμονίες ξένων κρατών, προφανώς για νά έξασφαλίσουν κάποια βοήθεια στους άτελείωτους και άνισους πιά άγώνες έναντι των έπαπειλούντων την Κωνσταντινούπολη πολυειδών έχθρων της. 'Αν περιοριστούμε, μάλιστα, στην οικογένεια τών Παλαιολόγων, βλέπουμε ότι ο 'Ανδρόνικος Β' (1282-1328) είχε νυμφευθεί δύο φορές, και τις δύο φορές με ξένες (την 'Αννα, κόρη του Βασιλιά της Ούγγαρίας Στεφάνου Ε', και τη Πολάντα - Ειρήνη, αδελφή του Μαρκησίου του Μομφερράτ). 'Από τη δεύτερη μάλιστα έχουμε τόν Αύτοκράτορα Μιχαήλ Θ' (πέθανε τό 1320), ο όποιος παντρεύτηκε επίσης ξένη, την 'Αρμένισσα Ξένια - Μαρία, από την όποία γεννήθηκε ο Αύτοκράτορας 'Ανδρόνικος Γ' (1328-1341), ο όποιος επίσης παντρεύτηκε δύο φορές, και τις δύο ξένες (τη Γερμανίδα Ειρήνη πού ήταν άτεκνη, και την 'Αννα της Σαβοΐας). 'Από τη δεύτερή του γυναίκα, ο 'Ανδρόνικος Γ' έκανε τόν 'Ιωάννη Ε', πατέρα του Μανουήλ Β' (1391-1425), ο όποιος, όπως είδαμε, παντρεύτηκε επίσης ξένη, την Πριγκήπισσα της Σερβίας 'Ελένη-Ειρήνη Δραγάση.

Τά δέ ἔξι ἐπιζήσαντα ἀγόρια τους παντρεύτηκαν καί αὐτά ξένες: Ὁ Ἰωάννης Ἡ Παλαιολόγος τρεῖς φορές, καί τίς δύο φορές μέ ξένες: (1) Τήν Ἄννα, κόρη τοῦ Vasilii τῆς Μόσχας; (2) τή Σοφία τοῦ Monferrat (3) τή Μαρία, κόρη τοῦ Ἀλεξίου Δ΄ τῆς Τραπεζούντος, ἀπό τίς ὁποῖες ὅμως δέν ἔκανε κανένα παιδί. Ὁ Θεόδωρος, Δεσπότης τοῦ Μορέως (1382-1407) παντρεύτηκε τήν Bartolomea, κόρη τοῦ Ἡγεμόνα τῶν Ἀθηνῶν Acciajuoli. Ὁ Κωνσταντῖνος ΙΑ΄ (1448-1453), τήν Maddalena Tocco πού πέθανε ἄτεκνη τό 1428, καί τήν Caterina Gattilusio, πού πέθανε ἐπίσης ἄτεκνη τό 1442. Ὁ Θεόδωρος, Δεσπότης τοῦ Μορέως (1449-1460), τήν Theodora Asenina. Ὁ Θωρᾶς, Δεσπότης τοῦ Μορέως (1430-1460) τήν Caterina Zaccaria κτλ. Ἐπίσης ἡ νόθα κόρη τοῦ Μανουήλ Β΄, Zabia (Ἰσαβέλλα), παντρεύτηκε τόν Γενουάτη Hilario Doria.

Ἡ εὐθύνη τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Δύσης

Ἡ Κωνσταντινούπολη, ἡ Βασιλίδα τῶν πόλεων γιά αἰῶνες πρὶν ἀπό τήν Ἄλωση, ὑπῆρξε πάντοτε ὁ στόχος τῶν πολυάριθμων καί ποικιλίωνων ἐχθρῶν πού ζήλευαν τήν ὁμορφιά καί τόν πλοῦτο τῆς καί ἐποφθαλμιούσαν τήν στιγμὴ γιά νά τήν κάνουν δικιά τους. Γι' αὐτό καί ὅταν ἡ ἀποφράδα ἐκείνη μέρα τῆς 29ης Μαΐου 1453 ἐσήμανε τήν υποδούλωσή της στίς αἰμοχαρεῖς ὁρδές τοῦ Μωάμεθ τοῦ Κατακτητῆ, οἱ Χριστιανικές χώρες τῆς Δύσης, πού γιά αἰῶνες πρὶν βρίσκονταν κάτω ἀπὸ τήν πνευματικὴ καθοδήγηση τῆς Ἑλληνικῆς Αυτοκρατορίας τοῦ Βυζαντίου, παρέμειναν τώρα ἀπαθεῖς θεατές στό διαδραματιζόμενο δράμα στίς χώρες τῆς Ἀνατολῆς, οἱ ὁποῖες περιέρχονταν σταδιακά ἀλλὰ σίγουρα κάτω ἀπὸ τό πέλμα τῆς Μουσουλμανικῆς λαίλαπας. Ἄν ἐξαίρεσι μάλιστα κανεῖς τίς ἐνέργειες τοῦ οὐμανιστῆ Αἰνεῖα Σύλβιου Πικκολομίνι, (τοῦ μετέπειτα Πάπα Πίου Β΄, (1458-1464) πρὸς τόν Πάπα Νικόλαο Ε΄ (1447-1455) γιά παροχὴ ἔμπρακτης βοήθειας πρὸς τήν χερμαζόμενὴ Χριστιανικὴ Ἀνατολή, ὅπως ἐπίσης καί τὰ σποραδικά "φιλελληνικά" δημοσιεύματα μερικῶν ἄλλων διανοουμένων τοῦ 15ου αἰῶνα, μπορούμε νά ποῦμε χωρίς ἐνδοιασμό πὼς ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης καί γενικά ὁ Δυτικὸς κόσμος πού βρισκόταν ἀκόμα κάτω ἀπὸ τήν ἀπόλυτη σχεδὸν ἐξουσία τοῦ Πάπα ἔδειξε στάση αὐτοκράτεια ἐχθρική ἀπέναντι στὸν Ὁρθόδοξο Χριστιανισμό τῆς Ἀνατολῆς.

Τόσο τότε ὅσο καί στίς ἡμέρες μας προβάλλονται διάφορες δικαιολογίες γιά τήν ἐγκληματικὴ ἀλλὰ καί ἐντελὲς ἀνεδαφικὴ αὐτὴ ἀδιαφορία τοῦ Δυτικοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου γιά τίς τύχες τῶν ὁμοθρήσκων τους χωρῶν πού περιέρχονταν ἡ μία μετὰ τήν ἄλλη κάτω ἀπὸ τήν ἐξουσία τῶν "ἁπιστῶν" βαρβάρων, ὅπως ἀποκαλοῦσαν τοὺς Τούρκους ὅλοι οἱ ἡγεμόνες τότε τῆς Δύσης. Ἡ μία δικαιολογία ἦταν τό γεγονὸς τῆς ἄρνησης ἀπὸ μέρους τῶν ὀρθοδόξων πληθυσμῶν τῆς Ἀνατολῆς ἄφ' ἐνός νά δεχθοῦν τήν ὑποταγὴ τους στὸν Πάπα καί ἄφ' ἑτέρου νά προβάλουν σθεναρὴ μὲν ἀντίσταση ἐναντίον τῶν Τούρκων, ἀλλὰ στήν οὐσία ὑπὲρ τῶν διαφόρων ἡγεμονίσκων (Βενετῶν, Γενουατῶν, Φράγκων) πού ἀποτελοῦσαν τότε τοὺς ἀφέντες καί στίς πρὸ πολλὰς φορές τοὺς τυράννους τους. Τὴν ἔλλειψη μάλιστα αὐτὴ ἐνθουσιασμοῦ τῶν Ἑλλήνων νά υπερασπίσουν τήν ἐξουσία τῶν τοπικῶν τους ἐκείνων τυραννίσκων οἱ Δυτικοὶ συγγραφεῖς σχεδὸν χωρὶς ἐξαίρεση χαρακτηρίσαν σάν πλήρη ἔλλειψη πατριωτισμοῦ ἀπὸ μέρους τῶν Ἑλλήνων, πράγμα πού ἐπικαλοῦνταν καί ἐξακολουθοῦν νά ἐπικαλοῦνται σάν ἰσχυρὴ δικαιολογία γιά τήν ἀδιαφορία τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων τότε στήν τραγωδίᾳ πού ἐκτυλισσόταν στίς χώρες τῆς Ἀνατολῆς, ἡ ὁποία ὅμως δέν ἦταν ἐντελὲς ἀπίθανο

ὅτι ἐπρόκειτο νά ἐπεκταθεῖ μελλοντικά καί στίς δικές τους χώρες.

Ἡ δευτέρη δικαιολογία πού προβάλλουν (καί ἴσως σ' αὐτό νά ἔχουν δίκαιο) εἶναι ἡ πλήρης ἄγνοια πού χαρακτηρίζε τότε τοὺς Δυτικούς σέ θέματα ἱστορίας. Ἔτσι οἱ Τούρκοι εἶχαν ἐκμεταλλεῖ τήν ἀφελὴ αὐτῆς ἄγνοια καί τήν μετέτρεψαν σέ ἰσχυρὸ πολιτικὸ ἐπιχρήμα ὑπὲρ τους. Συγκεκριμένα οἱ Δυτικοὶ σχημάτισαν τήν ἐσφαλμένη πεποίθηση ὅτι οἱ Τούρκοι ὄχι μόνο δέν ἦταν εἰσβολεῖς καί κατακτητὲς τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλ' ἀντίθετα ὅτι ἐπανακτοῦσαν διὲν αὐτὰ πού τοὺς ἀνήκαν καί τὰ ὁποῖα τους εἶχαν ὑπεξαίρεσι οἱ Ἕλληνες μετὰ τήν καταστροφὴ τῆς Τροίας! Ἐπικαλέστηκαν μάλιστα ὡς "ἀποδεικτικὸ" στοιχεῖο καί τό γεγονός τῆς ταύτισης - ὅπως πίστευαν - τοῦ ὀνόματος τῶν Τρώων, τό ὁποῖο ὁ Βιργίλιος στήν Αἰνείαδα του ἀναφέρει ὡς Teucri (ὄνομα, βέβαια, πού δέν παρουσιάζεται στὸν Ὀμηρο) καί τῶν Τούρκων, πού στὰ μεσαιωνικά Δυτικά κείμενα γραφόταν ὡς Turci, λατινικά Turcae καί Ἰταλικά Turchi. Ἡ γλωσσικὴ συνεισφορά σύγχυσης σέ χώρες πού ἡ διάδοση τῆς παιδείας ἦταν ἀκόμη πολὺ περιορισμένη δέν μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ἀδύνατη. Ἀλλὰ τό χειρότερο ἦταν πὼς οἱ πρὸ πολλοὶ Δυτικοὶ εἶχαν σχηματίσει τήν ψευδαίσθηση ὅτι ἦταν οἱ ἴδιοι ἀπόγονοι τοῦ Αἰνεῖα καί συνεπὸς κατὰ κάποιο τρόπο συγγενεὺν με τοὺς Τούρκους! Ἄρα γιὰ νά λυποῦνται γιά τήν κατάντια τῶν "σχισματικῶν" τῆς Ἀνατολῆς - ὅπως ἀποκαλοῦνταν ἀπὸ τοὺς παπικούς οἱ Ὁρθόδοξοι τῆς Ἀνατολῆς- καί νά μὴν χαίρουν πού ἐπιτέλους οἱ ἀπόγονοι τῶν Τρώων μπόρεσαν ὄχι μόνο νά πάρουν ἐκδίκηση γιά τήν καταστροφὴ τῆς Τροίας, ἀλλὰ καί νά ξαναγίνουν κυρίαρχοι τῶν χωρῶν πού κάποτε τοὺς ἀνήκαν;!!

Αὐτὴ μάλιστα τὴν ἱστορικὴ ἀφελὴ ἄγνοια τῶν Δυτικῶν φαίνεται ὅτι γνώριζε ὁ Μωάμεθ Β΄ ὁ Κατακτητῆς, γι' αὐτό καί ἀπέστειλε (ὅπως τοιαύτιστον πίστευαν ὅλοι ὅσοι ἀσχολήθηκαν τότε με τοὺς Τούρκους) ἐπιστολὴ πρὸς τόν Πάπα Νικόλαο Ε΄ (κατ' ἄλλους πρὸς τόν Πίο Β΄) στήν ὁποία φέρεται νά ἔγραφε τὰ ἑξῆς: "Μὰς ἐκπλήττει τό γεγονός ὅτι οἱ Ἰταλοὶ εἶναι ἐναντίον μας, καί μέ δυσκολία τό πιστεύουμε. Γιατί ἔχουμε μιά φυσικὴ κλίση νά τοὺς ἀγαποῦμε. Ἐλκοῦν τήν καταγωγὴ τους ἀπὸ τὴν Τροία καί συνεπὲς κατέχουν τὴν ἀρχικὴ εὐγένεια ἐκείνων καί δυνάμη τους. Τώρα, ἡμεῖς πού εἰμαστε οἱ ἀρχαῖοι κληρονόμοι ἐκείνου τοῦ ἰδίου αἵματος καί δυνάμης, καί οἱ πρόγονοί μας κατὰγονταν ἀπὸ τὸν μεγάλου βασιλῆα Πρίαμο καί τοὺς ἀπογόνους του, τὰ ἔχουμε αὐξήσει καί θελτίσωσι. Ἐχουμε συνεπὲς τὴν πρόθεση νά ἐπεκτείνουμε τὴν αὐτοκρατορία μας σέ περιοχές τῆς Εὐρώπης, σύμφωνα μέ τίς ὑποσχέσεις πού ἔχουν κάνει στοὺς προγόνους μας οἱ Θεοὶ μας. Ἐχουμε ἐπίσης τὴν πρόθεση νά ξανακτίσουμε τὴν Τροία καί νά ἐκδικηθοῦμε τό αἷμα τοῦ Ἐκτορα μέ τὴν ὑποταγὴ τῆς Αυτοκρατορίας τῆς Ἑλλάδας καί νά τὴν ἐνωματώσουμε στήν ἐπικράτεια τοῦ θεοῦ μας Πάλλαντος(!) καί θά τιμωρήσουμε τοὺς κληρονόμους ἐκείνων τῶν ἀχρεῶν ἀνδρῶν πού κατέστρεψαν τὴν Τροία".

Ὑπάρχουν ὅμως καί οἱ ἱστορικοὶ ἐκεῖνοι πού ἐρμηνεύσαν τὰ πράγματα πρὸς νηφάλια καί πρὸς ἀντικειμενικά. Ὁ ἄρμεσος κίνδυνος Τουρκικῆς εἰσβολῆς δέν εἶχε διδάξει τίποτα τῇ Δύσει, οὔτε καί εἰς τὴν τροποποίησιν τῆς ἀντι-Βυζαντινῆς τῆς πολιτικῆς. Ὅταν τὸ Βυζάντιο βρισκόταν ἐνώπιον τῆς καταστροφῆς του, ἡ Δύση σκεφτόταν λιγότερο πὼς νά τό προασπίσει παρά πὼς νά ἐπωφεληθεῖ ἀπὸ τὴν ἀπελπιστικὴ πρὸς θεὸν καί ἔτσι νά τό κατακτήσει. Οἱ Λατῖνοι περιορίστηκαν νά προσφέρουν κολακευτικὲς ὑποσχέσεις καί κενὲς ὑποσχέσεις στοὺς Αὐτοκράτορες πού ἐκλιπαροῦσαν τὴ βοήθειά τους: συγκεκριμένα

στόν 'Ιωάννη Ε', στον Μανουήλ Β' και στον 'Ιωάννη Η'. Μέ τους Παλαιολόγους, ή Δύση έπεδίωξε πάντοτε μιά εγωϊστική πολιτική, μέ αποκλειστικό σκοπό νά έκμεταλλευθεϊ την άπελπισία τους και έτσι νά έκμεταλλευθεϊ την Αυτοκρατορία και κερδίσει θρησκευτική και πολιτική έπιρροή πάνω της. 'Η Δυτική Χριστιανωσύνη άφησε την Κων/πολη νά θυθιστεϊ κάτω άπό την Τουρκική έπίθεση και, λιγότερο ένδιαφερόμενη γιά τίς παρούσες ανάγκες παρά γιά την παλαιά έχθρα, έγκατέλειψε πρόστυχα την 'Ελληνική Αυτοκρατορία στην τύχη της". Αυτά δέν είναι δικά μας λόγια, ούτε κανένος άλλος "φανατικού" 'Ελληνα, αλλά του Γάλλου Charles Diehl, στο πολυδιαβασμένο βιβλίο του (μεταφρασμένο στα 'Αγγλικά άπό την Naomi Walford τό 1957) "BYZANTIUM: Greatness and Decline", στο όποιο, μέ έπιστημονική ακρίβεια και γλαφυρότητα πού εκπληττει, ό Γάλλος αυτός ιστορικός καταφέρει έναν ήχυρότατο κόλαφο σ' εκείνους πού έπιρρίπτουν την πσσαν ευθύνη γιά την όριστική έγκατάσταση των Τούρκων στίς επικράτειες της 'Ανατολής στη δθθεν μυωπική θρησκευτική πολιτική και τόν αντιπαπικό φανατισμό των Βυζαντινών.

Και ό τι μέν ύπηρξαν οι φανατικοί εκείνοι, πού διακήρυτταν ό τι καλύτερα νά δοϋν φακιόλιον 'Οθωμανών παρά τίαναν λατινικήν στην Κων/πολη, δέν ύπάρχει καμμία άμφιβολία. 'Όμως δέν πρέπει νά λησμονούμε την καταστροφική γιά τους 'Ορθοδόξους της 'Ανατολής Τέταρτη Σταυροφορία του 1204 και την κατοχή πολλών 'Ελληνικών περιοχών άπό λατίνους τυραννίσκους, οι όποιοι είχαν άποδυθεϊ σέ έναν άκατάσχετο και τίς πίο πολλές φορές εκθιαστικό προσηλυτισμό ύπέρ της Ρωμαιοκαθολικής 'Εκκλησίας, παράλληλα μέ την άπομύζηση της οικονομικής ικμάδας, αλλά και της ύποχρεωτικής στρατολόγησης του άνθους της 'Ελληνικής νεολαίας γιά ύπηρεσία στίς γαλέρες των φράγκικων στρατιωτικών έπιχειρήσεων. Πώς, λοιπόν, νά μή δημουργηθεϊ τό τυφλό μέν, αλλά ψυχολογικά και έθνικά δικαιολογημένο εκείνο μίσος των 'Ελλήνων έναντίον κάθε τι πού προερχόταν άπό τη Ρωμαιοκαθολική Δύση, και μάλιστα όταν ή τελευταία, ή όποία βρισκότανε σέ όντως πλεονεκτική θέση, οικονομικά και πολιτικά, δέν απέκρυβε την αντίπαθεια και έν πολλοίς την έχθρα της άπέναντι στους "οχιοματικούς", όπως τους άποκαλούσε, 'Ορθοδόξους Χριστιανούς της 'Ανατολής;

Δικαιολογημένα, λοιπόν, άν και πολιτικά άσύμφορα, οι 'Ελληνες στη μέγιστή τους πλειοψηφία μισούσαν θανάσιμα τους Λατίνους γιά τίς τόσες καταστροφές πού είχαν προξενήσει στην 'Ελληνική 'Ανατολή κυρίως μετά την Τέταρτη Σταυροφορία. Γι' αυτό και στην άρχή, και μάλιστα σέ μεγάλο βαθμό, δέχτηκαν μέ άπάθεια την έλευση των Τούρκων στίς χώρες τους. Οι τρωμερές όμως περιπέτειές τους ευθύς μετά την "Άλωση τους άνάγκασαν ν' άναγωνρίσουν τό λάθος τους, αλλά και νά επιδιώξουν πάση θυσία την έξασφάλιση οικονομικής και στρατιωτικής βοήθειας άπό την Δύση. Αυτό είχαν άλλωστε επιδιώξει και πριν άπό την "Άλωση, είτε έπικαλούμενοι παλαιότερες ή και πρόσφατες σχέσεις τους μέ τόν Δυτικό κόσμο, είτε άπευθύνοντας έπείγουσες εκκλήσεις προς τίς τότε Μεγάλες Δυνάμεις, έστω κι άν ήξεραν πώς "δέν είναι εύκολες οι θύρες όταν ή χρεία τές κουρταλεϊ". Πάντως όταν μελετάμε την ιστορία του 'Ελληνισμού της Διασποράς είμαστε ύποχρεωμένοι νά έχουμε όλο αυτό τό ιστορικό υπόβαθρο ύπόψη μας, ώστε νά μπορούμε πίο αντικειμενικά, αλλά και μέ μεγαλύτερη συμπάθεια νά αξιολογήσουμε την

κατοπινή εξέλιξη των 'Ελλήνων πού είχαν επιζητήσει καλύτερη τύχη στίς χώρες της Δύσης. Και αυτό όχι μόνο στα δύσκολα μετά την "Άλωση χρόνια, αλλά και πολύ πρόσφατα, όταν οι 'Ελληνοκύπριοι ήγκαταστάθηκαν κατά χιλιάδες στίς Βρετανικές Νήσους, άπελπιζόμενοι και ένδεείς ένεκα της μακράς τους δουλείας πρώτα στους Τούρκους και στη συνέχεια στους Βρετανούς, εύρισκαν δέ στη Βρετανία στα πρώτα τους βήματα μιά πολύ έχθρική αντιμετώπιση άπό τόν γηγενή πληθυσμό.

Στην περίπτωση, συγκεκριμένα, της 'Αγγλίας, οι σχέσεις μέ τό Βυζάντιο χρονολογούνταν ήδη άπό την έποχή του Μεγάλου Κωνσταντίνου, ό όποιος, άφου είχε συνοδεύσει τόν πατέρα του, Αυτοκράτορα του ένοποιημένου άκόμα Ρωμαϊκού Κράτους, τόν Κωνσταντίνο Χλωρό, στη Βρετανία, άνακρυχθηκε εκεί ό ίδιος Αυτοκράτορας τό 306, ευθύς μετά τό θάνατο του Χλωρού. 'Υπήρχε επίσης ή ισχυρά παράδοση ό τι φεύγοντας ό Μέγας Κωνσταντίνος άπό τη Βρετανία πήρε μαζί του και 30.000 Βρετανούς μισοφόρους στη νέα του έδρα στην 'Ανατολή, στους όποιους μάλιστα έπετράπη νά έξακολουθήσουν νά φέρουν πέλεκυ, άν και τό τελευταίο μάλλον θά άναφέρεται στους γνωστούς μισοφόρους αυτοκρατορικούς σωματοφύλακες του 11ου αιώνα, τους Βάραγκους, οι όποιοι, άν δέν ήταν έξ όλοκλήρου, ήταν όμως στη μεγάλη τους πλειοψηφία Βρετανοί. 'Υπήρχε επίσης και μιά ιστορικά άκόμα πίο άτεκμηρίωτη παράδοση πού έκανε την 'Αγία 'Ελένη 'Αγγλίδα, κόρη του βασιλιά της χώρας Κόουλ. Οι άγραφες όμως παραδόσεις είναι, όπως ξέρουμε, πολύ πίο διαδεδομένες και πιστευτές στον λαό άπό τά ιστορικά γεγονότα, γι' αυτό και σέ πολλά παιδικά τραγυοδάκια και νανουρίσματα της Βρετανίας ή περί καταγωγής της 'Αγίας 'Ελένης άπό τη Βρετανία παράδοση διατηρήθηκε γιά πολλούς αιώνες, μέχρι σχεδόν τίς μέρες μας.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα μέ τόν Adam of Usk, όταν αυτός βρισκόταν στη Ρώμη τό 1404, συνάντησε μερικούς 'Ελληνες πού του είπαν την ιστορία ό τι οι Αυτοκράτορες της Κων/πολης κατάγονταν άπ' ευθείας άπό τόν Μέγαν Κων/τίνο και τούς τρεις του θεούς, τόν Trehern, τόν Llewellyn και τόν Merio, και άπό άλλους τριάντα χιλιάδες Βρετανούς πού είχαν μεταφερθεϊ εκεί μαζί του άπό τη Βρετανία και ό τι τέτοιοι άντρες του Βρετανικού γένους, σέ άναγνώριση του αίματος και της ύψηλης τους καταγωγής, φέρουν πελέκεις στη χώρα τους, τίς όποιες δέν φέρουν οι άλλοι.

Φεύγοντας όμως άπό την παράδοση κι έρμένοντας στα αυστηρά ιστορικά πλαίσια και δεδομένα, βρίσκουμε ό τι οι τελευταίοι Βυζαντινοί Αυτοκράτορες, άπό τόν 'Ιωάννη Ε' τόν Παλαιολόγο (1347-1354) μέχρι τόν τελευταίο Αυτοκράτορα, τόν Κωνσταντίνο ΙΑ' τόν Παλαιολόγο (1449-1453), κατάγονταν κατά κάποιο τρόπο άπό τόν βασιλιά της 'Αγγλίας Γουίλιαμ Α' τόν Κατακτητή (1066-1087), λόγω του γάμου του Αυτοκράτορα 'Ανδρόνικου Γ' (1328-1341) μέ την Άννα της Σαβοΐας, τη μητέρα του 'Ιωάννη Ε' Παλαιολόγου. Άπ' ευθείας όμως έπαφές του Αυτοκρατορικού Βυζαντίου μέ την 'Αγγλική Αύλη χρονολογούνται μέ βεβαιότητα πία όταν Αυτοκράτορας στην ήδη θανάσιμα συρρικνωμένη Βυζαντινή Αυτοκρατορία ήταν ό Μανουήλ Β' Παλαιολόγος (1391-1425), ό όποιος, στίς άπεγνωσμένες του προσπάθειες νά έξασφαλίσει βοήθεια άπο τη Δύση, άνέλαβε νά έπισκεφθεϊ αυτοπροσώπως τό 1399 τη Βενετία, τό Παρίσι και στη συνέχεια τό Λονδίνο και νά εκλιπαρήσει την ενεργό άνάμιξη των ισχυρών αυτών χριστιανικών κρατών της έποχής γιά την πρόσπιση της άπειλούμενης άπό τους 'Οθωμανούς Κωνσταντινουπόλεως.

(Τό δεύτερο μέρος στο έπόμενο τεύχος)

ENCYCLICALS OF HIS EMINENCE ARCHBISHOP GREGORIOS

OF THYATEIRA AND GREAT BRITAIN

ON THE OCCASION OF THE LENTEN PERIOD BEFORE THE FEAST OF THE DORMITION OF THE MOTHER OF God

*Surely, from now on all generations will call me
blessed; for the Mighty One has done great things
for me, and holy is His name. (Luke 1, 48b-49)*

Beloved brothers and sisters,

Supplications to the All-Holy Mother of God

We have again arrived at the splendid yet sacred period of the Lenten Fast that precedes the Feast of the Dormition or Falling Asleep of the Mother of God, during which, in accordance with Tradition, each evening our Church chants the compunctious hymns of the Sacred Supplication to the All-Holy Mother of God, in either their Great or Small form. At the same time, Christians fast and increase their prayers and intercessions to God Who loves mankind. They turn to supplicating the All-Holy one and chant hymns requesting her assistance. It is for this reason that the Mother Church invites her children to prayer and sacred recollection and exercises for our renewal in God, for our spiritual rebaptism and the elevation of our soul and body and of our whole being. It reminds us once again that we are children of the merciful God Who loves mankind, for the sake of which He "sent His Son, born of a woman, born under the law, in order to redeem those who were under the law, so that we might receive adoption as children" (Gal. 4, 4b-5).

The plan of God and the person of the All-holy One

Man has a unique place in the eternal plans of the All-Wise God; and He chose - in the person of the All-Holy Mother of God - the one through whom He would save the world, reveal the Truth, and restore the shaken peace of the planet, at the head of which man had been placed, in the image of the Unseen God. For this reason, Christians from the time of the Apostles up until today have rightly shown particular honour and respect to the All-Holy Mother of Christ and salute and commemorate her with countless names and titles. We refer to her as "Mother God-Bearer", "Virgin Queen", "Virtuous Lady", "Ark of Salvation", "Palace of the Kind", "Higher than the heavens and more glorious than the Cherubim", "full of grace", "Bride and Mother of the delight of the Father, being wholly without blemish". It is this human being, chosen by God and honoured by Him, and the representative of humanity, whom the Church invites us Christians to honour and in celebratory fashion to bless and transcendently commemorate and praise her blessed Dormition. This is because this Lenten period is dedicated to the All-Holy One, to her Falling-Asleep, her death and passing from earth to the heavens to meet and venerate her Son and God, Christ the Saviour, Whose mother and nurturer, first teacher and instructor, she became through the divine dispensation. For this reason, St. Elizabeth proclaims in the words recorded by St. Luke: "Blessed are you among women, and blessed is the fruit of your womb" (Luke 1, 42).

The refuge of Christians

The writer of St. Luke's life describes, in a

fictionalised account, the saint's impressions on first meeting the All-Holy Mother of God in Nazareth in Galilee following the Ascension of the Lord, when he began to write his Gospel. He went to visit that holy place for this reason, so as to hear at first hand about Christ, both God and Man, from her who had given birth to Him. The following is written of this meeting: "As (the All-Holy one) came up the stairs, looking in (St. Luke's) direction, he saw that she was extremely beautiful, with a delicate pale face, a slim nose, roseate lips and the most captivating eyes that he had ever seen. She was slender and as lithe as a young girl. She was barefoot and her feet were pure white. She stood before him with a simple dignity, and said: "I am she whom you seek".

This All-Holy Mother of God, who enshrines both a mystical spiritual meaning and who is full of divine grace, is always near us. We consider her as our own and we honour her with magnificence and befitting dignity during these fifteen days. We shall repeat melodically and with cheerfulness the hymns of the Supplications, her compunctious prayer, which have been sung countless times, in humility asking the sacred intercession of the All-Holy one. "To whom else shall I have recourse, O pure one? Where therefore shall I find aid and salvation? With whom shall I shelter? From whom ardent help in distress? Whom a helper in affliction? In you alone I hope, in you I alone boast, and to you I have recourse with confidence". (First Troparion of the Ninth Ode of the Great Supplication)

Ardent receiver of our prayers

The All-Holy Mother of God is our daily refuge and protection, who receives the sighing of our heart and soothes our tears. She hears us and she comforts us. She is a partaker of our joys and our sorrows, just as very accurately the poet sings with great joy: "In troubles, I find a haven in you; in sorrows, joy and delight; in sickness, swift assistance; in dangers, a saviour and a protector in places of trial and testing". ('Doxa' of the Eighth Ode of the Great Supplication) Yet the grandeur of the Mother of God and her measureless bounty towards mankind may only with difficulty be recounted and described in words. For this reason, we content ourselves with the thought and the hope that, as the Mother of Christ and participant, sharer and co-operator in the Mystery of the Divine Economy for our salvation, we may with confidence and courage again this year take refuge in her. She it is who is the All-Holy one and the mother of Christ, Who is both God and Man. Therefore, from the depths of our heart we imploringly ask her intercession. We pour out existentially the spheres of our soul so as to honour her and beg her to strengthen us in our efforts to remain faithful to the Good News of her Son, to Whom she herself gave life in a unique way and was thereby found worthy to be "The Proclamation of the Apostles". Let us implore her to shelter us all with her powerful maternal protection, so that the assaults of the Devil will not vanquish and overcome us but that we may live with strength and fearlessness and that we may await with confidence the joy of Holy Spirit all the days of our earthly life. Therefore, like the poet, let us repeat in high praise and with joy: "Heaven was thrown into

ecstasy at this and the ends of the earth were amazed, that God was seen of Man in human form, and that your womb became broader than the heavens. Therefore, the ranks of Angels and of men praise you, O Mother of God". (Eirmos of the Ninth Tone of the Great Supplication)

To Christ the Saviour, by the prayers of the All-Holy Mother of God, His Mother and nurturer, belong the glory and the kingdom unto all ages. Amen

August 1999.

V V V

CELEBRATING THE END OF THE SECOND MILLENNIUM OF CHRISTIANITY

Dearly Beloved, If God wills, we shall in a few months' time enter upon the final year of the second one thousand years of continuous Christian life and activity. Throughout the world, Christianity in its entirety is preparing, as is only natural, to celebrate this momentous event with the greatest possible magnificence and thereby emphasise the inestimable and singular importance that the Incarnation of our Lord Jesus Christ has for mankind.

On the initiative of the august Centre of Orthodoxy, the Ecumenical Patriarchate, we Orthodox Christians who live and make steady progress in a Christian land with a multiethnic and varied religious personality are invited to wholeheartedly and enthusiastically contribute to the success not only of the more general festive manifestations which will take place in the United Kingdom and the Republics of Ireland and Malta but also of our own local and pan-Hellenic manifestations, thereby making our presence felt actively and impressively in the presentation of the momentousness of this Christian event in the history of the world.

Therefore, having in mind the inestimable values of the great world-saving Message of Christianity - which is one of love for our fellow man regardless of race or language, colour, origin, education, material and intellectual riches, religious or cultural progress - let us prepare for these celebrations both mentally and spiritually, and at the same time deepen our understanding of our Faith. Let us delve deeply into the timeless and inimitable teachings of the Holy Gospel and the two thousand years of fruitful ecclesiastical and patristic teaching; and, having rededicated ourselves in the sacred font of our Orthodox Tradition, let us with renewed conviction and positive zeal live the great moments of the Second Millennium of Christianity which, as is well known, covers the entire Oikoumene and overcomes and surpasses whatever boundaries it encounters - be they religious or other cultural convictions and ideologies.

In particular, we who belong to the Greek Orthodox Church in the United Kingdom and the Republics of Ireland and Malta are invited to organise - at a community or association level - events that are of a festive nature. The Archdiocese, in association always with organised Hellenic bodies, such as the National Confederation, the ship-owners, the Greek-Cypriot Brotherhood, the Hellenic Centre of London, erudite persons, schools and the various educational, cultural, artistic, athletic and other organisations, plans four Greek Orthodox manifestations, namely:

a) Festive Divine Liturgies and Te Deums in all the churches, with the first festal act of worship taking place in the Cathedral of the Divine Wisdom in London;

b) An exhibition of Sacred Icons from Cyprus, to be held at the Hellenic Centre of London in cooperation with the Most Holy Church of Cyprus and the "Anastasios G. Leventis" charitable and cultural Foundation;

c) The rebuilding of the church of St. Gregory the Theologian in Nigeria (Africa) and its equipping with all necessary religious items; and

d) The establishment and operation of the Ecclesiastical and Theological Seminary in London, whose aims are to educate new clergy, to continue the religious formation of those already ordained, and to educate lay catechists and leaders for the local churches and communities of the Archdiocese.

Therefore, as your Father-in-God, we would ask you to begin from now to prepare for these celebrations. We would suggest, for example, the organisation of lectures of an instructive, cultural and Orthodox Christian character, with the participation of the Youth, of the Greek and Sunday Schools and of the Associations of your parish. The Archdiocese for its part will give every possible assistance and guidance for the better organisation of the festive manifestations marking the Second Millennium.

In particular, the greatest possible generosity and active contribution of all will be requested in connection with the establishment of the Ecclesiastical and Theological Seminary (which will be the crown of the manifestations) so as to bring to fulfilment this long-term and significant part of the programme of the Sacred Archdiocese. For this reason, you will soon be receiving instructions concerning the participation of the Communities and our pious people in the realisation and functioning of this educational establishment.

The celebrations are being held to the glory and true worship of the Triune God, Who has found us worthy to arrive at this conspicuous event in the history of Christianity - that is, the celebration of the end of the Second Millennium since the Coming of Christ the Saviour and the beginning of the Third. For this reason, we shall begin the festivities next year during the final year of the Second Millennium and complete them during the first year of the Third.

Once again we should like to recommend that you draw up the plans for your own local celebrations well in advance. Those who have already planned such events are asked to inform the relevant committee that has been set up by the Archdiocese which would wish to have the exact details of the local celebrations and manifestations, so as in due course to publish them to allow the Public to be suitably informed and made aware of them, and thus have wider knowledge of them.

Thanking you in advance for your co-operation; and wishing you health and strength so as to work with enthusiasm for the success of the festal manifestations of the Millennium,

We remain,

With much love in Christ and prayers.

Gregorios

Archbishop of Thyateira and Great Britain
25th August 1999.

THE THEOTOKOS

By Protopresbyter Columba Flegg

Whenever you enter an Orthodox church, you cannot help but notice that, amongst all the many and various icons, those of Christ and the Mother-of-God are the two most prominently and most frequently displayed. In particular, immediately to the right and left of the Holy Doors of the iconostasis, there will be large icons of Christ and His Mother-Christ to the right and His Mother to the left as you face the altar. You will notice too that in the icon of His Mother the Christ-child is also present, on His Mother's knee or in her arms-perhaps even at her breast-often with one of her hands pointing to Him, for her role in the Church is to draw us to Christ rather than to herself.

In Orthodox liturgical worship, you will always hear somewhere in the service a Hymn to the Mother-of-God. For example, in the Divine Liturgies of St John Chrysostom and St Basil a hymn to the Mother of God is sung towards the end of the Anaphora, after the Epiclesis, as the introduction to the commemoration of the Saints, amongst whom she has the pre-eminent place. In St John Chrysostom's Liturgy we sing:

"It is very meet to bless thee, who didst bring forth God, ever blessed and most pure and the Mother of our God. More honourable than the Cherubim, and more glorious beyond compare than the seraphim, without defilement thou gavest birth to God the Word: true Mother-of-God, thee do we magnify."

And in St Basil's Liturgy we sing:

"All of creation rejoices in thee, O Full of Grace, the assembly of the angels and the race of men. O sanctified temple and spiritual paradise, the glory of the virgins, from whom God was incarnate and became a child-our God before the ages. He made thy body into a throne, and thy womb he made more spacious than the heavens. All of creation rejoices in thee, O Full of Grace. Glory to thee!"

In our worship, we accord to Mary not only the title "Mother-of-God", but also titles such as "All-holy" and "Ever-virgin".

During the course of the liturgical year, we celebrate what are known as the "Twelve Great Feasts", nine of which are fixed (that is, belong to the monthly cycle) whilst three are movable (that is, belong to the Paschal Cycle). The fixed feasts include four of the Mother-of-God: her birth (8th September), her Entry into the Temple (21st November), the Annunciation (25th March), and her Dormition (15th August). We also celebrate the Meeting of our Lord (2nd February), which corresponds to the Purification of the Blessed Virgin Mary in the West. Three of these come from the Gospels, and two (the Entry into the Temple, and the Dormition) from the early tradition of the Church. Specifically, the account of the Entry is to be found in the Protoevangelium (the Book of James) and of the Dormition in several early documents, most notably a discourse in Greek attributed to St John, the beloved disciple, to whose care Our Lord on the Cross committed His Mother, as well as texts in Coptic, Syriac, Latin, and Arabic.

The title "Mother-of God", which English-speaking Orthodox Christians usually give to Mary, is a translation of the Greek word Theotokos, which strictly means "Birthgiver (or Bearer) of God", and was given to Mary in order to confirm the deity as well as the humanity of Christ. The orthodox Christian teaching of both East and West is, of course, that Christ is both fully God and fully man. These two declarations have to be held in tension: Christ is 100 per cent God and 100 per cent man, not as our limited intellects might

suggest 50 per cent God and 50 per cent man. Throughout the life of the Church, and perhaps especially today, we need to bear witness to this central truth of our Christian Faith.

St Athanasios summed up the purpose of the Incarnation with the words "God became man, that we might be made God". Deification is the ultimate destiny for which we were created. The path to this destiny had been blocked by sin, that which separates man from God and from which man could not save himself: only God could save us. Christ, as our Saviour, must therefore be fully God, even as He is fully man, thus enabling us by our participation in Him to participate also in all that He has done for us. Christ is the ladder, the bridge between God and man. We shall return to the question of Christ's humanity later, but for the moment let us return to the question of his full deity and also to Mary as Mother-of-God.

The title Theotokos was finally confirmed by the Third Ecumenical Council, held at Ephesus in 431, the Council called to defend the true Orthodox Christian Faith against the Nestorian heresy. The name of this heresy, one of many which were to beset the Church during its first eight (and especially first five) centuries, derives from Nestorios, an Archbishop of Constantinople, who supported Diodoros of Antioch and Theodore of Mopsuestia in their teaching that Mary was merely Christotokos, that is, that she gave birth to Christ but not to God. They did not deny the divinity of Christ, but, brought up in the school of Antioch, they saw Christ effectively as two persons, one human and one divine, the human person being that which was born of Mary. The Nestorians were answered by St Cyril of Alexandria, who took his initial stand on the unity

of the person of Christ rather than on the diversity of His two natures, quoting the text "The Word was made flesh" (John 1: 14). Mary was Theotokos ("Bearer of God") precisely because she bore the Word made Flesh. To deny this is to build a barrier within the very person of Christ, which in turn destroys the ladder or bridge by which humanity can ascend to God. It strikes at the heart of the doctrine of salvation. As Bishop Kallistos of Diokleia points out in his well-known book "The Orthodox Church", the word "Theotokos" has the same crucial importance for the doctrine of the Incarnation as the word "homousios" ("one in essence") has for the doctrine of the Trinity. (Note the explicit translation "one in essence" -not "one in substance": but that is another story, and one for which we do not have time here!) The words of St Cyril, adopted by the Council of Ephesus, were: "He who does not confess Immanuel to be true God and therefore the Holy Virgin to be Theotokos because she gave birth in the flesh to the Word Who is from God the Father and Who became flesh, let him be anathema".

The veneration of the Mother-of-God has had its place in the worship of the Christian Church from Apostolic times to the present day. God the Father chose her, God the Holy Spirit descended upon her, and God the Son dwelt in her, so all who confess the Holy Trinity should surely venerate her. The Holy Apostles showed great concern for and devotion to her, especially the "beloved disciple", St. John, who took her to himself as a mother from the time that the Lord spoke from the Cross: "Woman, behold thy son ... Behold, thy mother". With those words, He commends her to all generations of Christians also. According to ancient tradition, St Luke painted a number of icons of her, which she approved with the words, "The grace of my Son shall be with them". However, she did not seek the limelight but was content with a life of prayer and

preparation for departure from this life. At the time of her Dormition, the Lord appeared with angels to receive her soul, and the Apostles, except for Thomas, all came to Jerusalem to be with her at the end, singing hymns as she was placed in her tomb. The tradition also tells how, after three days, on the arrival of St Thomas, the tomb was opened but was found to be empty. The Apostles returned to their meeting place in amazement, but, during their meal, the Mother-of-God appeared to them and told them that she was now with the Lord and would be with them always. From this moment, the Apostles began to venerate her not only as the Mother of the Lord but also as a protector of Christians and an intercessor for all mankind, and wherever the Gospel was preached, the Mother-of-God began to be glorified.

Sadly, enemies of the Mother-of-God appeared from earliest times also, since in particular attacking her purity strikes at the roots of Christianity. For example, Jewish teachers tried to prove that she was not a virgin when she conceived and gave birth to Christ. False translators of the Jewish scriptures were found to alter the prophecy of Isaiah, "Behold, a virgin will conceive", changing the word "virgin" to "young woman"—a not unfamiliar ploy of some radical scholars today! But the Gospels are quite clear on this, and the Old Testament is full of types of the prophesied virgin birth: amongst which we can note first the burning bush that was not consumed and, similarly, the Mother of God gives birth but remains a virgin. We may note also the rod of Aaron that budded, the rock torn from the mountain without hands seen by Nebuchadnezzar and interpreted by the Prophet Daniel, and the closed gate seen by the Prophet Ezekiel. As St Irenaeus tells us, God created flesh for Himself from a virgin womb just as Adam had been created from the virgin earth.

Another attack on the Mother-of-God suggested that, after Christ's birth, she entered into normal marital relationships with her husband and protector Joseph—again, an attack which certain scholars continue to this day! But expressions referring to the "brothers" of Jesus do not at all necessarily imply that they were children of his holy Mother. The word "brother" was commonly used in both a narrower and a broader sense. In the latter case it means only a close kinship through either parent or even at times without any direct blood relationship at all. Nowhere in the Gospels is it indicated that the brothers of Jesus were regarded as children of Mary. As St Epiphanius reminds us, James and others were the sons of the widowed Joseph by his first marriage; and the children of Mary's sister, the wife of Cleophas, would equally be termed "brothers of the Lord". The strongest Biblical evidence for all this is the fact that our Lord entrusted his mother to the care of St John: He would not have done this if she had had other children besides Himself. Scripture thus shows how insubstantial are the objections to the Mother-of-God being described as "ever-virgin", a title confirmed by the Fifth Ecumenical Council, held at Constantinople in 553.

After the Council of Ephesus had confirmed the title "Theotokos", Christians looked ever more fervently to the intercessions of the Mother-of-God, and many of their hopes were fulfilled. As well as interceding for the sick and the helpless, she has strengthened ascetics, enlightened Christian teachers, inspired some of the hymnology of the Church, and appeared on more than one occasion as the defender of Constantinople. Of special note is her appearance to St Andrew, the Fool for Christ, and his disciple Epiphanius in the year 911 during

reign of the Emperor Leon the Wise, an event commemorated by the Orthodox Slavs every year on October 1st and by the Greeks on October 28th. During the all-night Vigil at the Blachernae Church in

Constantinople, which was dedicated to her, she appeared at 4 o'clock in the morning shining with an unspeakable radiance, in the company of many saints, and holding a veil in her outstretched hands over the people. This feast is known as "the Feast of Protecting Veil", and it reminds us of the constant protection offered to us by the Mother-of-God when we sincerely and prayerfully seek it.

The malice of the Evil One towards our blessed Lady was evidenced again in the two periods of iconoclast persecution in the 8th and 9th centuries. Not daring to speak openly against the Champion of Christians, the iconoclasts, subject to influences from Islam, sought to lessen her glorification by forbidding the veneration of icons of Christ and the Saints, calling it "idol-worship". The champions of the icons, who perceived that underneath the persecution lay an attack on the incarnation itself, fervently and repeatedly sought the assistance of the Mother-of-God, to which she responded by many signs including the healing of the severed hand of St John of Damascus, of which we are reminded by the icon of "the Mother-of-God of Three Hands". Both iconoclast persecutions ended with the triumph of Orthodoxy, and the rule was established that every series of hymns during divine service should end with a hymn or verse in honour of the Mother of God—a rule kept to this day in Orthodox churches as we sing what are known as the "Theotokia".

It may seem strange to many that two of the most damaging teachings concerning the Mother-of-God should originate with the Roman Church—a Church noted for its devotion to the Virgin Mary and for its many statues, often of varying taste, which decorate the pillars and walls of its places of worship, together with the roadsides of Roman Catholic countries. The first of these concerns a subtle and often unnoticed alteration in the Ecumenical Creed of Nicaea—Constantinople to which the late Archbishop Ramsey drew particular attention in his 1981 lecture commemorating the Council of Constantinople of 381. In speaking of the Incarnation, the Ecumenical Creed states that Our Lord was enfleshed *ek Pnevmatos Agio kai Marias tis Parthenou* (ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου), that is, "from the Holy Spirit and the Virgin Mary". Now the Latin translation corrupts this to "*de Spiritu Sancto ex Maria Virgine*", that is, "by the Holy Spirit from the Virgin Mary". Unfortunately for Anglicans, Cranmer followed only the Latin text, and some modern Anglican texts have corrupted this further with versions such as "by the power of the Holy Spirit He was incarnate of the Virgin Mary". We should appreciate just why this diminishes our veneration of the Mother-of-God. The precise wording of the Ecumenical Creed, "from the Holy Spirit and the Virgin Mary", makes specific reference to the active role of Mary in the Incarnation. The Incarnation was an act of God but it required also the co-operative role of Mary, expressed so beautifully by her response to the angel as recorded by St Luke: "Behold the handmaid of the Lord, be it unto me according to thy word". God did not take away from Mary His gift of freewill given to every man and woman: the Incarnation was not, as it were, forcibly imposed on an unresisting and passive woman. Mary's role was a positive not a negative one: the Incarnation was a divine act towards mankind but it also necessarily involved a human response towards God by the one whom God had chosen. Theologically, it is the supreme example of "synergy", that is, cooperation between God and man—as St Paul writes: "We are synergists (συνεργοί) (fellow-workers) with God" (1 Cor. 3: 9).

The second false Roman teaching is much more dangerous, however, since it strikes at the very heart of the person of Christ and the mystery of our salvation, and more specifically at the true doctrine of His human nature. The corruption of the Latin text of the Creed is quite early, but the heretical teaching to which I am

now referring was not heard of until the 9th century, when a certain Abbot of Corvey expressed an opinion that the Mother-of-God must have been conceived without original sin. It was not until some three centuries later that this opinion spread amongst the clergy of the Western Church, which by that time had, of course, departed into schism from the continuing Orthodox Catholic Church in the East. The Scholastics were divided on this matter: It was, for example, supported by Duns Scotus whilst no lesser persons than Aquinas and Bernard of Clairvaux opposed it. This division of opinion amongst Western theologians continued for several centuries, and both sides were supported by ascetics who claimed to have had visions of the Mother-of-God or Christ either supporting or opposing it. Amongst the latter we find Catherine of Sienna who claimed that Christ had Himself appeared to her telling her that His Mother had participated in original sin.

At the end of the 16th century, Pope Sixtus IV forbade condemnation of those who believed in such an immaculate conception, but this was a far cry from insisting that it was the irrefutable teaching of the Roman Church. However, by the nineteenth century the doctrine had spread widely throughout the Latin West and, following personal support of the doctrine by several of its predecessors, Pope Pius IX issued a bull on 8th

December 1854 declaring that "the All-blessed Virgin Mary in the first instant of her conception, ... for the sake of the future merits of Jesus Christ the Saviour of the human race, was preserved exempt from all stain of original sin". Apparently, the merits of Christ were now declared to be dependent on St Anna's conception of Mary. Thus a most significant deviation from the faith professed by the Universal Church was finally changed from an opinion of one Abbot to a compulsory belief for all under Papal authority. Although a number of Roman Catholics left the Papal Church because of this bull, the great mass of them were glad to accept it since most saw it as a gift of honour to the Virgin Mary, quite failing to think through its theological implications for both Christology and our salvation. However, it is not always properly understood even by educated Roman Catholics, some of whom think that the immaculate conception refers not to the conception of Mary but to that of Christ.

At the time of the proclamation of this dogma, the Roman Church claimed that it was not a new teaching but something which the Church had always believed and which could be found in the writings of the Fathers, some of which were actually cited, though it clearly could not be claimed to be supported by Holy Scripture. Examination of these Patristic extracts shows, however, that whilst the Fathers referred to the sanctity of the Mother-of-God, together with her purity and spiritual power, nowhere was there any specific mention of her conception being without original sin. Indeed, these same Fathers clearly state elsewhere that only Jesus Christ is without sin, all others having borne a flesh subject to the law of sin, that is, subject to the consequences of the Fall. They state unequivocally that Mary was saved by Christ's sufferings and death on the Cross, but they certainly did not mean that she was saved from original sin in view of the future merits of the Cross (as the bull on the immaculate conception declares). Certain later Roman teachings compound the error by claiming that Mary's tormenting sorrow by the Cross augments Christ's sufferings and makes her a co-redeemer with Him, thus in effect exalting her to an equality with one of the persons of the Holy Trinity, that is, an equality with God. We should remind ourselves of St Epiphanius' warning that there is equal harm in demeaning the Mother-of-God and in glorifying her beyond what is right and proper, and

that, although a chosen vessel, she received her body from the joining of a man with a woman in the same way as you and I have received ours.

It is crucial to our salvation that Our Blessed Lord took from His Mother the same flesh as you and I have, for the Fathers tell us that what was not assumed cannot be saved. Let us see just what Holy Scripture teaches us about the flesh united with the Godhead in the person of Jesus Christ; in other words, precisely what does Scripture say that "God, manifest in the flesh" means? In Romans 8:3 we are told that God sent His Son "in the likeness of sinful flesh". In Galatians we find: "God sent forth his Son, born of woman, born under the law". Again, in Hebrews, Chapter 2:14 we read: "Since therefore the children share in flesh and blood, he himself likewise partook of the same nature"-note, "the same nature"; and in v.17 we read (in relation to Christ being of the seed of Abraham): "He had to be made like his brethren in every respect"-note again, "in every respect". It is clear, therefore, that Mary's flesh conjoined with the second person of the Trinity at the Incarnation was the same as ours, that is, flesh subject to the conditions of the Fall. At the same time, we read in 1 John 3:5: "You know that ... in Him there is no sin", and the Church has always believed that Jesus Christ is without sin-that is, without sin of any kind original or otherwise. The inescapable conclusion from Scripture is that Mary's fallen flesh taken at the Incarnation was cleansed from all taint of sin by the operation of the Holy Spirit at the Incarnation itself and not by some curious anomaly at the time of her own conception. Indeed, this had always been the accepted orthodox teaching of

the Church. Christ came and dwelt among us so that righteousness should again dwell in the flesh, that is, so that the Fall might be reversed. If such a reversal had already taken place in Mary, it may well be asked, "why was the Incarnation necessary?".

In this connection, it is interesting to note what the Western Saint Bernard of Clairvaux (mentioned already above), faithful to holy Tradition, wrote: "The glorification given to the Queen of Heaven demands discernment. This Royal Virgin does not have need of false glorifications... She could not be sanctified in the moment of her conception by reason of the sin which is inseparable from conception, ... Only the Lord Christ was conceived of the Holy Spirit and He alone is holy from His very conception. Excluding Him, it is to all the descendants of Adam that must be referred that which one of them says of himself ... 'Behold I was brought forth in iniquity, and in sin did my mother conceive me'. ... The Holy Virgin ... rejects that glory which, evidently, glorifies sin. She cannot in any way justify a novelty invented in spite of the teaching of the Church, a novelty which is the mother of imprudence, the sister of unbelief, and the daughter of lightmindedness' (Epistle 174).

Orthodoxy has preserved the true teaching of the Church reflected by Bernard's words, as we are reminded especially in Lent when we celebrate Small Compline and the Akathist Hymn

on the first five Fridays of the Fast. This service, which is not a Lenten service but relates to the Feast of the Annunciation, is, perhaps above all other, the most supreme example of our liturgical veneration of the Mother of God. In it, we call her:

*"Key to the door of Paradise ...
Shining revelation of grace ...
Bright dawn of the mystical day ...
Joy of all generations ...
Flower of incorruption ...
Intercessor with the Righteous Judge ...
Love surpassing all desire ...
Gate of the hallowed mystery ...*

Undoubted glory of the faithful ...
Key of Christ's kingdom ...
Haven for the seafarers of life ...
Bridal escort of holy souls ...
Beam of the spiritual Sun ...
Dawn that maketh the manifold Splendour to
arise ...
Ark made golden by the Spirit ...
Deliverance from the tears of Eve ...
Womb of the divine Incarnation ...",

and so on. But then, in the prayer said before her icon, we say of her: "Bride of God and Lady, who by thy marvellous conceiving hast united God the Word to man, and hast joined the fallen nature of our kind to the heavenly realm ...". Again, coming to the present century, that great spiritual writer, Bishop Nikolai Velimirovich-in response to the question, "How does Christ take the sin of the world upon Himself?"- writes: "He did this ... by taking on Himself a body such as it had become after the first man's sin". What could be clearer than this! When the Word became flesh, the second person of the Holy Trinity deigned, for love of Mankind, to unite Himself with that flesh which we all share in order that the path to deification might be reopened.

Another spiritual giant of this century, Archbishop now Blessed John Maximovich-from whose book on the Orthodox veneration of the Mother-of-God I have drawn considerably in this talk-is most explicit in his condemnation of the Roman teaching on Anna's conception of Mary. Having warned us in the words of St Paul to the Colossians: "Brethren, take heed lest there shall be any one that maketh spoil of you through philosophy and vain deceit, after the tradition of men ... and not after Christ", he adds: "Such a vain deceit is the teaching of the immaculate seed of the 'father of lies', the devil, who has succeeded by it in deceiving many ...". He adds: "The All-Immaculate One rejects the lie, being the Mother of Truth" So let all those who remain faithful to holy Tradition give to the Mother-of-God the veneration to which she is due, neither less nor more, acknowledging also that no human intellect can fathom the mystery of her birth-giving.

Let us conclude by quoting from hymns of the feasts of the blessed Mother-of-God. First, from the feast of her Nativity (8th September):

"Today is the beginning of joy for all the world ... for the barren woman is revealed as mother of her who, after bearing the Maker, still remained virgin. From her He who is God by nature takes what is alien to Him and makes it His own; through her Christ works salvation for those gone astray in the flesh."

From the Feast of her Entry into the Temple (21st November):

"Today let us, the arrays of the assembled faithful, triumph in spirit and reverently praise the Child of God, Virgin and Theotokos, as she is offered in the temple of the Lord: she who was forechosen from all generations to be the dwelling-place of Christ, the Master and God of all. ... With the angel joyfully let us all cry 'Hail!' to her that is full of grace and ever intercedes for our souls."

From the Feast of the Annunciation (25th March):

"Lo, our restoration is now made manifest to us: God is ineffably united to men. At the words of the Archangel error is laid low; for the Virgin receives joy, and the things of the world have become heaven. The world is loosened from the ancient curse. Let the creation rejoice exceedingly and raise its voice to sing: O Lord, our Maker and deliverer, glory to Thee."

Finally, from the Feast of the Dormition (15th August):

"In thy giving birth conception was without seed: in thy falling asleep death was without corruption. A second wonder followed swiftly on the first, O Mother-of-God: how did she who knew not a man give suck while still remaining pure? And how was the Mother-of-God embalmed and carried to burial as dead? Therefore with the angel we cry aloud to thee: Hail, thou who art full of grace."

"Commemorating our all holy, most pure, most blessed and glorious Lady, the Mother-of-God and ever-virgin Mary with all the Saints, let us commend ourselves and each other and all our lives unto Christ our God."

(A lecture delivered to the Society of Mary at St Michael and All Saints Episcopal Church, Edinburgh, on Thursday, 15th July 1999.)

ECCLESIASTICAL NEWS AND CHRONICLE

ECUMENICAL PATRIARCHATE

On Saturday, 26th June, His All-Holiness the Ecumenical Patriarch received His Beatitude Patriarch Ignatius IV of Antioch on his arrival in Constantinople and, the next day, was present at the Divine Liturgy celebrated by him in the chapel of the Theological School of Halki. The following day, the two Patriarchs travelled to south-east Turkey, where there are three dioceses of the Patriarchate of Antioch. On the way, they were received at the Orthodox church of St. Nicholas in Alexandretta (Iskenderum). In Antioch, the city in which the disciples were first called 'Christians' (cf. Acts 11.26) and which was the original site of the Antiochian Patriarchate, Patriarch Ignatius presided at the Service of Great Vespers for the feast of St. Peter and Paul in the Cathedral of that name. His All-Holiness preached at this service and then, together with His Beatitude, performed the opening ceremony of the "St. Ignatius' Hall" beside the cathedral and inaugurated the celebrations of the Year 2000. The next day, the two Patriarchs concelebrated the Divine Liturgy in the same cathedral on the occasion of its title feast. Afterwards, addressing Patriarch Ignatius, His All-Holiness congratulated him on the completion of twenty years as Patriarch of Antioch and presented him with patriarchal engolpia (pectoral insignia). The two Patriarchs returned to Constantinople on 30th June

and, from there, His Beatitude returned to Damascus. Also present at the ceremonies were the Armenian Patriarch of Constantinople, Mesrop II, and the Roman Catholic Cardinal Camillo Ruini, Vicar General of the Diocese of Rome.

Following the Divine Liturgy celebrated by Metropolitan Ioannis of Pergamon at the Patriarchal Stavropegic Monastery of St. John the Baptist in Tolleshunt Knights in Essex on Sunday, 11th July, a Memorial Service was held to mark the sixth anniversary of the repose of the Monastery's founder and first abbot, Archimandrite Sophrony (Zacharov). Born in Moscow in 1896, he emigrated in the 1920s and settled in Paris, where he gained recognition as an artist. However, in 1928 he went to Mount Athos, where he entered the Russian Monastery of St. Panteleimon, becoming a disciple of St. Silouan. Later, he withdrew to a cave in the area of St. Paul's Monastery. Following the Second World War, he returned to Paris with the intention of establishing an Orthodox monastery in the West. In this he was not initially successful, but on moving to England he was able to take over the former Rectory in the Essex village of Tolleshunt Knights, which thereafter has become a leading centre of monastic life in Western Europe. Later, the Monastery

acquired the abandoned mediaeval church of All Saints, which was sensitively adapted for Orthodox worship. The Ecumenical Patriarchate raised the monastery to the rank of "Stavropegia" in 1967, with the official ceremony being performed by Metropolitan Athenagoras of Thyateira and Great Britain on the anniversary of the repose of the Elder Silouan (as yet not canonised) on 24th September of that year. At the same time, he installed Archimandrite Sophrony as abbot of the now Stavropegian monastery. Father Sophrony was well-known both for the spiritual guidance he gave and for his writings, which included one on the life and writings of St. Silouan and another describing his own spiritual experiences.

ARCHDIOCESE OF THYATEIRA AND GREAT BRITAIN

On Wednesday, 18th, and Thursday, 19th August, Archbishop Gregorios made his annual visit to the Youth Camp in Wiltshire. He left London during the afternoon of Wednesday and travelled to the village of Wellow (near Bath in Somerset), where he was met by Christopher Neill (Secretary of the Community in the Lake District and South Cumbria) who took him to visit a number of villages in Wiltshire. Stops were made to see the Saxon church of St. Laurence in Bradford-on-Avon (where an annual celebration of the Divine Liturgy is held, organised by the parish of St. John of Kronstadt in Bath), and the National Trust village of Lacock with its mediaeval church of St. Cyriac (otherwise, Cerycus) who was martyred together with his mother, Julitta, at the beginning of the fourth century and whom the Orthodox Church commemorates on 15th July. As on previous occasions, he spent the night at The Manor House in Wellow. The next morning, the Archbishop travelled to Donhead St. Mary in Wiltshire, where he celebrated the Divine Liturgy in the Anglican parish church of St. Mary the Virgin for those participating in the nearby Orthodox Youth Camp that is organised annually under the auspices of the parish in Bath for children aged between 5 and 11. Afterwards, he went to the village hall where he had lunch with the children, who showed him the first two stages of the project on which they had been working - which this year was in connection with the Divine Liturgy and which included a model of the sanctuary of an Orthodox church with figures of a young priest and a white-bearded deacon. He was also presented with a copy of a book of photographs

by Bob Croxford about the city in which their parish is based and its surrounding district, entitled "From Bath With Love". After the meal, the children presented a play which they devised themselves and which was based on the account of King Nebuchadnezzar's golden image and the Three Children in the Fiery Furnace (Daniel, chapter 3). The Archbishop then visited the campsite where he had tea, afterwards inspecting and blessing the tents. Before leaving to return to London, he congratulated all those responsible for the organisation of the Camp whose excellent family spirit the bad weather of the previous days had failed to dampen.

According to "The Spring" (the publication of the parish of Shrewsbury), history was made on 3rd July when the Divine Liturgy was served at the Shrine of St. Melangell at Pennant Melangell in Montgomeryshire (now, Powys) for the first time since the Great Schism. The saint's stone shrine, dating from 1170, and items associated with it are housed in the church.

On 15th August, Archbishop Gregorios was represented at both the consecration by His Holiness Pope Shenouda III, Coptic Patriarch of Alexandria, of the church of St. Mary the Virgin and St. Michael the Archangel in Temple Fortune (north London) and at the Liturgy held in continuation at which Metropolitan Daniel of Khartoum, Southern Sudan and Uganda presided. Among the clergy assisting at the ceremonies was Father Mikhail Ibrahim, the energetic priest-in-charge of the parish. The building, which has been beautifully adapted to meet the needs of the

Community, was formerly the Anglican church of St. Barnabas.

BOOK REVIEW

"Stakis: The Reo Stakis Story", by Jack Webster, published by B & W Publishing Ltd., 1999 (ISBN: 1 873631 97 9).

A well-written and gripping account of the rise (and fall) of the Stakis Empire which, at its height, employed as many as 14,500 people and had become "one of (Scotland's) favourite companies".

The book opens with an account of the events of February 1999 and the successful bid made for the Stakis Organisation by the Landbroke Group, owners of Hilton International; and it is the reader's knowledge of this that colours the whole of the biography as it traces its subject's moves from one success to another. The book follows Reo Stakis from his moderately modest beginnings in the village of Kato Drys (which here probably refers to an 'oak tree', certainly not a 'plane tree' - see p. 11) on the island of Cyprus to the pinnacle of his success in Scotland, where he became a "giant on (its) business and social scene". On the way, it describes his leaving Cyprus to work in England even before he had celebrated his fifteenth birthday, his selling his mother's lace from door to door (even managing to sell some to Queen Mary, the wife of King George V), the acquisition of his first restaurant, the development of what was to become an "Empire" of steak-houses and restaurants, casinos and hotels (and which also included at various times a bank, old people's homes, and health spas, to name but a few), and his being awarded a knighthood by Her Majesty Queen Elizabeth II in 1988. That the book does not simply become a list of properties bought and sold is a complement to its author who incorporates appropriate anecdotes to enliven the account.

However, this is not a biography that simply describes successful acquisitions and happy events. The sadnesses that have touched the lives of Sir Reo and Lady Stakis are also dealt with honestly and candidly, and the author speaks of Sir Reo's "dignity of character" throughout. Reo Stakis' Orthodox Faith is frequently referred to, as are his many benefactions to the Community in Glasgow, to the Archdiocese, to those in need, and to charities in general. Archbishops Athenagoras and Gregorios are mentioned in the biography's pages, and there are quotations from an interview that the latter gave to the book's author. In describing the Orthodox church building in Glasgow, however, the writer has slightly confused matters, since the building in use from 1960 was originally Belhaven United Presbyterian church. It was the building in Grafton Street that had been used before that that was St. Luke's Episcopal church (see p.94). There are some other slight errors of exactitude, which it would be churlish to mention and which do not detract from the overall excellence of the book.

The book almost ends on a high note with the 1998 visit that Sir Reo made to his native island. He had by then got over his virtual bankruptcy as well as a heart bypass operation and was able to return to Cyprus and visit many of the places he knew from his childhood as well as his many friends, including President Glafkos Clerides. However, a short while after his return to Britain, the "vast empire" that he had built up during the previous fifty years was "swallowed up". As the biography's author points out, "this final document was not the one he would have chosen for his ultimate reward", and that "at the age of eighty-six, he did not expect to be coping with what was nothing short of a heartbreak". Nevertheless, he did know that his name had by then become synonymous with excellence and not simply as a symbol of 'good eating'. This is a story that combines hard business acumen with personal compassion and faith. Despite being exceptionally inspiring, the knowledge of where all Sir Reo's efforts will eventually lead gives the book the semblance of a Greek tragedy. It is nevertheless a sincere tribute to someone who emerges as "a man of great dignity and generous spirit".

ΙΟΥΛΙΟΣ

1. Παρακολούθησε συνεδρία του Προεδρείου του Συμβουλίου Χριστιανών και Ίουδαίων καθώς και τη βράβευση του νικητή του διαγωνισμού "Celebration 2000 Prayer of Blessing for the Third Millennium" στο Παλάτι του Lambeth. Τό μεσημέρι παρέθεσε γεύμα προς τιμήν του Σεβασμ. Μητροπολίτου Περγάμου κ. Ιωάννου στον Αρχιεπισκοπικό Οίκο. Τόν επισκέφθηκε ο κ. Ανδρέας Χρήστου. Τό βράδυ παρέστη στην τελετή Απονομής Βραβείων Έπιδόσεως Ελλάδος και Κύπρου 1999, στο Έλληνικό Κέντρο.

2. Τόν επισκέφθηκαν διαδοχικά ο π. Νέαρχος Ιακώβου μετά του Παντελή Δημοσθένους, και ή Nidhal Salmen. Αργότερα, παρέστη στην Έορτή λήξεως των μαθημάτων στο Έλληνικό Κολλέγιο Λονδίνου. Στη συνέχεια, τόν επισκέφθηκαν διαδοχικά ή Ειρήνη Χριστοφόρου, και ή Ζωϊρώ Πιερίδου και ο Νίκος Πελαγίας. Τό βράδυ παρέστη στους 30χρονους έορτασμούς των δικηγορικών Γραφείων του κ. Κύπρου Νίκολα στο Λονδίνο

3. Τόν επισκέφθηκε ο Πρωτοπρεσβ. Γεράσιμος Μαρκαντωνάτος. Αργότερα τέλεσε τη βάπτιση της Ερμιόνης Jemina Morgan Μιλτιάδους στον Καθεδρικό Ναό Αγίας Σοφίας Λονδίνου. Τό βράδυ προήδρευσε συνεδρίας των Ίεροψαλτών της Ι. Αρχιεπισκοπής, στον Καθεδρικό Ναό Κοιμήσεως Παναγίας Β. Λονδίνου. Τό βράδυ παρέστη στην Έτήσια Κοινωνική Εκδήλωση του Σωματείου ΚΟΠΑ.

4. Τέλεσε την Θεία Λειτουργία στον έορτάζοντα Ίερό Ναό Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου Bristol και, στή συνέχεια, φιλοξενήθηκε από την τοπική Κοινότητα.

5. Τόν επισκέφθηκαν διαδοχικά τό ζευγος Ανδρέα και Μαρίας Θεοδωρίδου, ο κ. Γεώργιος Πακουμής μετά της κόρης αυτού Κατερίνας και της κας Χαραλμπίας Οικονόμου. Τέλεσε νεκρώσιμη Ακολουθία γιά τόν Ματθαίο Ζαχαρίου στον Καθεδρικό Ναό Κοιμήσεως Παναγίας στο Β. Λονδίνο. Αργότερα τόν επισκέφθηκε ή Κυριακή Καρατζά. Τό βράδυ προήδρευσε συνεδρίας της Γραμματείας του ΕΦΕΠΕ, στους χώρους του Καθεδρικού Ναού Κοιμήσεως Παναγίας Β. Λονδίνου.

6. Τόν επισκέφθηκαν διαδοχικά ο αποχωρών Σύμβουλος Αμύνης της Έλληνικής Πρεσβείας στο Ήνωμένο Βασίλειο Πλοίαρχος Νικόλαος Κωστάκης μετά του αντικαταστάτη αυτού Πλοίαρχου Κωνσταντίνου Λουλούδη, ο π. Παγκράτιος Sanders μετά της πρεσβυτέρας αυτού. Τό μεσημέρι παρακάθησε σέ γεύμα πού οργανώθηκε προς τιμήν του από τόν Σύμβουλο Α' της Έλληνικής Πρεσβείας στο Ήνωμένο Βασίλειο, κ. Κωνσταντίνο Μπίτσιο, στην κατοικία του Έλληνα Πρέσβη. Τό βράδυ παρέστη στην επίσημη όμιλία "One People Oration" μέ θέμα: "Ανθρωπιστικός Πόλεμος", στο Αθβαείο του Westminster, πού δόθηκε από τόν Λόρδο Hurd.

7. Ύποδέχτηκε, στο Αεροδρόμιο Heathrow Wenneker, τόν Σεβασ. Μητροπολίτη Χαλκηδόνας κ. Ιωακείμ, άφιχθέντα από την Κωνσταντινούπολη. Αργότερα τέλεσε νεκρώσιμη Ακολουθία γιά τόν Ρίκηλ στον Ρωσικό Καθεδρικό Ναό Κοιμήσεως

Παναγίας και Αγίων Πάντων Λονδίνου. Τό βράδυ παρέστη στην αποχαιρετιστήρια δεξίωση γιά τόν Ακόλουθο Αμύνης της Έλληνικής Πρεσβείας Ήνωμένο Βασίλειο, Πλοίαρχο Νικόλαο Κωστάκη, στην Έλληνική Πρεσβεία. Στη συνέχεια, παρέστη στή δεξίωση πού παρέθεσε ο τέως Βασιλεύς της Ελλάδος Κωνσταντίνος γιά τούς προσεχείς γάμους της κόρης του Αλεξίας και του Κάρλος Μοράλες Quintana.

8. Τόν επισκέφθηκαν διαδοχικά ο κ. Πολύβιος Πολυβίου, Προϊστάμενος της Κυπριακής Εκπαιδευτικής Αποστολής στο Ήνωμένο Βασίλειο, ο πρώην Πρόεδρος της Δημοκρατίας της Νοτίου Αφρικής Φρεντερίκ Ντε Κλέρκ μετά της Έλληνίδας συζύγου του Έλίτας. Το βράδυ παρέθεσε γεύμα προς τιμήν του Σεβασμ. Μητροπολίτου Χαλκηδόνας κ. Ιωακείμ, στον οποίο παρακάθησαν επίσης ο Θεοφίλ. Επίσκοπος Τροπαίου κ. Αθανάσιος, ο διάκονος του Οικουμενικού Πατριαρχείου Σεβαστιανός και ο κ. Διαμαντής Π. Πατέρας.

9. Ευλόγησε μετά του Σεβασμ. Μητροπολίτου Ιωακείμ (ώς εκπροσώπου του Παναγ. Οικουμενικού Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου) τούς γάμους της Αλεξίας μετά του Κάρλου Μοράλες Quintana στον Καθεδρικό Ναό Αγίας Σοφίας Λονδίνου. Στη συνέχεια παρέστη στή γαμήλια πρωινή δεξίωση πού ακολούθησε.

10. Τόν επισκέφθηκαν διαδοχικά ο διάκονος John Nankivell μετά της διακονίσσης αυτού, και ο Ανδρέας Παπαδόπουλος μετά της Παναγιώτας Κωλέττη. Τό μεσημέρι παρέθεσε γεύμα γιά τό ζεύγος Αντώνη και Σαββούλας Φιλιππίδου και τά παιδιά τους. Αργότερα τόν επισκέφθηκε ο Γρηγόρης Χατζηκυριάκου μετά της οικογένειας αυτού.

11. Τέλεσε τη Θεία Λειτουργία στον Ίερό Ναό Αγίων Αντωνίου και Ιωάννου Λονδίνου και στή συνέχεια φιλοξενήθηκε από την τοπική Κοινότητα. Τό απόγευμα ευλόγησε τούς άρραβώνες της Νάντιας Παπαφώτη μετά του Κωστάκη Δημητρίου, στην οικία της.

12. Τόν επισκέφθηκε ο Peter Garrett. Αργότερα παρέστη στην έπαρση της σημαίας στο Θέατρο Τέχνης μέ την ευκαιρία της 25ης Έπετειού της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο τό 1974.

13. Τόν επισκέφθηκε ο Θεόδωρος Παπαβασιλείου. Αργότερα παρακάθησε σέ γεύμα εργασίας και στή συνέχεια παρέστη σέ συνεδρία της Επιτροπής Μεταρρύθμισης της Βουλής των Λόρδων, στο Πρωθυπουργικό Γραφείο.

14. Τόν επισκέφθηκαν διαδοχικά ο Ίερομόναχος Φιλόθεος Γρηγοριάτης, ο Νικόλαος Σκηνίτης και ή Νίκη Αρτέμη. Στη συνέχεια προήδρευσε συνεδρίας του Trust της Αρχιεπισκοπής. Αργότερα παρεκάθησε σέ δείπνο μετά του Θεοφίλ. Επισκόπου Τροπαίου κ. Αθανασίου, του Όρθόδοξου Όρθοδόξου και του Γρηγόρη Χατζηκυριάκου.

15. Τόν επισκέφθηκαν διαδοχικά ή Δήμητρα Γαλάνη και ο Αρχιμ. Ησαΐας Σιμωνοπετρίτης. Τό μεσημέρι παρακάθησε σέ γεύμα μετά των κ.κ. Ευσταθίου Ίωνά, Γεωργίου Παρασκευαΐδη και Χάρη Σοφοκλείδη

16. Τόν επισκέφθηκε τό ζεύγος Ευσταθίου και Ειρήνης Καραμπάση μετά των τέκνων αυτών.

Ἀσσημίνας καὶ Στυλιανοῦ. Τό μεσημέρι παρεκάθησε σέ γεῦμα μετά τῶν κ.κ. Ἀντώνη Γερολέμου καὶ Κύπρου Νίκολα.

17. Τόν ἐπισκέφθηκαν ὁ Κώστας Λύτρας μετά τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Ἀργότερα τέλεσε ἐπιμνημόσυνη δέηση γιὰ τὸν Φαίδωνα Καλοδίκη στό Παρεκκλήσιο τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Τό ἀπόγευμα εὐλόγησε τοὺς γάμους τῆς Σοφίας Τελλάκη καὶ τοῦ Steven Renalds στὸν Καθεδρικό Ναό Ἀγίας Σοφίας Λονδίνου. Τό βράδυ παρέστη σέ δεξίωση πού παρέθεσε ἡ Ἑθνικὴ Κυπριακὴ Ὀμοσπονδία Ἑλλήνων Κυπρίων Ἀγγλίας πρὸς τιμὴν τοῦ Ὑπουργοῦ Ἑσωτερικῶν τῆς Κύπρου, Χριστόδουλου Χριστοδούλου.

18. Τέλεσε τὴ Θεία Λειτουργία στὸν Καθεδρικό Ναό Ἀγίας Σοφίας Λονδίνου καὶ στὴ συνέχεια τέλεσε ἐπιμνημόσυνη δέηση γιὰ τὴν Ἀταλάντη Πατέρα στὸν ἴδιο Ναό.

19. Τόν ἐπισκέφθηκε ὁ Andrey Bykov. Στὴ συνέχεια παρέστη στὰ Ἑγκαίνια Ἐκθέσεως Φωτογραφίας τὰ ὁποῖα ἔκανε ἡ Νάνα Μούσχουρη, μέ θέμα τὰ Μάρμαρα τοῦ Παρθενῶνα, στὴ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων. Τό μεσημέρι παρακάθησε σέ γεῦμα πού παρέθεσε ἡ Κατερίνα Jeffrey στὴν οἰκία της, παρουσία τοῦ Δημάρχου Μεσολογγίου. Τό βράδυ παρεκάθησε σέ δεῖπνο μετά τῆς Μαρίνας Καλογήρου.

20. Τέλεσε τὴ Θεία Λειτουργία στό Παρεκκλήσιο τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Ἀργότερα τόν ἐπισκέφθηκαν διαδοχικὰ ὁ Πρόεδρος μετά τοῦ Ἀντιπροέδρου τῆς Κοινότητος Ἀγίων Ἀντωνίου καὶ Ἰωάννου Βαπτιστοῦ Λονδίνου καὶ οἱ Ἰγνάτιος Bacon, καὶ π. Ἀνδρέας Μιχαηλίδης μετά τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ.

21. Τόν ἐπισκέφθηκαν διαδοχικὰ ὁ Edmund Hookway, καὶ ὁ Sir Robert Balchin μετά τοῦ Γεωργίου Καστελλανίδη.

22. Τόν ἐπισκέφθηκαν ὁ Ν. Χρηστάκης καὶ Γ. Καλλῆς.

25. Τέλεσε τὴ Θ.Λειτουργία στὸν ἱερό Ναό τῶν Ἀγίων Θεοδώρων καὶ Παντελεήμονος, Eastbourne

καὶ στὴ συνέχεια παρεκάθησε σέ γεῦμα μετά τοῦ κ. Τ. Αὐγουστῆ. Ἐπιστρέφοντας στό Λονδίνο, τὸν ἐπισκέφθηκε ὁ Ἀριστεὸς Καψοσιδέρης.

26. Παρεκάθησε σέ γεῦμα στό Ἑλληνικὸ Καταδρομικὸ Ὑπὸς τῆς Ἀρῆς πού εἶχε ἀγκυροβολήσει στὰ West India Docks τοῦ Λονδίνου μέ Κυβερνήτη τὸν Β. Τσιτονάκη. Ἀργότερα τόν ἐπισκέφθηκαν οἱ κυρίες Ε. Παπαφῶτη καὶ Μαρούλα Μακαρίου. Τό βράδυ προήδρευσε συνεδρίας τῶν Κηδεμόνων τοῦ Trust τοῦ Ναοῦ Ἀγίων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ στό Gospel Oak τοῦ Λονδίνου.

27. Τέλεσε τὴ Θ. Λειτουργία στὸν ἐορτάζοντα Ἱερό Ναό τοῦ Ἀγ. Παντελεήμονος Kenton καὶ στὴ συνέχεια παρεκάθησε σέ γεῦμα πού ὀργάνωσε ἡ τοπικὴ Κοινότητα. Τό βράδυ παρέστη σέ δεξίωση ἐπὶ τοῦ Καταδρομικοῦ Ὑπὸς τῆς Ἀρῆς

28. Τόν ἐπισκέφθηκαν διαδοχικὰ οἱ Ἀνδρέας Χρυσάνθου, Κώστας Διακρούσης καὶ Ματθαῖος Drimar καὶ οἱ Ἀρχιμανδρίτες Ἀθηναγόρας Χρυσάνης καὶ Ἰάκωβος Σάββα, συνοδευόμενοι ἀπὸ τὸν Ἐκτορα καὶ τὴ Δημήτρα Κύρρη. Τό μεσημέρι παρεκάθησε σέ γεῦμα πού παρέθεσε πρὸς τιμὴν τοῦ ἡ Τράπεζα Κύπρου (Λονδίνου). Τό βράδυ τόν ἐπισκέφθηκαν ὁ Νικ. Χατζηπατέρας μετά τοῦ υἱοῦ του, Πώργου.

29. Τόν ἐπισκέφθηκαν διαδοχικὰ ὁ Ἐπίσκοπος Κυνάων Χρυσόστομος, καὶ ὁ Ἰάσων Λουκιανός, Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ Ἀγίων Πάντων Λονδίνου. Στὴ συνέχεια ἐπισκέφθηκε στό Νοσοκομεῖο τὸν Ἐπίσκοπο Ζηνοπούλεως Ἀρίσταρχο. Τό βράδυ παρεκάθησε σέ δεῖπνο στὴν οἰκία τοῦ ζεύγους Γ. Καραπατά.

30. Τόν ἐπισκέφθηκαν διαδοχικὰ ὁ π. Σπυρίδων Παπαγραβιῆλ, ὁ Λοῖζος Σάββα, καὶ ὁ Edmund Hookway μετά τῆς συζύγου του Βασιλείας. Τό βράδυ παρέστη στὴν παρουσίαση τοῦ βιβλίου "The Cyprus Conspiracy", πού ἔγινε στό οἶκημα τῆς Κυπριακῆς Ἀδελφότητος Λονδίνου.

31. Παρεκάθησε σέ γεῦμα στὴν Ἀρχιεπισκοπὴ μετά τοῦ Ἐπισκόπου Ἀμορίου κ. Ἰωάννη.

HIS EMINENCE ARCHBISHOP GREGORIOS' DIARY

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

1. Τέλεσε τὴ Θ. Λειτουργία τὸν ἱερό Ναό Ἀποστόλου Μάρκου καὶ Ἀγ. Φωτεινῆς, Folkestone καὶ στὴ συνέχεια παρεκάθησε σέ γεῦμα πού ἔδωσε πρὸς τιμὴν τοῦ ἡ τοπικὴ Κοινότητα. Τό ἀπόγευμα ἀνεχώρησε ἀεροπορικῶς γιὰ τὴν Ἀθήνα.

2. Τό πρωῒ ἀνεχώρησε ἀεροπορικῶς γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου συναντήθηκε μετά τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου καὶ τοῦ Μητροπολίτου Χαλκηδόνος κ. Ἰωακείμ μετά τῶν ὁποίων συζήτησε θέματα ἀφορῶντα τὴν Ἀρχιεπισκοπὴ, παρεκάθησε δέ στὴ συνέχεια σέ γεῦμα μετά τοῦ Πατριάρχου. Ἀργότερα ἐπισκέφθηκε τὴν Ἀγία Σοφία καὶ στὴ συνέχεια παρέστη στὴν Μικρὴ Ἀκολουθία τῶν Ὁρῶν στό Παρεκκλήσιο τοῦ Γηροκομείου στό Μπαλουκλή ὅπου καὶ ἐκήρυξε. Τό βράδυ παρεκάθησε σέ δεῖπνο μετά τοῦ Μητροπολίτου Ἰωακείμ.

3. Τό πρωῒ, συνεζήτησε διάφορα θέματα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ στὴ συνέχεια παρεκάθησε σέ γεῦμα μετά τοῦ Πατριάρχου. Ἀκολούθως ἐπισκέφθηκε τὴν παλαιὰ Μονὴ Χώρας (σημερινὸ τζαμί) καὶ ἄγότερα παρέστη στὴν Ἀκολουθία τῶν Μεγάλων Ὁρῶν στὸν ἱερό Ναό τῶν Ἀρχαγγέλων

στό Μεγάλον Ρεῦμα, παρουσία τοῦ Πατριάρχου, ὅπου καὶ ἐκήρυξε. Τό βράδυ παρεκάθησε σέ δεῖπνο πού τοῦ παρέθεσε ὁ Διάκονος Μάξιμος Βγενόπουλος σέ ἐστιατόριο τῆς Πόλης.

4. Τό πρωῒ ἀνεχώρησε ἀεροπορικῶς γιὰ τὸ Λονδίνο. Τό βράδυ παρέστη στὴ Μικρὴ Ἀκολουθία τῶν Ὁρῶν στό Παρεκκλήσιο τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, καὶ στὴ συνέχεια τόν ἐπισκέφθηκε ὁ Ἀρχιμ. Ἐφραίμ Lash.

5. Συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο Τροπαίου κ. Ἀθανάσιο καὶ τὸν Ἀρχιτέκτονα κ. Νικόλαο Ἰακωβίδη, ἐπισκέφθηκε τὸν Διευθυντὴ καὶ τὸν Ὑποδιευθυντὴ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Συμβουλίου τοῦ Δημοσχεῖου τοῦ Haringey. Ἀργότερα τέλεσε τὸν Ἑσπερινὸ στὸν ἱερό Ναό τῶν Ἀγίων Ἀντωνίου καὶ Ἰωάννου Βαπτιστοῦ Holloway καὶ στὴ συνέχεια παρεκάθησε σέ δεῖπνο πού παρέθεσε ἡ τοπικὴ Κοινότητα.

6. Τέλεσε τὴ Θ. Λειτουργία τῆς ἐορτῆς τῆς Μεταμορφώσεως συμπαραστατούμενος ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο Ἀμορίου κ. Ἰωάννη στὸν Ἱερό Ναό Ἀγίου Δημητρίου Edmonton, καὶ ἀκολούθως παρεκάθησε σέ γεῦμα πού παρέθεσε ἡ τοπικὴ Κοινότητα.

8. Τέλεσε τὴ Θ. Λειτουργία στὸν ἐορτάζοντα Ἱερό

Ναό της Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, Woolwich, καί στή συνέχεια παρεκάθησε σέ γεῦμα πού παρέθεσε ἡ τοπική Κοινότητα.

9. Τό πρωῒ τόν ἐπισκέφθηκαν ὁ Χριστοφόρος Παύλου μετά τῆς συζύγου του, Εὐάνθιας. Στή συνέχεια προήδρευσε συνεδρίας τοῦ Trust τῆς Μονῆς Ἁγίου Ἡλίας. Ἀργότερα τόν ἐπισκέφθηκε ὁ Ἐπίσκοπος Διοκλείας Κάλλιστος. Τό ἀπόγευμα προέστη τῆς Ἀκολουθίας τῶν Μικρῶν Ὁρῶν στὸν Καθεδρικό Ναό τῆς Ἀγ. Σοφίας Λονδίνου. Στή συνέχεια τόν ἐδεξιώθη ὁ Προϊστάμενος τοῦ Ναοῦ Ἀρχιμ. Παντελεήμων Κουλούρης.

10. Τόν ἐπισκέφθηκαν διαδοχικά ἡ Νίκη Ἀρτέμη καί ὁ Ἀνδρέας Αὐγουστῆς. Τό ἀπόγευμα τέλεσε τὴν Ἀκολουθία τῶν Μεγάλων Ὁρῶν στὸν ἱερό Ναό Ἀγ. Ἐλευθερίου Leyton.

11. Τόν ἐπισκέφθηκαν διαδοχικά ὁ Ἐπίσκοπος Ἀντιδῶν Χριστοφόρος συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Ἀρχιμ. Ζαχαρία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Προδρόμου, Essex, ὁ Σάββας Καραγιάννης, καί ὁ Χάρης Σοφοκλείδης μέ τὸν ὁποῖο καί παρεκάθησε σέ γεῦμα στήν Ἀρχιεπισκοπή. Στή συνέχεια τόν ἐπισκέφθηκαν διαδοχικά ὁ Γιάννης Μακρῆς, οἱ Phoebe Nee καί Georgina Laughton, καί ἡ Εὐγενία Σπανοῦ μετά τοῦ συζύγου τῆς Λαυρέντη. Τό βράδυ παρεκάθησε σέ δειπνο ἐργασίας μετά τοῦ Νομικοῦ Συμβούλου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, Κύπρου Νίκολα, ἀναφορικά μέ τό ὑπὸ ἴδρυσή Ἐκκλησιαστικό καί Θεολογικό Σεμινάριο.

12. Ἐπισκέφθηκε στὸ Cambridge τὴν Constance Babbington-Smith καί τὴν Εὐανθία Hughes καί στή συνέχεια τέλεσε τὴν Ἀκολουθία τῶν Μεγάλων Ὁρῶν στὸν ἐκεῖ Ναό τῶν Ἁγίων Ἀθανασίου καί Κλήμεντος, παρεκάθησε δέ ἀκολουθῶς σέ δειπνο μετά τοῦ ζεύγους Ἀνδρέα Πασχάλη.

13. Παρεκάθησε σέ γεῦμα στήν Ἀρχιεπισκοπή μετά τῆς Ἀναστασίας Σιάκα.

14. Προέστη τοῦ Ἑσπερινοῦ στὸν Καθεδρικό Ναό τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καί Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ Hendon Λονδίνου.

15. Τέλεσε τὴ Θεία Λειτουργία στὸν ἐορτάζοντα Καθεδρικό Ναό τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, Wood Green καί στή συνέχεια παρεκάθησε σέ γεῦμα πού παρέθεσε πρὸς τιμὴν τοῦ ἡ τοπική Κοινότητα.

16. Τόν ἐπισκέφθηκε ὁ Ἀρχιμ. Θεοδώρητος Πολυζωγόπουλος. Τό βράδυ προήδρευσε συνεδρίας τοῦ Ε.Φ.Ε.Π.Ε. στήν Ἀρχιεπισκοπή.

18. Τόν ἐπισκέφθηκαν διαδοχικά οἱ ἀδελφές Μαρία καί Χριστίνα Μάρουλλου, καί ὁ π. Ἀνδρέας Μιχαηλίδης μετά τῆς πρεσβυτέρας καί τῆς θυγατρὸς του, οἱ ὁποῖοι καί παρεκάθησαν σέ γεῦμα μετά τοῦ Σεβασμιωτάτου στήν Ἀρχιεπισκοπή. Τό ἀπόγευμα μετέβη στή Δυτική Ἀγγλία, ὅπου ἐπισκέφθηκε τὸν Σαξονικό Ναό τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου καί τὸν μεσαιωνικό Ναό τοῦ Ἁγίου Κυριακοῦ. Διενυκτέρευσε στὸ Wellow τοῦ Somerset.

19. Τέλεσε τὴ Θ. Λειτουργία στὸ Donhead St. Mary τῆς Wiltshire γιὰ τοὺς μετέχοντες στήν Ὁρθόδοξη Κατασκήνωση Νέων πού ὀργανώνει ἡ Κοινότης τοῦ Bath καί στή συνέχεια παρεκάθησε σέ γεῦμα μέ τοὺς κατασκηνωτές καί παρακολούθησε θεατρικὴ τους παράστασι. Ἀκολουθῶς ἐπισκέφθηκε κι εὐλόγησε τὴν κατασκήνωση πρὸ τῆς ἐπανάδου

του στὸ Λονδῖνο.

20. Τόν ἐπισκέφθηκαν διαδοχικά ὁ Ἀλέξανδρος Κουλουκουντῆς μετά τῆς οἰκογενείας του, ὁ Σωκράτης Ζαμπαροῦκος, καί ὁ Μ. Μιλτιάδους

21. Τό πρωῒ τόν ἐπισκέφθηκε ὁ προσωρινὸς Διευθυντὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὁρθοδόξου Σεμιναρίου τοῦ Brookline, τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, Δρ. Δημήτριος Σκέδρος, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Δρος Σωτηρίου Μουσελίμα. Ἀργότερα παρεκάθησε σέ γεῦμα μετά τοῦ Ἀρχιμ. Θεοδώρητου Πολυζωγόπουλου καί τοῦ Ἰωάννη Παλαιοκρασᾶ. Τό ἀπόγευμα τόν ἐπισκέφθηκε ὁ Ἰωάννης Κρητικὸς.

22. Τέλεσε τὴ Θ. Λειτουργία στὸν Καθεδρικό Ναό Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καί Ἀπ. Ἀνδρέα, Birmingham, καί στή συνέχεια παρεκάθησε σέ γεῦμα πού παρέθεσε ἡ τοπική Κοινότητα. Τό ἀπόγευμα τέλεσε τὸ Μυστήριό τοῦ γάμου τοῦ Κωνσταντίνου Ζαχαρία μετά τῆς Gloria-Vanessa Primus στὸν ἱερό Ναό Ἁγίας Τριάδος καί Εὐαγγελιστοῦ Λουκά, Birmingham.

23. Τόν ἐπισκέφθηκαν διαδοχικά ὁ Παναγιώτης καί ἡ Λουκία Βασιλείου, ὁ Ἀθανάσιος καί ἡ Ἑλένη Παναγιώτου μετά τοῦ υἱοῦ των Κωνσταντίνου, ὁ Ἄριοςτος Καφσοιδέρης, καί ὁ Σ. Καραγιάννης.

24. Παρεκάθησε σέ γεῦμα στήν Ἀρχιεπισκοπή μετά τοῦ Ἀρχιμ. Σωφρονίου Παπαδοπούλου, τοῦ Δημ. Καρᾶ καί τοῦ Δρος Χρ. Χατζηχαρίτου.

25. Προέστη τῆς νεκρωσίμου Ἀκολουθίας γιὰ τὸν Στέφανο Κυριακίδη στὸν Ἱερό Ναό Ἀγ. Ἰωάννη Βαπτιστῆ, Haringey.

26. Παρεκάθησε σέ γεῦμα μετά τοῦ Α. Καφσοιδέρη, τῆς θυγατρὸς του καί τοῦ Κ. Νικόλα στήν Ἀρχιεπισκοπή. Τό ἀπόγευμα τόν ἐπισκέφθηκαν διαδοχικά ἡ Μίκα Takiguchi, ὁ Μ. Ζουρίδης καί ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Βερολίνου Μάρκος τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ π. Vadim Zakrevsky.

27. Τόν ἐπισκέφθηκε ὁ Διευθυντὴς τῆς Κυπριακῆς Λαϊκῆς Τράπεζας (Λονδίνου) Δρ. Σπύρος Ἐπισκόπου. Στή συνέχεια ἀνεχώρησε ἀεροπορικῶς γιὰ τὴ Σκωτία. Τό βράδυ τέλεσε τὸν Ἑσπερινό στὸ παρεκκλήσιο τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Βαπτιστοῦ στὸ Ardross Castle.

28. Τό πρωῒ τέλεσε τὴν Ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου στὸ ἐκεῖ Παρεκκλήσιο καί στή συνέχεια ἐπισκέφθηκε τὸ Παρεκκλήσιο τῆς Θεομήτορος καί τοῦ Ἁγίου Cumein στὸ Fort Augustus. Τό βράδυ τέλεσε Μέγα Ἑσπερινό καί ἀρτοκλασία στὸ παρεκκλήσιο στὸ Ardross Castle.

29. Τέλεσε τὴ Θ. Λειτουργία στὸ Παρεκκλήσιο στὸ Ardross Castle ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τῆς Ἀποτομῆς τῆς Κεφαλῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου. Μετὰ τὸ γεῦμα ἐπέστρεψε στὸ Λονδῖνο ἀεροπορικῶς μέσῳ Inverness.

30. Ἀνεχώρησε γιὰ τὴν Ἀθήνα.

31. Ἐπισκέφθηκε τὸν Στέλιο Βαρσαμᾶ, Πρέσβη στὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας καί Ὁρηκοευμάτων, καί στή συνέχεια τέλεσε τὴ βάπτισι τοῦ υἱοῦ τοῦ Γεωργίου καί τῆς Ἑλλης Habib στὸν ἱερό Ναό Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου στήν Ἐκάλη, ὀνομάσας αὐτὸν Φίλιππο-Ἀλέξανδρο.

Ἡ παροῦσα ἔκδοσις πραγματοποιήθηκε χάρις στήν εὐγενῆ προσφορά τοῦ Οἴκου “Ἰωάννου καί Παρασκευαΐδης” εἰς μνήμην τοῦ ἐκλιπόντος ἀιμνήστου Στέλιου Ἰωάννου.